

6
16.12.2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

**ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

КАЛЕНСЬКИЙ Віталій Миколайович
(здобувач вищої освіти групи ПВМ-9)

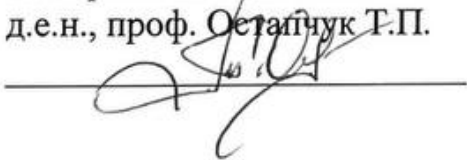

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ
ЗАСОБІВ ТОВ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»**

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
галузі знань 07«Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво та торгівля»)

Допущено до захисту
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

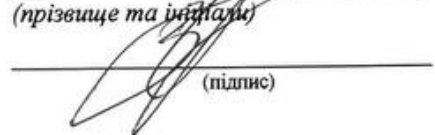

Керівник роботи:
к.е.н., доц. Бірюченко С. Ю.
(наукове звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
PhD Звалій Т.О.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2024

АНОТАЦІЯ

Каленський В. М. Управління ефективністю використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод». Рукопис.

Магістерська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

У магістерській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості управління ефективністю використання основних засобів та визначено напрями удосконалення відповідного процесу.

Ключові слова: основні засоби, підприємство, управління, ефективність, амортизація, первинна вартість.

ANNOTATION

Kalenskiy V. M. Management of the efficiency of the use of fixed assets of LLC «Pyryatynsky cheese plant». Manuscript.

The master's qualification work is submitted for the Master's degree, field of knowledge 07 "Management and administration" of specialty 076 «Entrepreneurship and trade». Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

In the master's qualification work, the peculiarities of managing the efficiency of the use of fixed assets are considered and directions for improvement of the relevant process are determined.

Key words: fixed assets, enterprise, management, efficiency, depreciation, initial cost.

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	4
<i>Розділ 1. Теоретичні основи управління ефективністю використання основних засобів підприємства</i>	7
1.1. Поняття та структура основних засобів підприємства.....	7
1.2. Система управління ефективністю використання основних засобів підприємства.....	20
1.3. Методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів підприємства.....	26
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення у сфері використання основних засобів підприємства.....	29
Висновки до розділу 1.....	33
<i>Розділ 2. Аналітична оцінка фінансово-економічної діяльності та стану управління основними засобами ТОВ «Пирятинський сирзавод»</i>	35
2.1. Аналіз тенденцій розвитку галузі функціонування підприємства.....	35
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Пирятинський сирзавод».....	50
2.3. Оцінка системи управління основними засобами ТОВ «Пирятинський сирзавод».....	70
Висновки до розділу 2.....	85
<i>Розділ 3. Напрямки підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод»</i>	87
3.1. Організаційно-методичні засади підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод».....	87
3.2. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод».....	96
3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів.....	100
Висновки до розділу 3.....	103
<i>Висновки</i>	105
<i>Список використаних джерел</i>	107
<i>Додатки</i>	116

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Управління ефективністю використання основних засобів обумовлена важливістю раціонального використання ресурсів в сучасних умовах господарювання. Основні засоби є важливою складовою матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, оскільки від їх стану та ефективного використання залежить конкурентоспроможність та фінансова стабільність організації.

Оптимізація управління основними засобами дозволяє підприємствам знижувати витрати, підвищувати продуктивність і якість продукції, що, у свою чергу, сприяє підвищенню прибутковості. Також ефективне управління основними засобами допомагає забезпечити безперервний виробничий процес, покращити технічну базу та скоротити ризики, пов'язані з непередбаченими зупинками обладнання чи витратами на його ремонт.

В сучасних умовах глобалізації та швидкого технологічного прогресу важливо не лише підтримувати основні засоби в належному стані, але й своєчасно оновлювати їх, впроваджувати нові технології, що сприяє підвищенню продуктивності праці та зниженню виробничих витрат. З огляду на це, дослідження теми управління ефективністю використання основних засобів є надзвичайно актуальним для українських підприємств, які прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

У сучасних умовах господарювання питання управління, обліку та класифікації основних засобів набуває все більшої актуальності, що знаходить своє відображення у працях багатьох економістів та фахівців, серед яких Бондар Н.М., Бутинець Т.А., Герчанівська С.В., Горбачова Л.В., Білуха М. Т., Джеджула В.В., Макущенко С.Л., Завгородній М. М., Покропивний О. Ф., Пушкар М. С., Тарасенко Н. В. та інші.

Метою написання магістерської кваліфікаційної роботи є дослідження процесу управління ефективністю використання основних засобів підприємства, а також визначення шляхів покращення даного процесу на прикладі ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Поставлена мета обумовила вирішення наступних *завдань*:

- визначити економічний зміст управління ефективністю використання основних засобів підприємства;
- дослідити механізм управління ефективністю використання основних засобів підприємства;
- обґрунтувати методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів підприємства;
- провести організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства;;
- провести діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «Пирятинський сирзавод»;
- проаналізувати систему управління основними засобами ТОВ «Пирятинський сирзавод»;
- запропонувати організаційно-методичні засади удосконалення системи управління ефективністю використання основних засобів підприємства;
- оцінити ефективність запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є процес управління ефективністю використання основних засобів підприємства ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти системи управління ефективністю використання основних засобів підприємства.

Методи дослідження. Для вивчення теоретичних аспектів було застосовано методи аналізу, синтезу та узагальнення. Для визначення змін у ключових економічних показниках діяльності підприємства використовувалися методи економічного аналізу і порівняння. Метод узагальнення використовувався для оцінки ефективності запропонованих заходів.

Інформаційна база цього дослідження є наукові праці сучасних вітчизняних та закордонних фахівців з питань управління ефективністю використання основних засобів підприємства. Для аналізу системи управління ефективністю використання основних засобів підприємства ТОВ «Пирятинський сирзавод» та надання обґрунтованих рекомендацій використовувалися звітно-документальна, навчальна, навчально-методична, законодавча та електронна література.

Наукова новизна роботи полягає в подальшому розвитку теоретико-методичних засад управління ефективністю використання основних засобів підприємства. Основною частиною є розширення теоретичних засад управління ефективністю використання основних засобів підприємства, що враховує сучасні тенденції ринкового середовища.

Практичне значення одержаних результатів дають підстави для обґрунтування заходів, спрямованих на поліпшення системи управління ефективністю використання основних засобів підприємства.

За результатами дослідження опубліковано: Каленський В. М. Особливості управління основними засобами підприємства в умовах воєнного стану. Тези Всеукр. наук.-практ. on-line конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки. Житомир: Держаний університет «Житомирська політехніка», 2024, С. 427.

Практичне значення одержаних результатів дають підстави для обґрунтування заходів, спрямованих на поліпшення системи управління ефективністю використання основних засобів підприємства.

Структура та обсяг магістерської кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 114 сторінках друкованого тексту, робота містить 39 таблиць та 7 рисунків. Список використаних джерел налічує 75 найменувань. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМТСТВА

1.1. Поняття та структура основних засобів підприємства

Управління ефективністю основних засобів є важливою складовою фінансового менеджменту підприємства, яка спрямована на максимізацію віддачі від використання довгострокових матеріальних активів. Організація підприємницької діяльності вимагає наявності відповідних ресурсів та матеріальних засобів. Для здійснення будь-якого бізнесу необхідно не лише людську працю, а й технічне забезпечення та основні фонди. Під основними засобами слід розуміти сукупність активів, якими володіє підприємство і які воно використовує для своєї діяльності. Ці активи беруть участь у декількох виробничих циклах, при цьому зберігають свою фізичну форму протягом усього періоду експлуатації. Основні засоби поступово передають свою вартість на продукцію або послуги, які виробляються, через процес амортизації [5, с. 7].

Основні засоби відіграють ключову роль у структурі активів підприємства, оскільки вони зазвичай займають значну частину загальної вартості майна компанії. Їх важливість також полягає в необхідності контролю за рухом цих засобів, обліком їхнього зносу, а також своєчасного проведення ремонту, модернізації або заміни застарілих елементів. Зважаючи на це, управління основними засобами є одним із найважливіших завдань фінансового менеджменту [52, с. 144]. У сучасних умовах господарювання питання управління, обліку та класифікації основних засобів набуває все більшої актуальності, що знаходить своє відображення у працях багатьох економістів та фахівців, серед яких Бондар Н.М., Бутинець Т.А., Герчанівська С.В., Горбачова Л.В., Білуха М.Т., Джеджула В.В., Макущенко С.Л., Завгородній М. М., Покропивний О.Ф., Пушкар М.С. та інші.

Згідно з сучасними стандартами, основні засоби – це матеріальні активи, призначені для використання в процесі виробництва продукції, надання послуг, здавання в оренду чи виконання адміністративних функцій. Термін корисного

використання таких активів перевищує один рік або операційний цикл, якщо він триває довше одного року. До основних засобів можуть належати будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти, виробничий інвентар та інші довгострокові матеріальні активи. Їх використання спрямоване на забезпечення безперервності та ефективності виробничого процесу, а також на створення умов для зростання підприємства і його конкурентоспроможності. Від правильного управління основними засобами залежить не тільки фінансова стабільність компанії, а й її здатність до подальшого розвитку та оновлення виробничої бази. Сучасний підхід до управління основними засобами також враховує потребу в модернізації технологій, енергозбереженні та дотриманні екологічних стандартів. Це передбачає регулярний аналіз стану активів, обчислення амортизаційних відрахувань та планування капітальних інвестицій для оновлення технічного парку. Усе це сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства, зниженню витрат і забезпеченню стабільного розвитку на тривалий період.

Відповідно до Податкового кодексу, основні засоби розглядаються як матеріальні активи, які включають запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр, за винятком вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, а також бібліотечних і архівних фондів. Ці активи призначені для використання у господарській діяльності платником податку, їх вартість повинна перевищувати 2500 гривень. Основні засоби поступово зношуються в результаті фізичного або морального зносу, а очікуваний строк їх корисного використання, починаючи з моменту введення в експлуатацію, становить більше одного року або операційного циклу, якщо останній триває довше ніж рік.

Основні засоби поділяються на засоби праці як виробничого, так і невиробничого призначення. Характерна риса цих активів полягає в тому, що вони беруть участь у виробничих процесах протягом тривалого періоду і багатьох циклів.

При цьому, незважаючи на те, що основні засоби поступово зношуються, вони зберігають свою початкову форму та основні властивості. У процесі їх експлуатації вартість активів переноситься на вироблену продукцію поступово, по мірі зносу, що обумовлено їх тривалим використанням. У різних наукових джерелах поняття «основні засоби» трактується неоднозначно, оскільки автори можуть акцентувати увагу на різних аспектах цих активів. Загалом, основні засоби охоплюють матеріальні активи, що використовуються підприємствами для забезпечення виробничого процесу протягом тривалого часу. Проте науковці по-різному визначають їхні характеристики, функції та роль у господарській діяльності. Нижче наведена таблиця 1.1 представляє різні підходи до визначення поняття «основні засоби» з боку вітчизняних та зарубіжних вчених.

Таблиця 1.1

Підходи до трактування поняття «основні засоби»

Автор	Трактування поняття «основні засоби»
Бондар Н.М. [2]	Основні засоби – це матеріальні активи, що використовуються підприємством протягом тривалого періоду часу для виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг.
Бутинець Т.А. [6]	Основні засоби включають активи, що призначені для багаторазового використання у виробничому процесі, мають тривалий термін служби та не підлягають перепродажу.
Герчанівська С.В. [12]	Основні засоби – це засоби праці, які використовуються підприємством більше одного року і при цьому не змінюють свою натурально-речову форму в процесі експлуатації.
Горбачова Л.В., [15]	Основні засоби – це частина матеріальних активів підприємства, що забезпечують виробничий процес і функціонують протягом тривалого часу, при цьому їх вартість поступово амортизується.
Джеджула В.В. [20]	Основні засоби являють собою сукупність матеріальних ресурсів, що мають довготривалий характер використання, і поступово передають свою вартість на виготовлену продукцію.
Макущенко С.Л. [45]	Основні засоби – це матеріальні активи, які не споживаються повністю в одному виробничому циклі, а використовуються протягом багатьох років, забезпечуючи економічні вигоди.

Аналіз поглядів науковців щодо сутності основних засобів свідчить про відсутність єдиного підходу до їхнього визначення. Різні дослідники акцентують увагу на різних аспектах, таких як функціональне призначення, термін використання, спосіб амортизації, фізичні властивості та здатність забезпечувати економічні вигоди. Одні автори підкреслюють тривалість використання основних

засобів і їхню незмінну натурально-речову форму, інші зосереджуються на поступовому перенесенні вартості на виготовлену продукцію або послуги.

Це різноманіття трактувань підкреслює складність поняття основних засобів і відображає багатогранність їхнього впливу на виробничі та фінансові показники підприємства. Незважаючи на відмінності в підходах до трактування основних засобів, усі визначення сходяться на тому, що вони є важливим елементом, який сприяє створенню доданої вартості.

Проте трактування основних засобів може варіюватися залежно від обраного підходу: бухгалтерського чи податкового. Ця різниця в акцентах може суттєво впливати на облік і звітність, тому важливо детально розглянути ключові ознаки обох підходів.

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика податкового та бухгалтерського підходів щодо трактування поняття «основні засоби»

Ознака	Бухгалтерський підхід	Податковий підхід
Матеріальність	Основними засобами визнаються лише матеріальні активи, які мають фізичну форму та можуть бути використані у виробництві.	Основними засобами є лише матеріальні активи, що мають фізичну форму, аналогічно бухгалтерському підходу.
Підконтрольність	Активи визначаються як ресурси, контрольовані підприємством унаслідок минулих подій, які забезпечують отримання економічних вигід у майбутньому.	Платник податку на прибуток фактично є власником основних засобів, що підтверджує контроль над активами.
Строк корисного використання	Строк корисного використання основних засобів повинен перевищувати один рік або операційний цикл, якщо він триваліший за рік.	Строк корисного використання також повинен перевищувати один рік або операційний цикл, якщо він триваліший
Призначення	Основні засоби використовуються в процесі виробництва, для постачання товарів, надання послуг або виконання адміністративних і соціально-культурних функцій.	До основних засобів відносять лише ті об'єкти, які планується використовувати у власній господарській діяльності.
Вартісна межа	У бухгалтерському обліку не встановлено конкретної вартісної межі для визнання основних засобів.	Основні засоби – це матеріальні активи, вартість яких перевищує 6000 гривень, що визначає їхню значущість.

Джерело: складено автором на основі [29], [42]

Порівняння бухгалтерського та податкового підходів до трактування

основних засобів виявляє ряд спільних та відмінних рис. Обидва підходи акцентують увагу на матеріальності активів, що підкреслює важливість фізичної форми для визнання їх основними засобами. Однак податковий підхід конкретизує деякі аспекти, такі як вартісна межа, що не фігурує в бухгалтерських нормах.

Строк корисного використання є ще одним спільним елементом, оскільки обидва підходи вимагають, щоб активи мали строк корисного використання понад один рік. Це свідчить про те, що основні засоби повинні бути в значній мірі стабільними активами, які забезпечують підприємству економічні вигоди протягом тривалого часу.

Визначення призначення основних засобів також має суттєві відмінності. Бухгалтерський підхід розглядає широкий спектр можливих використань активів, тоді як податковий підхід акцентує увагу на тому, що активи повинні бути призначені саме для господарської діяльності підприємства.

Таким чином, хоча обидва підходи мають багато спільного, їх відмінності в деталях трактування можуть суттєво впливати на облік і оподаткування підприємств, що варто враховувати в практичній діяльності.

Класифікація основних засобів є важливим елементом управління ними, оскільки дозволяє точно визначити особливості їх використання, оцінки та амортизації. Залежно від характеристик, основні засоби поділяються на різні групи, що допомагає підприємствам ефективно планувати їх використання та здійснювати облік.

Класифікація може здійснюватися за різними критеріями: функціональним призначенням, видами матеріальних активів, строками експлуатації, способами використання тощо. Такий підхід сприяє кращому розумінню сутності основних засобів, підвищує ефективність управління ними та забезпечує точність бухгалтерського обліку.

Вибір критеріїв класифікації залежить від мети, яку переслідує підприємство, та специфіки галузі, в якій воно функціонує. Наведена нижче таблиця 1.3 представляє основні підходи до групування основних засобів, що використовуються в управлінні та обліку на підприємствах.

Таблиця 1.3

Основні підходи до групування основних засобів

Критерій класифікації	Групи основних засобів
За функціональним призначенням	- Виробничі (для виробництва або надання послуг)
	- Невиробничі (для соціальних потреб: житлові будівлі, об'єкти культури)
За видами матеріальних активів	- Будівлі (офісні, виробничі, складські)
	- Споруди (інженерні конструкції: дороги, мости)
	- Машини та обладнання (виробничі, енергетичні, офісна техніка)
	- Транспортні засоби (автомобілі, судна, літаки)
	- Інструменти, прилади, інвентар (вимірювальні прилади, робочі інструменти)
	- Інші основні засоби (земельні ділянки, об'єкти природокористування)
За строками корисного використання	- Короткострокові (до 3 років)
	- Середньострокові (від 3 до 10 років)
	- Довгострокові (понад 10 років)
За характером використання	- Діючі (використовуються у виробничій діяльності)
	- Недіючі (перебувають на консервації або в резерві)
	- Ті, що перебувають у стані реконструкції або модернізації
За способом участі у виробничому процесі	- Активні (безпосередньо беруть участь у виробництві)
	- Пасивні (створюють умови для виробництва)
За належністю	- Власні (належать підприємству на правах власності)
	- Орендовані (використовуються на умовах оренди)

Джерело: складено автором на основі [48], [61]

Групування є важливим інструментом управління, який дозволяє більш гнучко підходити до обліку, планування та експлуатації активів підприємства. Різні критерії класифікації дають змогу враховувати специфіку кожного виду основних засобів, їх функціональне призначення, строк служби та інші характеристики, що забезпечує підвищення точності оцінки та раціонального використання. Завдяки такій класифікації підприємства мають змогу ефективніше організовувати виробничі процеси, проводити модернізацію та амортизацію, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оновлення або вибуття активів. Таким чином, система групування основних засобів виступає важливим елементом

оптимізації ресурсного потенціалу підприємства та підвищення його конкурентоспроможності.

Класифікація виробничих засобів підприємства є важливим елементом управління виробничою діяльністю, оскільки вона забезпечує систематизацію та облік активів, які використовуються у процесі виробництва. Виробничі засоби включають сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, що залучаються для створення продукції або надання послуг. Розподіл цих засобів на різні категорії дає змогу підприємствам краще розуміти структуру своїх активів, планувати інвестиції, проводити модернізацію та забезпечувати оптимальне використання ресурсів.

Класифікація виробничих засобів може здійснюватися за різними критеріями, такими як форма участі у виробничому процесі, спосіб перенесення вартості на продукцію, а також за належністю та функціональним призначенням. Це дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані управлінські рішення, підвищувати ефективність виробництва та забезпечувати конкурентоспроможність на ринку. Наведена нижче схема представляє класифікацію виробничих засобів за різними критеріями.

Джерело: складено автором на основі [36]

Рис. 1.1 Класифікація виробничих засобів за різними критеріями

Отже, виробничі засоби можна розподілити на дві основні категорії: основні та оборотні засоби, які відіграють різні ролі у виробничому процесі. Основні засоби, своєю чергою, поділяються на виробничі та невиробничі. Виробничі основні засоби безпосередньо беруть участь у процесі виробництва товарів чи надання послуг, тоді як невиробничі засоби слугують для забезпечення соціально-культурних, побутових та інших потреб підприємства.

У межах виробничих основних засобів можна виділити активну та пасивну частини. Активна частина включає робочі машини та механізми, транспортні засоби, силові обладнання й виробничий інвентар, які безпосередньо впливають на обсяги виробництва та якість продукції. Пасивна частина складається з виробничих споруд, будівель та інших елементів, які створюють умови для ефективного функціонування активних засобів. Щодо основних засобів невиробничого призначення, вони використовуються для соціальної інфраструктури підприємства (житлові будинки, культурно-побутові об'єкти, медичні установи тощо) і не беруть участі у виробництві, проте їх наявність підвищує соціальну відповідальність та імідж підприємства, а також сприяє забезпеченню працівників необхідними умовами для праці та відпочинку. Для забезпечення ефективного управління основними засобами необхідно чітко визначити їх первинну вартість, яка формується на момент придбання або створення основних засобів. Первинна вартість є основою для подальшого обліку амортизації, переоцінки, знецінення та списання основних засобів. Від правильності її визначення залежить точність обліку фінансових результатів та прийняття управлінських рішень.

Первинна вартість основних засобів – це сума витрат, понесених підприємством для придбання, створення або введення в експлуатацію активу, яка враховує всі витрати, необхідні для приведення об'єкта у стан, придатний до використання за призначенням. Визначення первинної вартості основних засобів забезпечує достовірність бухгалтерського обліку, дозволяючи підприємству адекватно оцінювати свої активи та управляти ними [1, с. 623]. Первинна вартість включає всі витрати, необхідні для придбання основних засобів і підготовки їх до експлуатації. Основні складові первинної вартості представлено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Основні складові первинної вартості

Складова	Характеристика
Ціна придбання або виробництва	Вартість придбання основних засобів у постачальників або вартість матеріалів і послуг при їх створенні власними силами
Витрати на доставку та монтаж	Включають витрати на транспортування основних засобів до місця їх використання, страхування під час перевезення, монтаж та встановлення обладнання, а також витрати на спеціальні фундаментні роботи.
Витрати на підготовку об'єкта до експлуатації	Витрати на навчання персоналу, пробний запуск обладнання, сертифікацію, державну реєстрацію тощо.
Митні збори та інші податки	У разі імпорту основних засобів до первинної вартості включаються митні збори, податки та інші платежі, які неможливо повернути.
Процентні витрати	Витрати на відсотки за кредитами та позиками, які використовувалися для фінансування придбання або створення основних засобів, можуть бути включені до первинної вартості до моменту введення об'єкта в експлуатацію.

Джерело: складено автором на основі [40]

Правильне визначення складових первинної вартості основних засобів є важливим етапом у забезпеченні достовірності бухгалтерського обліку. Включення витрат на придбання, доставку, монтаж, підготовку до експлуатації та інші витрати дозволяє повністю відобразити реальну вартість основних засобів на балансі підприємства. Однак, для різних ситуацій, у яких основні засоби надходять на підприємство, існують різні підходи до формування первинної вартості.

Формування первинної вартості основних засобів є складним процесом, який включає облік багатьох факторів і витрат. Це дозволяє забезпечити точність бухгалтерського обліку, а також раціональне управління основними засобами. Розуміння механізмів формування первинної вартості та правильне їх застосування дають змогу підприємствам ефективно управляти активами, оптимізувати витрати та підвищувати фінансову стійкість.

Методи формування первинної вартості залежать від способу отримання або створення активу і визначаються характером понесених витрат та умовами їх придбання. В таблиці 1.5 представлено основні методи формування первинної вартості, які використовуються залежно від конкретних обставин.

Таблиця 1.5

Основні методи формування первинної вартості

Метод	Характеристика
Придбання за грошові кошти	Первинна вартість формується з фактичної вартості покупки плюс всі супутні витрати.
Створення власними силами	Включає витрати на матеріали, оплату праці, амортизацію машин та обладнання, використаних при створенні основних засобів.
Отримання в обмін на інші активи	Первинна вартість визначається як справедлива вартість отриманих основних засобів або відданих активів.
Внесення до статутного капіталу	Первинна вартість об'єкта встановлюється за домовленістю між учасниками і може бути визначена за ринковою вартістю внесеного активу.

Джерело: складено автором на основі [51].

Правильне визначення первинної вартості є важливою передумовою для розрахунку амортизації. Первинна вартість використовується як основа для визначення амортизаційних відрахувань, які систематично розподіляються на витрати протягом строку корисного використання активу.

Амортизація забезпечує поступовий розподіл вартості основних засобів на витрати підприємства, що впливає на фінансові показники, тоді як переоцінка та знос дозволяють відображати реальний стан активів і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Амортизація – це процес систематичного розподілу вартості основних засобів на витрати підприємства протягом терміну їх корисного використання. Її метою є поступове відображення зменшення вартості активу через знос, що виникає в процесі експлуатації. Амортизаційні відрахування визнаються витратами підприємства і зменшують оподатковуваний прибуток, що має значення для фінансового планування та управління.

Існують різні методи нарахування амортизації, які дозволяють підприємствам обирати підходи до амортизаційної політики, залежно від особливостей основних засобів та умов їх використання. Найпоширеніші методи нарахування амортизації представлені в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Найпоширеніші методи нарахування амортизації

Метод	Характеристика	Вплив на фінансовий результат
Прямолінійний метод	При цьому методі вартість активу рівномірно розподіляється на весь термін його корисного використання. Амортизаційні відрахування є однаковими щороку, що спрощує облік. Прямолінійний метод підходить для активів, які мають стабільну продуктивність протягом усього строку експлуатації.	Забезпечує стабільний рівень амортизаційних відрахувань, що дозволяє прогнозувати витрати.
Прискорений метод (зменшеного залишку)	Використовується для активів, які швидко втрачають свою вартість на початку терміну експлуатації. Амортизаційні відрахування у перші роки є вищими, а з часом зменшуються.	Дозволяє знизити податкове навантаження у перші роки використання основних засобів, однак призводить до зменшення амортизаційних відрахувань в подальшому.
Метод залишкової вартості	Амортизація нараховується виходячи з залишкової вартості активу. Щорічні відрахування зменшуються, оскільки залишкова вартість постійно знижується.	Підходить для активів, які втрачають свою корисність поступово.
Метод виробничих одиниць	Вартість активу амортизується пропорційно до обсягу продукції, що виробляється, або кількості відпрацьованих годин. Цей метод є найбільш адекватним для активів, корисність яких прямо залежить від інтенсивності використання.	Забезпечує амортизацію, яка залежить від фактичного використання активу, що дозволяє точніше відображати витрати.

Джерело: складено автором на основі [34, с. 911]

Амортизаційна політика підприємства має важливе значення не лише для обліку витрат, а й для стратегічного управління основними засобами. Використання різних методів амортизації дозволяє підприємству гнучко реагувати на зміни в економічному середовищі, оптимізувати податкове навантаження, ефективно управляти грошовими потоками та забезпечувати відображення реальної вартості активів у фінансовій звітності.

Окрім цього, обрана амортизаційна політика впливає на рішення щодо заміни обладнання, інвестування в модернізацію чи оновлення основних засобів, що, своєю чергою, залежить від їхнього стану та рівня зносу.

У цьому контексті важливим є розуміння таких понять, як фізичний та

моральний знос основних засобів, які відображають ступінь їх зношування та впливають на подальші рішення щодо управління активами. Фізичний знос - це поступове зношування активу в процесі експлуатації, яке призводить до втрати його первинної вартості. Фізичний знос може бути частковим (ремонтпридатним) або повним, коли актив стає непридатним для подальшого використання. Моральний знос - це втрата вартості основного засобу через технологічне старіння або поява нових, більш досконалих технологій. Моральний знос часто виникає ще до настання фізичного зносу і вимагає модернізації або заміни обладнання для підтримки конкурентоспроможності. Таким чином, для підтримання адекватного рівня облікової вартості активів важливо проводити переоцінку основних засобів.

Це є важливим інструментом, який допомагає підприємству адаптуватися до змін у ринкових умовах та забезпечує точність фінансової звітності.

Переоцінка основних засобів здійснюється з метою відображення їх поточної ринкової вартості у фінансовій звітності підприємства. Це може бути необхідно в умовах зміни ринкових цін на активи, інфляції або технологічного старіння. За допомогою переоцінки підприємства можуть уникнути викривлення фінансових показників і забезпечити точність відображення активів у бухгалтерському обліку. Наведена нижче таблиця 1.7 представляє основні цілі переоцінки.

Таблиця 1.7

Основні цілі переоцінки

Ціль	Характеристика
Підвищення достовірності фінансової звітності	забезпечення відповідності облікової вартості основних засобів їх реальній ринковій вартості.
Урахування змін ринкових умов	адаптація вартості активів до змін економічної ситуації, що особливо актуально в умовах високої інфляції.
Оптимізація оподаткування	можливість впливати на податкове навантаження підприємства через зміну амортизаційних відрахувань.
Підвищення кредитоспроможності	коректне відображення вартості активів у балансі може покращити фінансові показники підприємства, що важливо для отримання кредитів та залучення інвестицій.

Джерело: складено автором на основі [9, с. 192]

Переоцінка основних засобів є важливим елементом управління активами підприємства. Вона може стати доцільною в кількох випадках. По-перше, зміна ринкових цін на активи може викликати потребу в переоцінці, якщо ринкова

вартість основних засобів суттєво відрізняється від їхньої балансової вартості. У такій ситуації підприємство може втратити значну частину капіталу, якщо не адаптує свою фінансову звітність до актуальних ринкових умов.

По-друге, інфляція також є важливим фактором, що впливає на необхідність переоцінки. У періоди високої інфляції вартість активів може зменшуватися в реальному вираженні, тому їх потрібно переоцінювати, щоб відобразити реальну купівельну спроможність. Це не лише допомагає підтримувати точність фінансової звітності, але й захищає підприємство від зниження капіталу через девальвацію активів.

Технологічне старіння — ще один аспект, який може спонукати до проведення переоцінки. Активи, які швидко втрачають свою вартість через появу нових технологій, можуть потребувати коригування їх вартості. Відповідно, підприємства, що займаються інноваційними технологіями, повинні регулярно переглядати свої активи, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку.

Не менш важливими є зміни в нормативно-правовому середовищі, які можуть зобов'язувати підприємства проводити регулярну переоцінку. Вимоги нових облікових стандартів або рекомендації з боку регуляторних органів можуть стимулювати підприємства адаптувати свою облікову політику до змін, що відбуваються.

Проведення переоцінки активів не лише дозволяє підприємствам актуалізувати інформацію про реальний стан своїх активів, але й забезпечує достовірність даних для зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори та акціонери. Переоцінка може здійснюватися різними методами, залежно від характеру активів і ринкових умов. Наприклад, у випадку, коли ринкова вартість основних засобів перевищує їх балансову вартість, застосовується дооцінка. Цей процес дозволяє збільшити вартість активів у балансі, а також покращити показники власного капіталу підприємства.

З іншого боку, уцінка активів проводиться тоді, коли ринкова вартість нижча за балансову. Це має негативний вплив на фінансові показники підприємства, зменшуючи вартість активів у балансі і, як наслідок, впливаючи на прибуток.

Важливо зауважити, що переоцінка основних засобів має суттєвий вплив на фінансові показники підприємства. Зміна вартості активів безпосередньо впливає на розмір власного капіталу та структуру активів. Наприклад, зростання вартості активів після дооцінки призводить до збільшення амортизаційних відрахувань, що може, в свою чергу, зменшити прибуток. Це особливо важливо для підприємств, які прагнуть підтримувати стабільність фінансових показників.

Переоцінка активів також може поліпшити фінансову стійкість підприємства, адже дооцінка може підвищити важливі фінансові показники, такі як коефіцієнти платоспроможності та рентабельності. Змінені амортизаційні відрахування можуть вплинути на обсяг оподаткованого прибутку, що також варто враховувати при плануванні фінансової стратегії підприємства.

У процесі прийняття рішення щодо проведення переоцінки важливо зважити її переваги та недоліки. Перевагами переоцінки є актуалізація даних про вартість активів, що підвищує достовірність фінансової звітності, а також оптимізація управління активами. Це дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо модернізації або заміни обладнання, що, в свою чергу, може поліпшити фінансові показники.

Однак у переоцінки є й недоліки. Зокрема, проведення переоцінки потребує значних адміністративних витрат, оскільки залучення експертів для оцінки активів може бути дорогим процесом. Підвищення амортизаційних відрахувань після дооцінки також може зменшити прибуток, що варто враховувати при плануванні фінансів. Крім того, у деяких випадках визначення точної ринкової вартості активів може бути складним, що може створювати ризики для підприємства.

1.2. Система управління ефективністю використання основних засобів підприємства

Управління ефективністю використання основних засобів є важливою складовою стратегічного управління підприємством. Основні засоби складають значну частину активів підприємства і впливають на його виробничу діяльність,

фінансові результати та конкурентоспроможність.

Ефективне управління цими активами передбачає не лише їх правильне використання, але й регулярну оцінку їх стану, амортизації та необхідності модернізації.

Управління ефективністю використання основних засобів включає комплекс заходів з моніторингу, аналізу та оптимізації їхнього стану, а також планування інвестицій для забезпечення безперервності виробничих процесів. Ефективне використання ресурсів допомагає уникати надмірних витрат, знижувати ризики аварій та збоїв у роботі, а також збільшувати рентабельність діяльності підприємства. В умовах зростаючої економічної конкуренції, система управління основними засобами стає невід'ємною складовою стратегічного розвитку, оскільки її метою є не лише збереження ресурсів, а й їхнє раціональне використання з максимальною віддачею.

В таблиці 1.8 представлено основні цілі управління ефективністю використання основних засобів, які сприяють досягненню оптимальних результатів у виробничій діяльності підприємства. Кожна з цілей супроводжується описом, що пояснює її значення для загальної стратегії управління активами.

Таблиця 1.8

Основні цілі управління ефективністю використання основних засобів

Ціль	Опис
Максимізація продуктивності	Забезпечення максимальної продуктивності в процесі виробництва.
Зниження витрат	Мінімізація витрат на утримання та експлуатацію активів.
Забезпечення безпеки	Підтримання безпеки праці та надійності обладнання.
Планування та контроль	Регулярний моніторинг та аналіз використання основних засобів.
Адаптація до ринкових умов	Швидка реакція на зміни в ринковому середовищі.

Джерело: складено автором на основі [11 с. 24].

Отже, цілі управління ефективністю використання основних засобів є основоположними елементами для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємств. Максимізація продуктивності, зниження

витрат, забезпечення безпеки, планування та контроль, а також адаптація до ринкових умов — всі ці цілі взаємопов'язані та сприяють загальному покращенню результатів діяльності.

Чітке розуміння та реалізація цих цілей дозволяє підприємствам не лише оптимізувати використання своїх активів, а й забезпечити їх стійкий розвиток у динамічному ринковому середовищі.

З огляду на визначені цілі, наступним кроком є формулювання завдань управління ефективністю використання основних засобів. Ці завдання є конкретизацією цілей і допомагають підприємствам у практичній реалізації стратегій, направлених на досягнення бажаних результатів.

Таблиця 1.9 відображає основні завдання, які підприємства повинні враховувати при управлінні своїми основними засобами.

Таблиця 1.9

Завдання управління ефективністю використання основних засобів

Завдання	Опис
Облік та контроль основних засобів	Ведення обліку активів та інформації про їх стан
Аналіз використання	Проведення аналізу продуктивності основних засобів
Ремонт та обслуговування	Забезпечення технічного обслуговування та ремонту
Оцінка необхідності модернізації	Аналіз потреби в модернізації активів
Розробка амортизаційної політики	Формування ефективної політики для управління витратами

Джерело: складено автором на основі [54 с. 131]

Отже, управління ефективністю використання основних засобів є критично важливим аспектом для успішної діяльності будь-якого підприємства, і ТОВ «Пирятинський сирзавод» не є винятком. Чітке визначення завдань управління дозволяє не лише забезпечити належний рівень продуктивності, але й зменшити витрати на утримання активів, підтримувати безпеку праці, а також швидко адаптуватися до постійно змінюваних умов ринку.

Проте, навіть за наявності чітко визначених цілей, підприємства можуть зіткнутися з різноманітними проблемами в управлінні своїми основними засобами.

Для того щоб усунути ці недоліки, важливо провести детальний аналіз існуючих процесів управління основними засобами. Це дозволить не лише виявити слабкі місця в управлінській практиці, але й запропонувати конкретні шляхи для їх

оптимізації.

Процес управління основними засобами включає послідовність етапів та дій, спрямованих на ефективне планування, організацію, моніторинг, облік та оновлення основних засобів підприємства. Управління основними засобами допомагає забезпечити їхню оптимальну експлуатацію, продовжити термін служби, зменшити витрати на обслуговування та покращити продуктивність підприємства. Ефективне управління основними засобами передбачає комплексний підхід, що включає чітко визначені етапи й методи для забезпечення оптимального функціонування матеріальних активів. Система управління ефективністю використання основних засобів представлена в табл. 1.10

Таблиця 1.10

Система управління ефективністю використання
основних засобів підприємства

№	Етап	Основні заходи
1	Планування та організація	Визначення потреб у придбанні або модернізації основних засобів.
		Оцінка вартості інвестицій у нові або вже наявні основні засоби.
		Розробка плану розподілу основних засобів залежно від потреб різних підрозділів.
2	Моніторинг та контроль	Постійний моніторинг стану основних засобів за допомогою показників ефективності.
		Відстеження зношеності обладнання, своєчасне технічне обслуговування та планові ремонти.
		Ведення обліку й інвентаризація основних засобів для забезпечення їхнього контролю.
3	Аналіз ефективності:	Оцінка основних показників ефективності використання основних засобів (фондовіддача, фондоозброєність, коефіцієнти зносу та оновлення).
		Виявлення вузьких місць у процесі використання основних засобів і заходи щодо їх оптимізації.
4	Розробка і реалізація заходів з оптимізації:	Модернізація обладнання для підвищення продуктивності та зниження витрат.
		Рациональне розміщення та перерозподіл основних засобів для рівномірного завантаження.
		Підвищення енергоефективності та екологічності основних засобів.
5	Амортизаційна політика та списання:	Визначення оптимальної амортизаційної політики з урахуванням економічного стану підприємства.
		Списання застарілих або непридатних основних засобів і прийняття рішень щодо їх заміни або модернізації.

Джерело: складено автором на основі [69, с. 79].

Наведена таблиця відображає основні етапи процесу управління ефективністю використання основних засобів підприємства, що є важливим елементом сучасного управлінського процесу. Вона показує, що для забезпечення максимальної продуктивності та рентабельності основних засобів необхідно здійснювати систематичні заходи на кожному з етапів: від початкового планування до амортизації та списання.

Планування та організація є фундаментальним етапом, що закладає основу ефективного використання основних засобів. На цьому етапі важливо оцінити потреби підприємства, враховуючи перспективи розвитку, обсяги виробництва та можливості зростання. Також необхідно передбачити витрати на інвестиції в нові або модернізовані основні засоби та оптимально розподілити їх між підрозділами для забезпечення потреб усіх виробничих процесів.

Моніторинг та контроль дозволяє своєчасно оцінювати технічний стан активів, забезпечувати їхній безперервний облік і планувати технічне обслуговування. Завдяки цим заходам можна попередити аварії, зменшити зношеність обладнання, уникнути зайвих витрат на ремонт і забезпечити безперервність виробничого процесу.

Аналіз ефективності є критичним для оцінки продуктивності основних засобів. На цьому етапі важливо враховувати такі показники, як фондovіддача, фондоозброєність, коефіцієнти зносу та оновлення. Виявлення вузьких місць і прийняття рішень щодо їх оптимізації дозволяють підвищити ефективність використання основних засобів і забезпечити раціональне управління виробничими потужностями.

Розробка і реалізація заходів з оптимізації сприяє максимізації віддачі від основних засобів через модернізацію обладнання, перерозподіл активів, підвищення енергоефективності та зниження шкідливого впливу на довкілля. Цей етап спрямований на зниження витрат і підвищення продуктивності через впровадження сучасних технологій.

Амортизаційна політика та списання є завершальним етапом, що включає облік зношеності активів, визначення оптимальної амортизаційної політики та

прийняття рішень про заміну застарілих активів. Це дозволяє забезпечити відповідність активів сучасним вимогам ринку та підвищує рентабельність діяльності.

Ефективне використання основних засобів вимагає від підприємства планового та продуманого підходу, що охоплює всі етапи життєвого циклу активів – від придбання і введення в експлуатацію до зношеності, амортизації та списання. Важливим аспектом є технічне обслуговування і модернізація основних засобів, оскільки вони забезпечують надійність і безперебійність роботи. Програми, спрямовані на постійне вдосконалення технічного стану активів, дозволяють підприємству зменшити витрати на ремонти, запобігти аварійним простоям та продовжити термін служби обладнання.

Крім того, застосування сучасних технологій і методів управління допомагає підвищити рентабельність та продуктивність діяльності. Наприклад, енергозберігаючі технології знижують витрати на електроенергію, а автоматизовані системи обліку та управління забезпечують контроль і ефективність операцій, пов'язаних з основними засобами. Раціональне розміщення та перерозподіл основних засобів між підрозділами підприємства також дозволяють уникнути нерівномірного навантаження обладнання, що своєю чергою сприяє його довшому і продуктивнішому використанню.

Деякі з ключових заходів у цьому напрямку включають: оптимізацію технічного обслуговування, модернізацію обладнання, використання енергозберігаючих технологій, застосування автоматизованих систем для обліку і контролю основних засобів, а також оптимізацію амортизаційної політики підприємства. Окрім того, важливо впроваджувати механізми інвентаризації, своєчасної оцінки зносу та списання активів для забезпечення їхньої відповідності виробничим завданням і уникнення збитків від використання застарілого чи неефективного обладнання.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності використання основних засобів підприємства

Основні засоби є однією з найважливіших складових виробничого потенціалу підприємства, що забезпечує процес створення продукції, виконання робіт та надання послуг. Ефективне управління основними засобами дозволяє підприємству досягати стратегічних цілей, підвищувати свою конкурентоспроможність і зміцнювати фінансовий стан. Однак досягнення високих показників ефективності вимагає системного підходу до управління цими ресурсами, який охоплює планування, організацію, контроль і аналіз використання основних засобів.

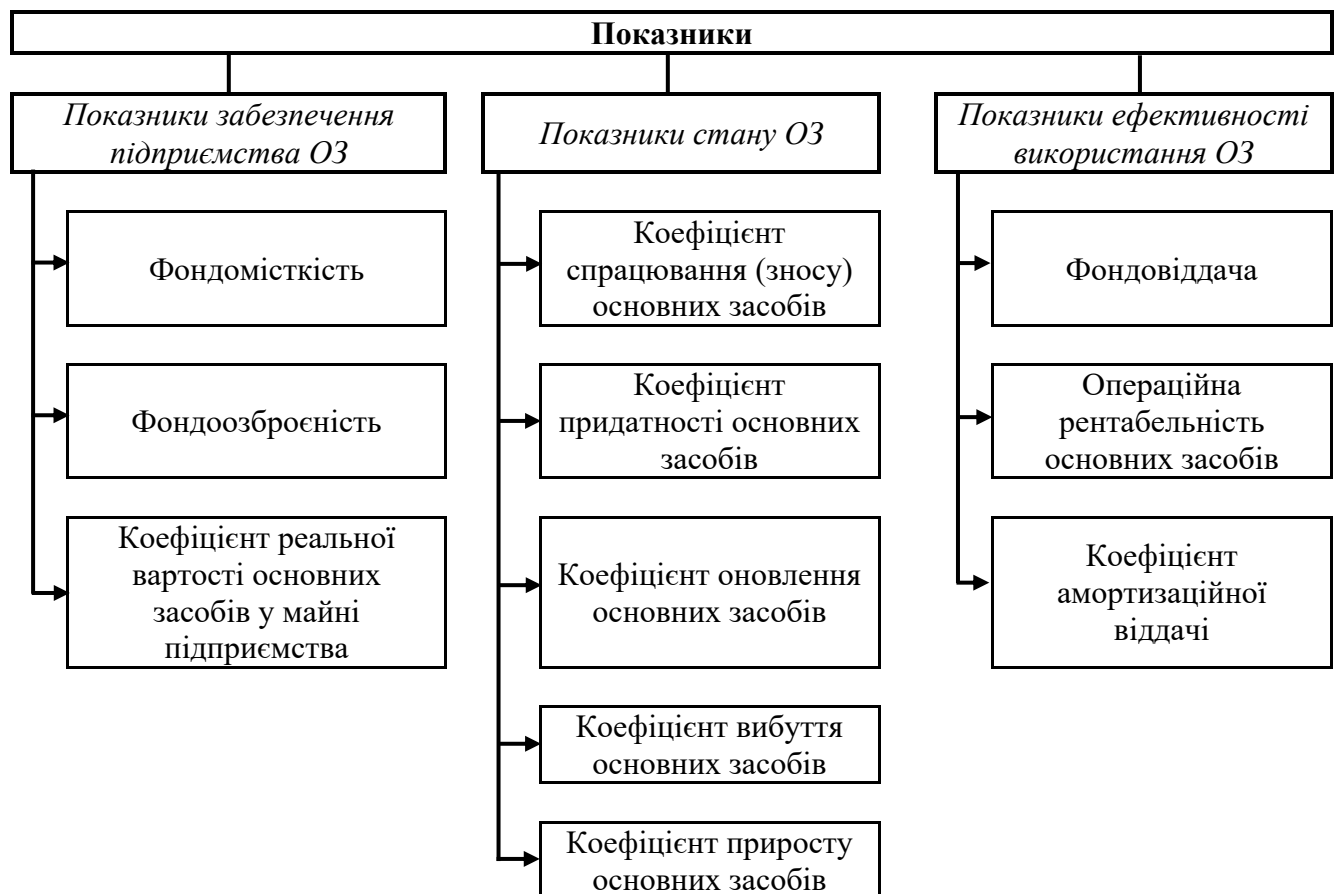

Рис. 1.2 Показники забезпеченості, стану та ефективності використання основних засобів підприємства

Джерело: складено автором на основі [44, с. 150-152]

Основні засоби виробництва на підприємствах, які задіяні у виробничому процесі, з часом зазнають фізичного та морального зносу, що призводить до

поступового зниження їх експлуатаційних можливостей. Стан та ефективне використання цих засобів є ключовими факторами забезпечення безперебійного виробничого процесу та підвищення його продуктивності. Для оцінки стану основних виробничих засобів та рівня ефективності їх застосування можуть використовуватися показники, що відображають: рівень забезпеченості підприємства основними виробничими засобами, їхній поточний стан та ефективність використання (див. рис.1.2).

Отже, рівень забезпеченості підприємства основними виробничими засобами характеризується такими показниками як:

Фондомісткість – це показник, який показує, скільки основних засобів (ОЗ) припадає на одиницю продукції, що виробляється підприємством. Цей показник відображає ефективність використання основних засобів.

$$\Phi_{\text{м}} = \frac{\text{СВОЗ}}{\text{ЧД}} \quad (1.1)$$

де СВОЗ – середньорічна вартість основних засобів підприємства;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції.

Фондоозброєність – це показник, який показує рівень забезпеченості працівників підприємства основними засобами, що сприяє підвищенню продуктивності праці.

$$\Phi_{\text{з}} = \frac{\text{СВОЗ}}{\text{Ч}} \quad (1.2)$$

де Ч – середньорічна кількість працівників.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства – це показник, який показує частку основних засобів у загальній вартості активів підприємства, що відображає їхню значущість у структурі майна.

$$\text{Крвоз} = \frac{\text{СВОА}}{\text{СВА}} \quad (1.3)$$

де СВОА – середньорічна вартість активів підприємства.

Рівень стану основних виробничих засобів характеризується такими показниками як:

Коефіцієнт спрацювання (зносу) основних засобів – показник, який показує

ступінь фізичного та морального зносу основних засобів. Чим вищий цей показник, тим більший відсоток зносу обладнання та інших ОЗ.

$$K_c = \frac{З}{ПВОЗ} \quad (1.4)$$

де З – накопичена сума зносу.

ПВОЗ – первісна вартість основних засобів підприємства.

Коефіцієнт придатності основних засобів – показник, який показує частку основних засобів, що зберігають свою працездатність. Він обернений до коефіцієнта зносу.

$$K_p = 1 - K_c = \frac{ЗВОЗ}{ПВОЗ} \quad (1.5)$$

де З – залишкова вартість основних засобів підприємства.

Коефіцієнт оновлення основних засобів – показник, який показує, яка частка основних засобів була придбана у поточному періоді, що свідчить про темпи оновлення фонду.

$$K_o = \frac{\text{Вартість введених ОЗ}}{СВОЗ} \quad (1.6)$$

де Вартість введених ОЗ – вартість нових основних засобів, введених у поточному періоді.

Коефіцієнт вибуття основних засобів – показник, який показує частку основних засобів, які вибули з експлуатації протягом періоду.

$$K_v = \frac{\text{Вартість вибулих ОЗ}}{СВОЗ} \quad (1.7)$$

де Вартість вибулих ОЗ – вартість основних засобів, що вибули у звітному періоді.

Коефіцієнт приросту основних засобів – показник, який показує загальний приріст основних засобів протягом періоду, враховуючи як нові надходження, так і вибуття.

$$K_{pr} = \frac{(\text{Вартість введених ОЗ} - \text{Вартість вибулих ОЗ})}{СВОЗ} \quad (1.8)$$

Ефективність використання основних виробничих засобів характеризується такими показниками як:

Фондовіддача – показник, який показує, скільки гривень доходу (або продукції) підприємство отримує на кожну гривню, вкладену в основні засоби. Це ключовий показник ефективності використання ОЗ.

$$\Phi_B = \frac{\text{ЧД}}{\text{СВОЗ}} \quad (1.9)$$

Операційна рентабельність основних засобів – показник, який відображає здатність основних засобів генерувати операційний прибуток. Він характеризує прибутковість використання ОЗ.

$$\Phi_B = \frac{\text{ЧП}}{\text{СВОЗ}} \quad (1.10)$$

де ЧП – фінансовий результат від основної діяльності підприємства.

Коефіцієнт амортизаційної віддачі – показник, який показує, скільки доходу отримує підприємство на кожну гривню амортизаційних відрахувань, що використовуються на відновлення основних засобів.

$$\text{Кав} = \frac{\text{ЧД}}{A} \quad (1.10)$$

де A – загальна сума амортизаційних відрахувань за період.

Аналіз цих показників дозволяє виявити слабкі сторони в управлінні основними засобами, сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності їх використання, зменшення зносу та збільшення темпів оновлення. Це є запорукою забезпечення безперебійного виробничого процесу, оптимізації витрат і досягнення високої продуктивності праці. Таким чином, системний підхід до управління основними засобами сприяє стабільному зростанню підприємства та зміцненню його позицій на ринку [27, с. 230].

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення у сфері використання основних засобів підприємства

Ефективне управління основними засобами підприємства потребує не лише технічної і фінансової підтримки, але й належного нормативно-правового забезпечення. Відповідність діяльності підприємства чинному законодавству у цій

сфері гарантує точність обліку, прозорість звітності, раціональність використання активів, а також ефективність їхнього оновлення та модернізації.

Основні засоби — це ресурси тривалого використання, які забезпечують функціонування підприємства і є основою для отримання економічних вигод. Для належного обліку та використання цих активів необхідно дотримуватися відповідних стандартів бухгалтерського обліку, податкових вимог і методичних рекомендацій, що визначають порядок їхнього придбання, амортизації, переоцінки, списання та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (П(с)БО 7) є основним документом, який регламентує облік основних засобів в Україні. Він охоплює ключові аспекти облікової політики у сфері основних засобів. Для віднесення об'єкта до основних засобів необхідно, щоб підприємство очікувало отримати від його використання економічні вигоди у майбутньому, а також могло достовірно оцінити його вартість. Стандарт передбачає різні підходи до оцінки вартості основних засобів, зокрема первісну, переоцінену, залишкову, ліквідаційну вартість та інші. Передбачено декілька підходів до амортизації, включно з прямолінійним методом, методом зменшення залишку, методом прискореної амортизації тощо. Визначаються правила переоцінки активів, облік втрат від зменшення їхньої корисності та методи відновлення втраченої вартості.

Порядок відображення у фінансовій звітності операцій із продажу, ліквідації або іншого способу вибуття активів. Цей стандарт забезпечує комплексний підхід до формування інформації про основні засоби в бухгалтерському обліку, що підвищує точність звітності і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Методичні рекомендації, затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 561 від 30 вересня 2003 року, є додатковим інструментом для організації обліку основних засобів. Вони містять окрім основних вимог НП(с)БО 7, рекомендації охоплюють деталі обліку придбання, модернізації, ремонту та вибуття основних засобів. Наведено приклади бухгалтерських записів, що спрощує облік операцій із основними засобами. Визначено форми документів, які необхідно

використовувати для оформлення господарських операцій із основними засобами.

Податковий кодекс України визначає правила амортизації основних засобів для обчислення оподаткованого прибутку. Основні аспекти:

- Обмеження за мінімальними строками корисного використання.
- Особливості нарахування амортизації для різних груп основних засобів.
- Податкові різниці, що виникають у процесі обліку.

Податкове регулювання відіграє важливу роль у фінансовому плануванні підприємств, оскільки впливає на розмір податкових зобов'язань і фінансовий результат.

Інформаційне забезпечення є важливою складовою ефективного управління основними засобами підприємства. Воно включає формування, обробку, систематизацію, зберігання та аналіз даних про основні засоби для підтримки процесу прийняття рішень на всіх рівнях управління. Його мета — забезпечити доступ до достовірної, оперативної та структурованої інформації про стан, вартість, амортизацію та ефективність використання основних засобів.

Ефективне інформаційне забезпечення управління основними засобами підприємства повинно відповідати низці критеріїв, які гарантують якість, доступність і надійність інформації. Воно має забезпечувати повноту інформації, тобто доступ до всіх даних про основні засоби, включаючи первісну вартість, переоцінку, ліквідаційну вартість, накопичену амортизацію та залишкову вартість, що є необхідним для глибокого аналізу. Оперативність інформації дозволяє отримувати дані в режимі реального часу, забезпечуючи своєчасність прийняття управлінських рішень. Точність гарантує відповідність даних реальному фінансовому стану активів і дотримання бухгалтерських стандартів. Інтегрованість забезпечує об'єднання інформаційних систем із функціональними підрозділами підприємства, такими як фінанси, логістика, планування та виробництво, створюючи єдине інформаційне середовище. Гнучкість дозволяє адаптувати системи до змін у законодавстві, організаційній структурі або технологічних процесах.

На сучасному етапі важливу роль у забезпеченні інформацією відіграють

автоматизовані інформаційні системи. Серед основних інструментів інформаційного забезпечення виділяються програмні рішення для бухгалтерського обліку, такі як 1С:Бухгалтерія, яке дозволяє вести облік основних засобів, автоматизувати розрахунок амортизації, проводити інвентаризацію та формувати фінансову звітність, та BAS ERP, яке є комплексною системою управління ресурсами підприємства і забезпечує інтеграцію обліку основних засобів з іншими бізнес-процесами, включаючи фінанси, запаси та виробництво. Спеціалізовані системи для управління активами, як-от SAP ERP, забезпечують автоматизований облік стану основних засобів, моніторинг їх технічного обслуговування та оцінку ефективності використання, а Microsoft Dynamics 365 пропонує модулі для управління основними засобами, що інтегруються з іншими функціональними компонентами підприємства. Хмарні технології дозволяють зберігати та обробляти великі обсяги даних із доступом до інформації з будь-якої точки світу та високим рівнем безпеки. Системи аналітики, зокрема інструменти BI, такі як Tableau, Power BI або QlikView, забезпечують глибокий аналіз даних, виявлення тенденцій у використанні основних засобів, прогнозування їх зносу та визначення потреби в оновленні. Використання сучасних автоматизованих систем у сфері управління основними засобами дає змогу оптимізувати облікові процеси, зменшуючи витрати часу і трудових ресурсів, знижувати ризик помилок завдяки мінімізації впливу людського фактора, підвищувати прозорість шляхом формування детальної звітності, що відповідає міжнародним стандартам, забезпечувати ефективний контроль і моніторинг використання активів у реальному часі, а також здійснювати прогнозування витрат на утримання, амортизацію та модернізацію активів, що сприяє ефективному плануванню ресурсів.

Інформаційне забезпечення є важливим елементом управління основними засобами, що підвищує ефективність їхнього використання та забезпечує прийняття обґрунтованих рішень. Впровадження сучасних автоматизованих систем дозволяє інтегрувати облік основних засобів із загальною системою управління підприємством, забезпечуючи повний цикл роботи з активами — від їхнього придбання до ліквідації.

У поєднанні з нормативно-правовою базою, такі системи формують основу для підвищення конкурентоспроможності підприємства, сприяють зниженню витрат та забезпечують стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 1

Управління ефективністю використання основних засобів є ключовим аспектом забезпечення стабільного розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності. У межах дослідження було визначено, що основні засоби – це матеріальні активи, які використовуються для виробництва продукції, надання послуг або виконання адміністративних функцій протягом тривалого часу. Їхня структура включає будівлі, споруди, машини, обладнання та інші елементи, що забезпечують виробничо-господарську діяльність підприємства.

Система управління ефективністю використання основних засобів охоплює планування, організацію, контроль та аналіз усіх процесів, пов'язаних із функціонуванням основних засобів. Важливими етапами цього процесу є розробка стратегії управління, моніторинг технічного стану активів, своєчасне оновлення та модернізація, що дозволяє забезпечити довгострокову експлуатацію засобів із мінімальними витратами.

Методичні засади управління ефективністю базуються на використанні різноманітних інструментів і показників, таких як коефіцієнти ефективності, амортизації, фондівіддачі, які дозволяють оцінити стан та ефективність використання основних засобів.

Нормативно-правове забезпечення у сфері управління основними засобами є фундаментом для правильного обліку та організації їх експлуатації. Воно включає норми, закріплені у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», Податковому кодексі України, а також у методичних рекомендаціях Міністерства фінансів України. Ці документи регламентують порядок обліку, амортизації, переоцінки та вибуття основних засобів.

Інформаційне забезпечення, що базується на сучасних інформаційних

системах, таких як BAS ERP, SAP ERP, дозволяє автоматизувати облікові процеси, забезпечувати доступ до оперативної та достовірної інформації, аналізувати стан основних засобів і прогнозувати потреби у їхньому відновленні. Інтеграція цих систем із бізнес-процесами підприємства сприяє підвищенню рівня управлінського контролю та ефективності використання активів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ТОВ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»

2.1. Аналіз тенденцій розвитку галузі функціонування підприємства

Молочна галузь України протягом останніх десятиліть зазнала значних змін, які були зумовлені різними факторами, включаючи політичні, економічні та соціальні.

Однією з найгостріших проблем є стійке зменшення кількості корів, особливо в молочнотоварних фермах. Це пов'язано з низкою факторів: низькими цінами на молоко, високими витратами на корм та утримання тварин, відсутністю державної підтримки та застарілими технологіями виробництва. Логічним наслідком скорочення поголів'я є зниження обсягів виробництва молока. Це призводить до дефіциту сировини для переробки та росту імпорту молочної продукції. Внаслідок зменшення виробництва молока та зростання конкуренції на ринку спостерігається скорочення кількості молокопереробних підприємств. Це призводить до втрати робочих місць та зниження податкових надходжень до бюджету.

Багато українських молочних ферм та підприємств використовують застаріле обладнання, що негативно впливає на якість продукції та ефективність виробництва. Однією з актуальних проблем є низька якість молока, що виробляється в Україні. Це пов'язано з неякісним кормом, антисанітарними умовами утримання тварин та відсутністю сучасних систем контролю якості. Значна частка молочної продукції на українському ринку є імпоротною. Це пов'язано з дефіцитом власного виробництва, а також з більш високою якістю та різноманітністю імпортованих продуктів.

Висловлюючи занепокоєння щодо стану молочної галузі, важливо також відзначити, що вже здійснюються певні кроки для її відродження. Впроваджуються програми державного фінансування для фермерів, спрямовані на модернізацію

виробництва, закупівлю худоби та обладнання. Запроваджуються механізми компенсації частини вартості кормів та палива для виробників молока. Розробляються спеціальні кредитні програми для аграріїв на пільгових умовах.

З'являються нові молочні ферми, обладнані за європейськими стандартами. Активно впроваджуються сучасні технології доїння, кормозаготівлі та зберігання молока.

Фермери об'єднуються в кооперативи для спільних закупівель, переробки молока та збуту продукції. Кооперативи дозволяють збільшити обсяги виробництва молока та підвищити його якість.

Впроваджуються міжнародні стандарти якості та безпечності харчових продуктів. Збільшується кількість лабораторій для контролю якості молока.

Проводяться активні маркетингові кампанії для популяризації українського молока та молочних продуктів. Підтримується експорт молочної продукції на міжнародні ринки.

Окрім вже згаданих ініціатив, є низка додаткових заходів, які могли б значно стимулювати розвиток молочної галузі в Україні. Забезпечення стабільного законодавчого поля та прозорих правил ведення бізнесу для залучення інвестицій. Надання податкових пільг для інвесторів, які вкладають кошти у розвиток молочної галузі. Надання державних гарантій для інвестиційних проектів у молочній галузі.

Розробка та реалізація програм навчання та перепідготовки фахівців для молочної галузі на всіх рівнях. Співпраця з аграрними університетами та коледжами для підготовки фахівців за сучасними програмами. Сприяння стажуванню українських фахівців на сучасних молочних підприємствах за кордоном.

Створення ефективної логістичної інфраструктури для збору, зберігання та транспортування молока. Заохочення впровадження енергоефективних технологій на молочних підприємствах. Створення сучасної ветеринарної служби для забезпечення здоров'я тварин та безпеки молочної продукції.

Надання мікрокредитів для малих фермерських господарств на придбання худоби, обладнання та кормів. Надання безкоштовних консультаційних послуг для

малих фермерів. Сприяння створенню об'єднань малих фермерських господарств для спільного вирішення проблем та збуту продукції.

Створення сильного національного бренду українського молока та молочних продуктів. Надання підтримки експортерам молочної продукції для виходу на нові ринки.

Проведений аналіз свідчить про те, що молочна галузь України має значний потенціал для розвитку. Однак, для досягнення стійких позитивних змін необхідно комплексне вирішення низки проблем, серед яких: скорочення поголів'я, низька якість продукції, застарілі технології, недостатнє фінансування та нестабільність ринку.

ПрАТ «Молочний Альянс» – це потужний холдинг, який об'єднує провідні українські підприємства молочної галузі. Така консолідація ресурсів дозволяє компанії досягати синергічного ефекту та займати лідируючі позиції на ринку. Компанія контролює весь виробничий ланцюжок – від заготівлі молока до реалізації готової продукції. Це дозволяє оптимізувати витрати, забезпечувати стабільність постачання сировини та гарантувати високу якість продукції. Кожне підприємство холдингу спеціалізується на виробництві певного виду продукції, а саме:

ТОВ «Пирятинський сирзавод» – відомий далеко за межами України своїми традиційними твердими сирами, виготовленими за унікальними рецептурами, які передаються з покоління в покоління. Використання натурального молока з місцевих ферм надає сирам неповторний смак і аромат.

ТДВ «Золотоніський маслоробний комбінат» – спеціалізується на виробництві високоякісного вершкового масла з натуральних вершків без використання консервантів та штучних добавок. Продукція комбінату неодноразово відзначалася на дегустаційних конкурсах.

ТДВ «Баштанський сирзавод» – є піонером в галузі виробництва інноваційних сирних продуктів, таких як сири з додаванням фруктів, горіхів та спецій. Завдяки постійним дослідженням і розробкам, підприємство пропонує широкий асортимент унікальних сирів.

ТДВ «Яготинський маслозавод» – виробляє свіже молоко та кисломолочні продукти з молока найвищої якості, яке закуповується у фермерських господарствах, розташованих в екологічно чистих районах. Продукція заводу відрізняється натуральним складом та високою поживною цінністю.

Такий підхід дозволяє максимально ефективно використовувати обладнання, технології та досвід співробітників. Завдяки спеціалізації підприємств, «Молочний Альянс» пропонує споживачам широкий асортимент молочної продукції, що задовольнить найвибагливіші смаки [53].

Виробничі потужності компанії розташовані в різних регіонах України, що дозволяє забезпечити швидку доставку продукції споживачам і мінімізувати ризики, пов'язані з локальними кризами. Продукція компанії реалізується під відомими брендами, які користуються довірою споживачів. «Молочний Альянс» постійно впроваджує нові технології та розробляє нові продукти, що дозволяє компанії залишатися лідером на ринку. Компанія активно підтримує соціальні проекти, бере участь у благодійних акціях та дбає про збереження довкілля.

Синергія підприємств в складі «Молочного Альянсу» проявляється в обміні досвідом між співробітниками різних заводів, що сприяє підвищенню ефективності виробництва. Об'єднання закупівель сировини та матеріалів дозволяє знизити витрати та оптимізувати логістичні процеси. Розробка єдиної маркетингової стратегії для всіх брендів компанії забезпечує ефективне просування продукції на ринку та підвищує її впізнаваність. Крім того, спільні наукові дослідження сприяють розробці нових продуктів, впровадженню інноваційних технологій та підвищенню конкурентоспроможності компанії на ринку. Конкурентні переваги «Молочного Альянсу».

ПрАТ «Молочний Альянс» - це надійний виробник молочної продукції, який завоював довіру українських споживачів. Завдяки високій якості продукції та інноваційному підходу, компанія займає провідні позиції на ринку. Рисунок 2.1 наочно демонструє, що ПрАТ «Молочний Альянс» є одним з найбільших гравців на ринку, що підтверджує його успішну стратегію та орієнтацію на потреби споживачів.

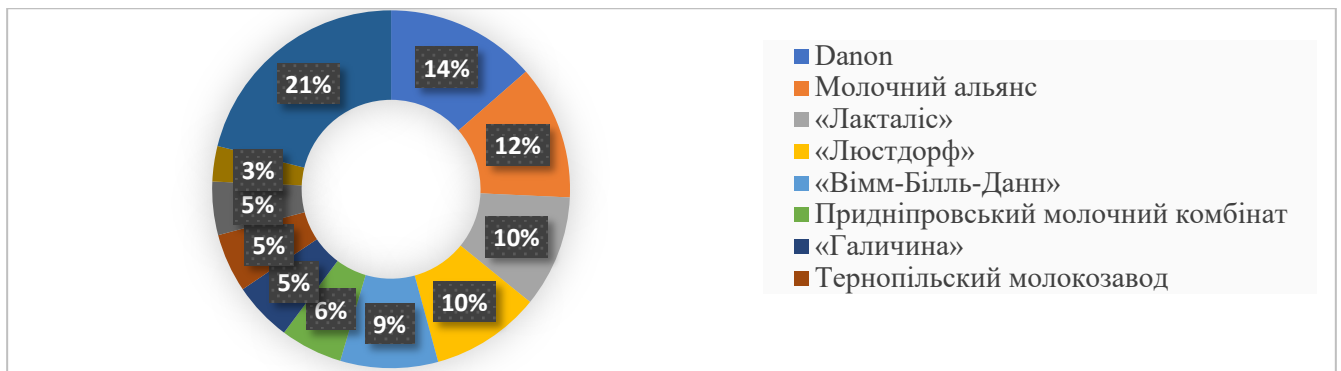

Рис. 2.1. Частка ринку виробників молочних продуктів за 2023 р.

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства та власних досліджень

ПрАТ «Молочний Альянс» демонструє потужну присутність на українському молочному ринку, контролюючи 12% його обсягу. Такий значний результат є свідченням сильної конкурентоспроможності компанії та її здатності успішно протистояти конкурентам. Постійна робота над вдосконаленням продукції та розширенням ринків дозволяє ПрАТ «Молочний Альянс» зміцнювати свою позицію лідера галузі.

Зокрема, ТОВ «Пирятинський сирзавод», який входить до групи компаній «Молочний альянс», демонструє гарні показники фінансової діяльності, ставши одним з найбільш прибуткових підприємств компанії (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники фінансової діяльності підприємств компанії
«Молочний альянс» за 2022-2023 рік

Показники	Назва підприємства					
	«Пирятинський сирзавод»		«Баштанський сирзавод»		«Яготинський маслозавод»	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Чистий прибуток, тис. грн	(42 257)	113 548	(62 474)	(67 809)	155 639	(63 319)
Чистий дохід, тис. грн	1 404 740	1 753 605	826 709	142 494	3 103 661	3 736 091
Витрати, тис. грн	1 492 884	1 561 371	706 482	160 148	2 721 434	3 152 908
Зростання продажів, %	24,83		-82,76		20,38	
Зростання витрат, %	4,59		-77,33		15,85	
Рентабельність, %	-0,03	0,07	-0,09	-0,42	0,06	-0,02

Джерело: складено за даними підприємства

На основі аналізу фінансових показників трьох підприємств молочної галузі – «Пирятинського сирзаводу», «Баштанського сирзаводу» та «Яготинського

маслозаводу» – за 2022 та 2023 роки можна зробити кілька ключових висновків.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» у 2023 році показав значне покращення фінансових результатів: у порівнянні зі збитками у розмірі 42 257 тис. грн у 2022 році, у 2023 році підприємство отримало чистий прибуток у 113 548 тис. грн. Зростання чистого доходу на 24,83% – з 1 404 740 тис. грн у 2022 році до 1 753 605 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про ефективне управління продажами та розширення ринків збуту та позитивні зміни в управлінні. Витрати зросли лише на 4,59%, що демонструє ефективний контроль над витратами. ТДВ «Баштанський сирзавод», навпаки, зазнав подальшого погіршення фінансових результатів: збитки підприємства зросли з 62 474 тис. грн у 2022 році до 67 809 тис. грн у 2023 році. Також різке падіння доходу на 82,76% – з 826 709 тис. грн у 2022 році до 142 494 тис. грн у 2023 році. Таке значне зменшення може бути викликане втратою ринків або зниженням обсягів виробництва. Витрати також знизилися на 77,33%, що, ймовірно, є наслідком скорочення виробничої діяльності. ТДВ «Яготинський маслозавод» у 2022 році мав значний прибуток у 155 639 тис. грн, однак у 2023 році підприємство вийшло на збитки у розмірі 63 319 тис. грн. Стабільне зростання доходу на 20,38% – з 3 103 661 тис. грн у 2022 році до 3 736 091 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про високий попит на продукцію та ефективну маркетингову стратегію. Однак витрати також зросли на 15,85%, що негативно вплинуло на прибутковість. Така негативна динаміка може бути наслідком зовнішніх факторів, таких як економічна нестабільність, підвищення цін на сировину або зміни у попиті на продукцію.

Аналіз рентабельності показує, що ТОВ «Пирятинський сирзавод» значно покращив свої показники, піднявшись з -0,03% у 2022 році до 0,07% у 2023 році. Це свідчить про ефективну роботу з оптимізації витрат та підвищення доходів. Рентабельність ТДВ «Баштанський сирзавод» погіршилася з -0,09% у 2022 році до -0,42% у 2023 році, що підкреслює фінансові труднощі підприємства. ТДВ «Яготинський маслозавод» також показав погіршення рентабельності з 0,06% до -0,02%, що може бути результатом зростання витрат на тлі стабільного доходу.

Загальний аналіз показує, що ТОВ «Пирятинський сирзавод» демонструє

позитивні зміни в управлінні та фінансових результатах, тоді як ТДВ «Баштанський сирзавод» та ТДВ «Яготинський маслозавод» стикаються з викликами, пов'язаними з погіршенням фінансових показників. Цим підприємствам необхідно переглянути свої стратегії для покращення результатів.

Для оцінки конкурентоспроможності підприємства на ринку молочної продукції важливо здійснити порівняльний аналіз його основних конкурентів, які є помітними гравцями на українському ринку молочних продуктів як і ТОВ «Пирятинський сирзавод», прагнуть зайняти лідерські позиції у своїй галузі. Порівняльний аналіз основних конкурентів ТОВ «Пирятинський сирзавод», показано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняльний аналіз основних конкурентів ТОВ «Пирятинський сирзавод»
за 2023 рік

Показник	ТОВ «Пирятинський сирзавод»	ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат»	ТОВ «Терра Фуд»	ТОВ «Віньковецький сирзавод»
Чистий прибуток, тис. грн	113 548	-56 361	246 139	4 168,6
Асортимент продукції	М'які, тверді вагові і плавлені, вершкові сири	Вершкове масло, м'які, тверді вагові і плавлені, вершкові сири	Вершкове масло, сири, молоко, інша молочна продукція	М'які, тверді сири, масло, цільномолочна продукція
Реклама	+	+	+	+
Споживачі	Роздрібні покупці, ресторани та кафе, харчові дестриб'ютори	Роздрібні покупці, ресторани та кафе, харчові дестриб'ютори	Роздрібні покупці, харчові виробники, харчові дестриб'ютори	Роздрібні покупці, ресторани та кафе
Частка ринку	12,5 %	9,8 %	33,9%	8,8 %

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

ТОВ «Пирятинський сирзавод» продемонстрував позитивний фінансовий результат за останній період, отримавши чистий прибуток у розмірі 113 548 тис. грн. Це показує відносну фінансову стабільність підприємства в порівнянні з ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат», який зазнав збитків у розмірі -56

361 тис. грн. У той же час, ТОВ «Терра Фуд» показав найкращий фінансовий результат серед конкурентів, отримавши чистий прибуток у розмірі 246 139 тис. грн, що свідчить про його лідерські позиції на ринку. ТОВ «Віньковецький сирзавод» отримав прибуток у розмірі 4 168,6 тис. грн, що є найменшим серед усіх конкурентів, однак все ж таки демонструє здатність підприємства залишатися прибутковим.

Аналіз асортименту продукції показує, що ТОВ «Пирятинський сирзавод» має широкий асортимент ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат» та ТОВ «Віньковецький сирзавод» пропонує схожий асортимент, зокрема вершкове масло та різні види сирів. ТОВ «Терра Фуд» має найбільш диверсифікований асортимент, що включає не лише сири та масло, а й молоко та іншу молочну продукцію, що надає йому конкурентну перевагу за рахунок охоплення ширшого споживчого сегмента. Усі чотири підприємства активно використовують рекламу як інструмент просування своєї продукції, що підкреслює важливість маркетингових зусиль у цій галузі. Щодо споживчої аудиторії, то всі компанії орієнтуються на роздрібних покупців, ресторани та кафе, що є стандартною практикою для виробників молочної продукції. Водночас, ТОВ «Терра Фуд» має ширше охоплення, включаючи також харчових виробників, що розширює його ринкові можливості.

Частка ринку є одним із ключових показників конкурентоспроможності. ТОВ «Терра Фуд» займає провідну позицію з часткою ринку 33,9%, що вказує на його домінування у галузі. ТОВ «Пирятинський сирзавод» має частку ринку 12,5%, що також є значущим показником, але відстає від лідера. ПАТ «Звенигородський сироробний комбінат» та ТОВ «Віньковецький сирзавод» мають менші частки ринку – 9,8% і 8,8% відповідно, що свідчить про обмеженість їхньої присутності у галузі та менший вплив на ринок.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» – це підприємство з багатою історією та відданістю високим стандартам якості. Уже майже 40 років цей завод займає провідні позиції на ринку молочної продукції України, заслужено вважаючись одним із головних експертів у виробництві сирів. Продукція, яку випускає Пирятинський сирзавод під торговою маркою «Пирятин», відома далеко за межами

країни і користується незмінним попитом як на внутрішньому ринку, так і на міжнародному рівні.

Початок роботи ТОВ «Пирятинський сирзавод» припадає на кінець 1980-х років. З того часу підприємство постійно вдосконалювало технологічні процеси та розширювало асортимент продукції. Завдяки зусиллям кваліфікованих спеціалістів, які працюють на заводі, підприємство зберегло та примножило традиції українського сироваріння, водночас впроваджуючи сучасні технології.

Один із ключових аспектів успіху ТОВ «Пирятинський сирзавод» – це бездоганна система управління якістю. Підприємство сертифіковане відповідно до міжнародних стандартів ISO 9001:2008, що підтверджує високий рівень організації виробничих процесів і надійність усіх етапів виробництва. Крім того, система управління безпечністю харчових продуктів на підприємстві відповідає вимогам ISO 22000:2005. Це гарантує, що кожен продукт, який виходить з конвеєра, відповідає найвищим стандартам якості та безпечності. ТОВ «Пирятинський сирзавод» спеціалізується на виробництві широкого асортименту сирів та іншої молочної продукції під брендом «Пирятин». Цей бренд давно став синонімом якості та довіри серед споживачів. Головними характеристиками продукції є технологічність та природність. Сир, виготовлений на ТОВ «Пирятинський сирзавод», відрізняється своїм насиченим смаком та ароматом, які досягаються завдяки використанню виключно натуральної сировини та дотриманню традиційних методів виробництва.

Не зупиняючись на досягнутому, ТОВ «Пирятинський сирзавод» постійно інвестує в інновації та модернізацію виробничих потужностей. Завдяки цьому підприємство встигає відповідати на виклики сучасного ринку та задовольняти запити найвибагливіших споживачів. Невпинний розвиток дозволяє заводу розширювати географію продажів і підвищувати конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» також приділяє велику увагу питанням соціальної відповідальності та екології. Завод активно співпрацює з місцевими громадами, підтримує різні соціальні ініціативи та сприяє розвитку регіону.

Виробництво побудоване з урахуванням екологічних норм, що дозволяє мінімізувати вплив на довкілля. Використання сучасних технологій очищення стічних вод та утилізації відходів допомагає зберегти природні ресурси та підтримувати екологічний баланс.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» за роки своєї діяльності встановив міцні партнерські відносини з постачальниками та споживачами. Партнери заводу високо цінують надійність і стабільність у співпраці, а споживачі знають, що продукція, яка виробляється на цьому підприємстві, завжди буде відповідати найвищим стандартам якості. Сировина для виробництва сирів на ТОВ «Пирятинський сирзавод» постачається з різних районів, що охоплюють значну частину Миколаївської області. Докладна інформація про сировинну базу підприємства представлена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Сировинна база для ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023 рік

Район сировинної бази	Кількість сільськогосподарських ферм	Кількість сировини, тон	Питома вага сировини, %
Миргородський	5	9 750	31,29
Кременчуцький	2	7 000	22,46
Березнегуватський	2	8 160	26,19
Лубенський	1	6 250	20,06
Усього	13	31 160	100

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства та власних досліджень

Сировинна база для ТОВ «Пирятинський сирзавод» у 2023 році охоплювала 13 сільськогосподарських ферм, розташованих у різних районах Полтавської області. Найбільше сировини було отримано з Миргородського району, який забезпечив 31,29% від загальної кількості сировини, що становить 9750 тон, значний внесок також зробив Березнегуватський район (26,19%). Інші райони, такі як Кременчуцький, Лубенський мали менший внесок, проте разом вони доповнили загальний обсяг 31160 тон, що дозволило забезпечити стабільне виробництво сирів на підприємстві. Таким чином, сировинна база «Пирятинського сирзаводу» є досить розгалуженою і забезпечує стабільне постачання молока з різних регіонів.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» і далі продовжує свою місію — забезпечувати споживачів високоякісною та натуральною молочною продукцією. Завдяки своєму досвіду, інноваційному підходу та дбайливому ставленню до традицій, підприємство впевнено крокує вперед, зміцнюючи свої позиції на ринку та завойовуючи серця нових споживачів. Бренд «Пирятин» залишається символом якості, якою можна пишатися.

Асортимент продукції ТМ «Пирятин» включає різноманітні сири: від класичних твердих сирів до м'яких і плавлених сортів. Завод також виробляє широкий спектр цільномолочної продукції, такої як молоко, йогурти, кефіри та сметана. Вся продукція виготовляється без використання рослинних жирів, консервантів та штучних ароматизаторів, що робить її корисною та безпечною для споживачів. Детальніше про асортимент продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод» показано в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Асортимент продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Назва позиції	Назва продукції	Глибина асортименту
1	2	3
Йогурти	Йогурт «Вишня - чорна смородина», 1,5 % жиру	1
	Йогурт «Полуниця», 1,5% жиру	1
	Йогурт «Персик», 1,5% жиру	1
Кефір, айран	Кефір, 2,5% жиру	2
	Кефір, 1% жиру	2
М'які та розсільні сири	«Сулугуні», 45% жиру	2
	«Моцарела українська», 50% жиру	2
Масло солодковершкове	Масло солодковершкове, 82,5% жиру	1
	Масло солодковершкове, 73% жиру	1
Молоко	Молоко ультрапастеризоване, 2,6% жиру	3
Плавлені сири	«Янтар», 60% жиру	2
	«Голландський», 38% жиру	1
	«Вершковий», 38% жиру	1
	«Дружба», 45% жиру	1
	«Український», 45% жиру	1
Ряжанка	Ряжанка, 3,2% жиру	1
Сири тверді вагові	«Український класичний», 50% жиру	3
	«Король гурман», 50% жиру	3
	«Мармуровий», 50% жиру	2
	«Парменталь», 40% жиру	1

Продовження табл. 2.4

1	2	3
Сири тверді фасовані	«Вершковий», 50% жиру	1
	«Голландський брусковий», 45% жиру	2
	«Король гурман», 50% жиру	2
	«Парменталь», 40% жиру	1
	«Мармуровий», 50% жиру	1
	«Гауда», 45% жиру	1
Сметана	Сметана, 20% жиру	1
	Сметана, 15% жиру	1

Джерело: складено автором на основі власних досліджень.

Асортимент продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод» є досить широким і включає різноманітні молочні продукти, такі як йогурти, кефір, м'які та тверді сири, масло, ряжанку, сметану та молоко.

Асортимент має різну глибину, що свідчить про наявність як одиничних продуктів, так і декількох варіантів однієї категорії. Найбільшу глибину асортименту мають категорії «Сири тверді вагові» та «Сири тверді фасовані», кожна з яких представлена кількома найменуваннями, що задовольняє різні споживчі запити. Зокрема, тверді вагові сири «Український класичний», «Король гурман» та «Мармуровий» мають найширший вибір. Інші продукти, такі як йогурти, масло, ряжанка, представлені меншою кількістю варіантів.

Таким чином, асортимент ТОВ «Пирятинський сирзавод» добре збалансований, що дозволяє підприємству задовольняти потреби різних сегментів споживачів і забезпечувати ринок різноманітною молочною продукцією високої якості.

Організаційно-правова характеристика підприємства (ОПХ) – це узагальнений опис ключових аспектів діяльності підприємства, які відображають його організаційний статус, правову форму, основні види діяльності, структуру управління та інші параметри, що визначають функціонування організації в рамках чинного законодавства.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» є товариством з обмеженою відповідальністю, що означає, що його учасники несуть відповідальність за зобов'язаннями підприємства лише в межах своїх часток у статутному капіталі.

Така правова форма є однією з найбільш поширених серед середніх і великих підприємств України, оскільки забезпечує оптимальне співвідношення між гнучкістю управління та обмеженням ризиків для власників. Організаційно-правова характеристика ТОВ «Пирятинський сирзавод» представлена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Організаційно-правова характеристика ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Повне найменування юридичної особи	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД
Скорочена назва	ТОВ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»
Назва англійською	LIMITED LIABILITY COMPANY PIRYATIN CHEESE FACTORY (PIRYATIN CHEESE FACTORY LLC)
Статус юридичної особи (станом на 11.09.2024)	Зареєстровано
Статус з ЄДР	Зареєстровано
Код ЄДРПОУ	00446865
Дата реєстрації	26.10.2004 (19 років)
Уповноважені особи	БАРТОШАК ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ
Розмір статутного капіталу	13 350 390,63 грн.
Організаційно-правова форма	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
Форма власності	Приватна
Види діяльності	
Основний	10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сир
Інші	46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами 49.41 Вантажний автомобільний транспорт
Місцезнаходження юридичної особи	Україна, Полтавська обл., Пирятинський район, м. Пирятин, вул. Сумська 1

Джерело: Складено автором на основі звітності підприємства

ТОВ «Пирятинський сирзавод» є стабільним підприємством з досвідом роботи на ринку понад 19 років. Товариство з обмеженою відповідальністю - це найпоширеніша форма власності для середніх і малих підприємств в Україні. Така форма власності передбачає обмеження відповідальності учасників товариства розміром їхніх вкладів. Це означає, що у разі банкрутства підприємства, кредитори можуть вимагати повернення боргів лише в межах майна товариства, а особисте майно учасників не може бути залучене до погашення боргів.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» використовує лінійно-функціональну організаційну структуру, яка поєднує елементи лінійної та функціональної структур. Лінійна структура забезпечує чітку вертикальну ієрархію, де кожен підрозділ підпорядковується одному безпосередньому керівнику. Функціональна структура дозволяє спеціалістам з різних напрямів (фінанси, маркетинг, виробництво) надавати рекомендації та допомагати лінійним керівникам у їхніх рішеннях. Організаційна структура ТОВ «Пирятинський сирзавод» представлена на рис. 2.2.

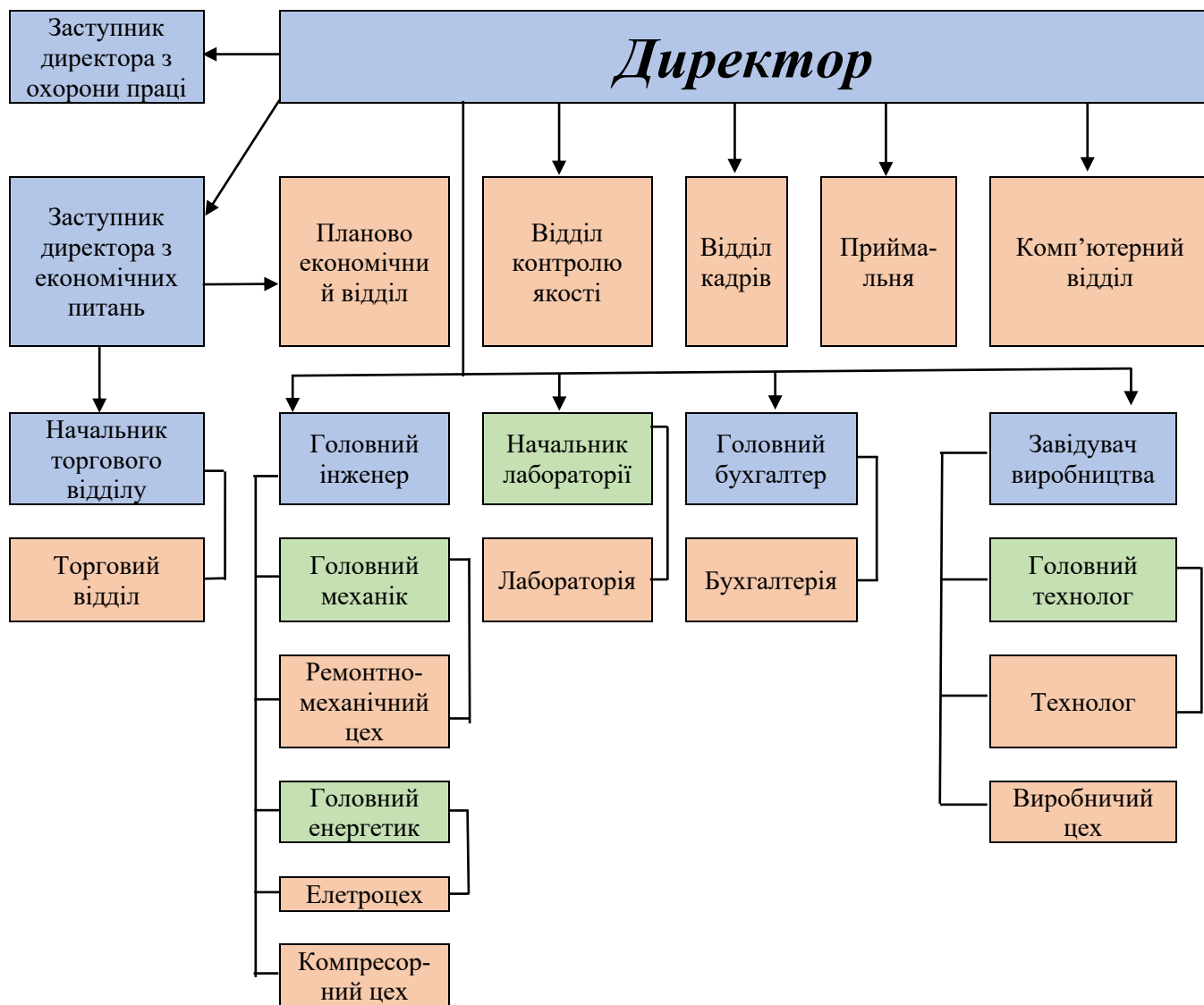

Рис 2.2. Організаційна структура ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Організаційна структура ТОВ «Пирятинський сирзавод» відображає складну лінійно-функціональну модель управління, яка поєднує чітко визначену вертикальну ієрархію та функціональну спеціалізацію.

На вершині структури знаходиться директор, підпорядкований йому заступник директора з економічних питань, головний інженер, головний бухгалтер, завідувач виробництва, начальник торгового відділу та інші ключові посадовці, що відповідають за різні аспекти діяльності заводу. Кожен з функціональних підрозділів (наприклад, бухгалтерія, планово-економічний відділ, відділ контролю якості, відділ кадрів тощо) підпорядковується відповідному керівнику і спеціалізується на конкретних завданнях, що сприяє ефективному управлінню різними аспектами виробничого процесу. Завдяки наявності посадових осіб, відповідальних за певні напрямки (наприклад, головний механік, головний технолог, головний енергетик), забезпечується контроль і управління відповідними виробничими процесами, що підвищує ефективність роботи підприємства.

Ця структура дозволяє ефективно поєднувати централізоване управління з децентралізованим виконанням спеціалізованих функцій, що підвищує загальну ефективність управління підприємством. Однак можливі конфлікти між лінійними та функціональними керівниками. Через подвійну підпорядкованість (лінійну і функціональну) можуть виникати конфлікти інтересів між керівниками різних рівнів. Наприклад, функціональні керівники можуть пропонувати рішення, які суперечать інтересам лінійних керівників, що може призвести до труднощів у прийнятті рішень. Наявність багатьох функціональних підрозділів і керівників може ускладнити координацію дій між ними, що може призвести до затримок у прийнятті рішень та впровадженні змін.

Лінійно-функціональна структура сприяє зростанню бюрократії в організації, оскільки кожен підрозділ має свої власні правила і процедури. Лінійні керівники можуть бути перевантажені завданнями через необхідність контролювати широке коло функціональних підрозділів, що може знижувати ефективність їх роботи і впливати на якість прийнятих рішень.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Діагностика фінансово-економічної діяльності підприємства є ключовим інструментом для оцінки його ефективності, стабільності та перспектив розвитку. Це дозволяє виявити сильні та слабкі сторони фінансового стану та проаналізувати основні економічні показники. Метою діагностики є виявлення фінансових ризиків та визначення напрямів покращення економічних показників, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Детальніше про основні економічні показники діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Основні економічні показники ТОВ «Пирятинський сирзавод»

№	Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
1	Чистий дохід, тис. грн.	1371020	1404740	1753605	382585	27,91
2	Валовий прибуток, тис. грн.	129005	64334	227136	98131	76,07
3	Чистий прибуток, тис. грн.	37602	-42257	113548	75946	> у 3 р
4	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	491059	566120,5	671807,5	180748,5	36,81
5	Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	104952	103243	105585	633	0,6
6	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	386107	462877,5	566222,5	180115,5	46,65
7	Середньорічна вартість основних засобів	100864	97803,5	92147,5	-8716,5	-8,64
7	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	612	610	588	-24	-3,92
8	Фондовіддача	13,59	14,36	19,03	5,44	40
9	Фондомісткість	0,07	0,07	0,05	-0,02	-28,57
10	Фондоозброєність, тис. грн /ос.	164,81	160,33	156,71	-8,1	-4,91
11	Продуктивність праці, тис. грн. /ос.	2240,23	2302,85	2982,32	742,09	33,13
12	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,55	3,03	3,10	-0,45	-12,78

Джерело: складено автором за даними підприємства

За результатами аналізу фінансово-економічних показників підприємства за 2021–2023 роки можна зробити кілька важливих висновків.

Перш за все, спостерігається значне зростання чистого доходу підприємства у 2023 році порівняно з 2021 роком — на 27,91%. Це свідчить про зростання обсягу продажів або ефективність роботи компанії в умовах ринку. Валовий прибуток також зріс на 76,07%, що свідчить про підвищення маржинальності, хоча у 2022 році він був значно нижчим через можливі кризові явища або інші зовнішні фактори.

Чистий прибуток показав суттєве зростання – у три рази у 2023 році. Це може свідчити про покращення ефективності управління витратами або зміну в структурі витрат підприємства.

Середньорічна вартість активів зросла на 36,81%, що вказує на розширення активної бази підприємства. Зокрема, найбільше зростання було у вартості оборотних активів – на 46,65%. Однак середньорічна вартість основних засобів зменшилась на 8,64%, що може вказувати на амортизацію активів або продаж частини основних засобів.

Чисельність працівників зменшилася на 3,92%, що може свідчити про оптимізацію персоналу. Незважаючи на це, продуктивність праці зросла на 33,13%, що є позитивним сигналом про підвищення ефективності роботи працівників.

Фондовіддача збільшилася на 40%, що означає ефективніше використання основних засобів для отримання доходу. Фондомісткість, навпаки, знизилася на 28,57%, що свідчить про зниження потреби у вкладеннях в основні засоби для забезпечення виробничого процесу.

Фондоозброєність зменшилася на 4,91%, що може бути наслідком зниження чисельності працівників або вартості основних засобів. Коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився на 12,78%, що може свідчити про зростання терміну обігу запасів або дебіторської заборгованості.

Загалом, фінансові показники підприємства демонструють позитивну динаміку зростання доходів, прибутковості та ефективності використання ресурсів, попри деякі зниження у фондах і кількості працівників.

Майно підприємства є однією з ключових складових його фінансового стану та визначає можливості для здійснення виробничої та господарської діяльності.

Структура майна та джерела його формування дають змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує наявні ресурси, а також визначити можливі ризики, пов'язані з фінансуванням діяльності. У таблиці 2.7 наведено характеристику майна підприємства, яка дає змогу проаналізувати, за рахунок яких ресурсів фінансуються основні виробничі процеси підприємства та як змінювалася структура його майна в динаміці.

Таблиця 2.7

Характеристика майна ТОВ «Пирятинський сирзавод» та джерел його формування

Показники	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	тис. грн.	пито-ма вага, %	+, -	%	п.с.
АКТИВИ									
1.Необоротні активи:	103041	20,51	103445	16,42	107725	15,09	4 684	4,55	-5,42
в т.ч. основні засоби	99195	19,75	98 612	15,66	85 683	12,00	-13 512	-13,62	-7,74
2.Оборотні активи	399323	79,49	526432	83,58	606013	84,91	206690	51,76	5,42
в т.ч. запаси	142425	28,35	263317	41,80	207823	29,12	65 398	45,92	0,77
дебіторська заборгованість	165898	33,02	219606	34,86	280896	39,36	114998	69,32	6,33
грошові кошти	89403	17,80	40 871	6,49	113022	15,84	23 619	26,42	-1,96
ПАСИВИ									
1. Власний капітал	122258	24,34	78730	12,50	191813	26,87	69555	56,89	2,54
в т.ч. зареєстрований капітал	13350	2,66	13350	2,12	13350	1,87	0	0	0,79
нерозподілений прибуток	106352	21,17	62845	9,98	175949	24,65	65597	65,44	3,48
2.Довгострокові зобов'язання і забезпечення	89329	17,78	102921	16,34	184595	25,86	95266	106,65	8,08
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	290777	57,88	448226	71,16	337330	47,26	46553	16,01	-10,62
БАЛАНС:	502364	100	629877	100	713738	100	211374	42,08	0

Джерело: складено автором за даними підприємства

За період вказаний період, загальні активи підприємства зросли на 211 374

тис. грн, що становить 42,08%. Основне зростання відбулося за рахунок збільшення оборотних активів, які зросли на 206 690 тис. грн (+51,76%). Це свідчить про підвищення ліквідності компанії та її здатність виконувати поточні зобов'язання. Питома вага оборотних активів у структурі балансу зросла з 79,49% до 84,91%, що на 5,42 п.с. більше, ніж у 2021 році.

Необоротні активи показали незначне зростання на 4684 тис. грн (+4,55%), але їхня питома вага знизилася на 5,42 п.с., що може свідчити про скорочення інвестицій у довгострокові активи або відносне зростання інших компонентів балансу. Особливо важливим є скорочення основних засобів на 13 512 тис. грн (-13,62%), що може вплинути на виробничий потенціал підприємства.

Оборотні активи за цей період зазнали змін. Дебіторська заборгованість зросла на 114 998 тис. грн (+69,32%), що вказує на збільшення обсягу наданих товарів та послуг на умовах кредиту, але це також збільшує ризики невиплат. З іншого боку, запаси зросли на 45,92%, що може свідчити про стратегію накопичення товарних запасів. Грошові кошти збільшились на 23 619 тис. грн (+26,42%), що покращує фінансову стійкість підприємства.

Власний капітал компанії збільшився на 69 555 тис. грн (+56,89%), що позитивно впливає на загальну стабільність підприємства. Значний ріст відбувся за рахунок нерозподіленого прибутку, який зріс на 65 597 тис. грн (+65,44%).

Довгострокові зобов'язання та забезпечення збільшились на 95 266 тис. грн (+106,65%), що свідчить про зростання залучення довгострокових кредитів та інших зобов'язань. Водночас поточні зобов'язання зросли лише на 46 553 тис. грн (+16,01%) і їхня частка у структурі балансу зменшилась на 10,62 п.с. Це свідчить про поступове зниження короткострокових зобов'язань та покращення фінансової стійкості.

Отже, фінансові результати компанії демонструють позитивну динаміку зростання активів і власного капіталу, але вимагають уважного управління ризиками, пов'язаними з дебіторською заборгованістю та довгостроковими зобов'язаннями.

Фінансові результати є ключовим показником успішності будь-якого

підприємства, і їхня оцінка дозволяє визначити ефективність господарської діяльності та можливості подальшого розвитку. Для ТОВ «Пирятинський сирзавод», як для одного з провідних виробників молочної продукції, важливо чітко розуміти механізми формування фінансових результатів, які визначають його конкурентоспроможність та стабільність на ринку.

В умовах мінливого ринку і високої конкуренції, для забезпечення стабільного зростання ТОВ «Пирятинський сирзавод» важливо ефективно керувати не лише внутрішніми ресурсами, але й адаптувати свою діяльність до зовнішніх чинників. Розуміння ключових аспектів формування фінансових результатів дозволяє підприємству здійснювати стратегічні рішення, спрямовані на покращення показників рентабельності та фінансової стійкості. Аналіз механізму формування фінансових результатів діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» показано в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Механізм формування фінансових результатів діяльності
ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+,-	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 371 020	1404740	1753605	382585	27,91
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1 242 015	1340406	1526469	284454	22,90
Валовий: прибуток	129 005	64334	227136	98131	76,07
Інші операційні доходи	19 355	25298	80013	60658	> у 4 р.
Адміністративні витрати	18 152	18394	20642	2490	13,72
Витрати на збут	47 107	50276	70542	23435	49,75
Інші операційні витрати	18 872	34376	55708	36836	> у 3 р.
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	64 229	(13414)	160257	96028	> у 2,5 р.
Фінансові витрати	27 995	31010	38557	10562	37,73
Інші витрати	22	4927	5086	5064	> у 231 р.
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	37 602	(42257)	122423	84821	> у 3,25 р.
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	37 602	(42257)	113548	75946	> у 3 р.

Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналіз фінансових показників ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2021–2023 роки свідчить про значне покращення фінансової діяльності підприємства. Основні зміни відбулися у напрямку зростання доходів, прибутковості та збільшення витрат на операційну діяльність.

Чистий дохід від реалізації продукції у 2023 році збільшився на 382 585 тис. грн, що становить 27,91% порівняно з 2021 роком. Це свідчить про успішне розширення ринкових позицій та збільшення обсягів продажу продукції.

Собівартість реалізованої продукції також зросла на 22,90%, що є нормальним при зростанні обсягів виробництва та продажу. За рахунок ефективного управління витратами, валовий прибуток збільшився на значні 76,07%, що є позитивним показником зростання рентабельності операційної діяльності підприємства.

Відчутне зростання було зафіксовано в інших операційних доходах, які збільшилися у 4 рази, що може свідчити про успішну диверсифікацію джерел доходів або продаж активів.

Однак адміністративні витрати зросли на 13,72%, а витрати на збут збільшилися на 49,75%, що є суттєвим ростом. Ці показники можуть свідчити про необхідність активнішого маркетингового просування продукції та додаткові управлінські витрати, пов'язані зі збільшенням масштабів діяльності.

Інші операційні витрати зросли у 3 рази, що може свідчити про виникнення непередбачених витрат або інших витрат, які підприємство понесло у процесі діяльності. Це варто взяти до уваги для оптимізації витрат у майбутньому.

Фінансовий результат від операційної діяльності значно зріс і у 2023 році склав 160 257 тис. грн, що у 2,5 рази більше порівняно з 2021 роком. Це є показником успішної операційної діяльності та здатності компанії генерувати прибуток.

Незважаючи на зростання фінансових витрат на 37,73%, фінансовий результат до оподаткування суттєво покращився: прибуток у 2023 році зріс на 84 821 тис. грн або у 3,25 рази порівняно з 2021 роком. Це свідчить про покращення загальної фінансової стійкості підприємства.

Чистий прибуток за аналізований період збільшився на 75 946 тис. грн, або у 3 рази. Це свідчить про те, що компанія успішно адаптувалася до ринкових умов і забезпечила собі стабільне зростання.

Отже, за період 2021–2023 років ТОВ «Пирятинський сирзавод» продемонструвало позитивну динаміку зростання основних фінансових показників, що є свідченням ефективної діяльності та стратегічного управління підприємством.

Аналіз динаміки показників фінансового стану підприємства є важливим інструментом для оцінки його стабільності та ефективності функціонування. У випадку ТОВ «Пирятинський сирзавод», оцінка фінансових показників за кілька років дозволяє виявити тенденції розвитку підприємства, а також виявити сильні та слабкі сторони його діяльності. Динаміка показників оцінки фінансового стану ТОВ «Пирятинський сирзавод» представлено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка показників оцінки фінансового стану ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Показники	Роки			Відхилення 2023 р до 2021 р.
	2021	2022	2023	
				+, -
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	1,37	1,17	1,79	0,42
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,31	0,09	0,34	0,03
3. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,03	0,13	0,12	0,09
3. Чистий оборотний капітал	108546	78206	268683	160137
4. Коефіцієнт автономії	0,24	0,12	0,27	0,03
5. Коефіцієнт фінансової стабільності	0,32	0,14	0,37	0,05
6. Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	0,05	-0,04	0,14	0,09
7. Коефіцієнт оборотності активів	2,79	2,48	2,61	-0,18
8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	13,25	13,98	12,96	-0,29
9. Рентабельність господарської діяльності, %	2,47	-2,85	6,61	4,14
10. Рентабельність власного капіталу, %	36,34	-42,04	83,94	47,6
11. Рентабельність продукції, %	9,41	-0,95	12,95	3,54

Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналіз фінансових показників підприємства за період 2021-2023 років демонструє позитивні зміни в більшості ключових параметрів. Коефіцієнт

загальної ліквідності зріс на 0,42 пункти, що свідчить про покращення платоспроможності підприємства та його здатність покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 0,03 пункти, досягнувши 0,34, що також є позитивним сигналом про можливість підприємства швидко погашати короткострокові зобов'язання. Ще значніше покращився коефіцієнт швидкої ліквідності, який зріс на 0,09 пункти, що вказує на зростання здатності покривати зобов'язання без урахування запасів.

Окремої уваги заслуговує збільшення чистого оборотного капіталу на 160 137 тис. грн, що майже втричі більше, ніж у 2021 році. Це свідчить про значне зростання фінансової стабільності підприємства та збільшення його можливостей для подальшого розвитку. Коефіцієнт автономії показав невелике, але важливе зростання на 0,03 пункти, що говорить про збільшення частки власного капіталу в загальній структурі фінансування. Коефіцієнт фінансової стабільності також зріс на 0,05 пункти, що відображає підвищення фінансової стійкості підприємства. Суттєвим є приріст коефіцієнта забезпеченості власними засобами на 0,09 пункти, який у 2023 році досяг 0,14, тоді як у 2022 році він був від'ємним. Це свідчить про відновлення власних фінансових ресурсів підприємства та покращення можливостей для покриття оборотних активів.

Однак коефіцієнт оборотності активів зменшився на 0,18 пункти, що може свідчити про зниження ефективності використання активів підприємства. Подібна ситуація спостерігається і з коефіцієнтом оборотності власного капіталу, який знизився на 0,29 пункти. Це свідчить про певне уповільнення обігу власного капіталу та можливі труднощі з його ефективністю.

Проте, попри ці незначні негативні зміни, показники рентабельності демонструють значне покращення. Рентабельність господарської діяльності зросла на 4,14 пункти, що вказує на підвищення прибутковості операційної діяльності підприємства. Найбільший приріст спостерігається у рентабельності власного капіталу, яка зросла на 47,6 пункти, досягнувши 83,94%. Це свідчить про суттєве зростання ефективності використання власних інвестицій у підприємство. Рентабельність продукції також зросла на 3,54 пункти, що є ознакою покращення

прибутковості товарів, які виробляє підприємство.

Таким чином, за результатами аналізу можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства покращився у більшості напрямків. Збільшення ліквідності та рентабельності, попри деякі незначні зниження в ефективності обігу активів, свідчить про поступовий розвиток підприємства та його здатність до адаптації в умовах ринку.

Структура персоналу відображає кількісний та якісний склад працівників, їх розподіл за різними групами та категоріями, що дозволяє оцінити наявність трудових ресурсів для забезпечення виробничого процесу. Аналізуючи персонал за категоріями (керівники, фахівці, робітники) та групами (за віком, стажем роботи, рівнем освіти тощо), можна зробити висновки про рівень кваліфікації співробітників, їх продуктивність та потенціал для розвитку. Такий аналіз допоможе визначити, наскільки структура персоналу відповідає потребам підприємства та які заходи необхідно вжити для підвищення ефективності його функціонування. Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за групами та категоріями представлений в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод»
за категоріями

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	ос.	%	ос.	%	ос.	%	+/-	%
Середньооблікова чисельність штатних працівників, у т. ч.:	612	100	610	100	588	100	-24	-3,92
Адміністративно- управлінський персонал:	111	18,14	110	18,03	110	18,71	-1	-0,90
– керівники;	18	2,94	18	2,95	18	3,06	0	0,00
– службовці;	62	10,13	62	10,16	62	10,54	0	0,00
– спеціалісти	31	5,07	30	4,92	30	5,10	-1	-3,23
Персонал промислово- виробничої групи:	501	81,86	500	81,97	478	81,29	-23	-4,59
– основні робітники;	377	61,60	376	61,64	358	60,88	-19	-5,04
– допоміжні робітники	124	20,26	124	20,33	120	20,41	-4	-3,23

Джерело: складено за даними підприємства

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за період 2021-2023 років демонструє певне скорочення чисельності працівників. Середньооблікова чисельність штатних працівників зменшилася на 24 особи, що становить зниження на 3,92%. Це свідчить про певні організаційні зміни або оптимізацію чисельності персоналу. Чисельність адміністративно-управлінського персоналу залишилася майже на тому ж рівні, зменшившись лише на 1 особу, що призвело до незначного зниження частки цієї категорії на 0,9%. Водночас, кількість керівників і службовців залишилася незмінною, що вказує на стабільність у цій категорії. Лише спеціалісти зазнали незначного скорочення на 1 особу, що призвело до зниження частки цієї групи на 3,23%.

Найбільші зміни спостерігаються в промислово-виробничій групі, де чисельність персоналу зменшилася на 23 особи, що становить зниження на 4,59%. Основні робітники зазнали скорочення на 19 осіб, що призвело до зниження їхньої частки на 5,04%. Допоміжні робітники також зазнали незначного зниження — на 4 особи, що становить 3,23%. Зменшення чисельності працівників промислово-виробничої групи може свідчити про оптимізацію виробничих процесів або скорочення виробничих потужностей.

Загалом, спостерігається тенденція до невеликого скорочення персоналу, переважно у виробничій сфері, тоді як адміністративно-управлінський склад залишається відносно стабільним.

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за рівнем освіти є важливим елементом для оцінки кваліфікаційного потенціалу працівників підприємства.

Освітній рівень співробітників впливає на ефективність виконання виробничих завдань, здатність до інновацій та адаптації до нових технологій. Високий рівень освіти дозволяє працівникам краще орієнтуватися у складних виробничих процесах і швидше освоювати нові навички. Аналіз допоможе виявити тенденції у розподілі працівників за освітніми категоріями, оцінити наявність кваліфікованих кадрів та виявити потребу у додатковому навчанні або залученні спеціалістів. Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за

освітою представлений в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за освітою

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	ос.	%	ос.	%	ос.	%	+/-	%
Середньооблікова чисельність штатних працівників, з них мають освіту:	612	100	610	100	588	100	-24	-3,92
в т.ч. за віком:								
– 15–34 років;	215	35,13	215	35,25	212	36,05	-3	-1,40
– 35–59 років;	332	54,25	331	54,26	315	53,57	-17	-5,12
– 60 років і старше	65	10,62	64	10,49	61	10,37	-4	-6,15

Джерело: складено за даними підприємства

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за віковими категоріями за період 2021-2023 років демонструє незначні зміни у складі працівників. Загальна середньооблікова чисельність штатних працівників зменшилася на 24 особи, що становить 3,92%. Найменше скорочення спостерігається у віковій групі 15–34 років, де чисельність зменшилася лише на 3 особи, що складає 1,4%, але водночас частка цієї вікової категорії в загальній структурі персоналу дещо зросла.

Основне скорочення відбулося серед працівників віком 35–59 років – на 17 осіб, що становить 5,12%, що також вплинуло на зниження частки цієї вікової групи у загальній структурі персоналу. У віковій категорії 60 років і старше скорочення склало 4 особи, або 6,15%. Незважаючи на ці зміни, вікова структура працівників залишається досить збалансованою, що свідчить про наявність на підприємстві як молодих кадрів з перспективами розвитку, так і більш досвідчених працівників з великим професійним досвідом.

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за статтю є важливим для розуміння гендерного балансу на підприємстві та його впливу на робочий процес. Співвідношення чоловіків і жінок серед працівників може свідчити про особливості кадрової політики та типові ролі, що їх виконують працівники різної статі. Такий аналіз дозволяє оцінити, наскільки рівномірно

розподілені робочі обов'язки між чоловіками та жінками, а також визначити можливі гендерні диспропорції в різних категоріях працівників. Це допомагає підприємству краще зрозуміти свої кадрові ресурси та вдосконалити управлінські підходи для підвищення ефективності роботи. Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за статтю представлений в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за статтю

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	ос.	%	ос.	%	ос.	%	+/-	%
Середньооблікова чисельність штатних працівників, з них за статтю:	612	100	610	100	588	100	-24	-3,92
– жінок;	232	37,91	232	38,03	229	38,95	-3	-1,29
– чоловіків	380	62,09	378	61,97	359	61,05	-21	-5,53

Джерело: складено за даними підприємства

Аналіз середньооблікової чисельності штатних працівників за 2021–2023 роки демонструє тенденцію до зменшення загальної кількості працівників на підприємстві. У 2021 році на підприємстві працювало 612 осіб, у 2022 році – 610 осіб, а у 2023 році – 588 осіб. Таким чином, чисельність працівників зменшилася на 24 особи у 2023 році порівняно з 2021 роком, що становить відносне зменшення на 3,92%.

При розгляді складу працівників за статтю спостерігається наступна картина. Кількість жінок на підприємстві залишається відносно стабільною. У 2021 та 2022 роках їх чисельність становила 232 особи, а в 2023 році зменшилася на 3 особи до 229 осіб. У відносних показниках частка жінок у загальній чисельності працівників незначно зросла з 37,91% у 2021 році до 38,95% у 2023 році. Це зростання пояснюється тим, що загальна чисельність працівників зменшилася, але відсоткове співвідношення жінок залишилося майже незмінним, з незначним збільшенням у структурі.

Що стосується чоловіків, то їх чисельність зменшилася значно більше. У

2021 році на підприємстві працювало 380 чоловіків, у 2022 році – 378, а у 2023 році – 359 чоловіків. Відносне зменшення кількості чоловіків за цей період склало 21 особу, що дорівнює 5,53%. Це зменшення більш значне, ніж серед жінок, і відображає загальну тенденцію до зменшення чисельності чоловіків на підприємстві.

Аналіз структури персоналу за стажем дозволяє оцінити, наскільки підприємство забезпечує довготривалу зайнятість, а також виявити частку нових та досвідчених працівників. Висока частка працівників зі значним досвідом роботи свідчить про надійність колективу та накопичений професійний капітал, тоді як значна кількість нових працівників може свідчити про високий рівень кадрової ротації або активне залучення нових фахівців.

Детальний аналіз цієї структури дозволяє краще розуміти тенденції кадрової політики підприємства, а також може допомогти в розробці стратегій управління персоналом для покращення утримання працівників та підвищення їхньої кваліфікації. Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за стажем роботи представлений в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за стажем роботи

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	ос.	%	ос.	%	ос.	%	+/-	%
Середньооблікова чисельність штатних працівників, з них мають стаж роботи:	612	100	610	100	588	100	-24	-3,92
– до 1 року;	12	1,96	2	0,33	0	0	-12	-100
– від 1 до 3 років;	92	15,03	92	15,08	91	15,48	-1	-1,09
– від 3 до 5 років;	98	16,01	98	16,07	97	16,50	-1	-1,02
– від 5 до 10 років;	155	25,33	155	25,41	152	25,85	-3	-1,94
– від 10 до 20 років;	135	22,06	134	21,97	129	21,94	-6	-4,44
– більше 20 років	120	19,61	129	21,15	119	20,24	-1	-0,83

Джерело: складено за даними підприємства

Аналіз структури персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за стажем роботи за 2021–2023 роки свідчить про певні зміни у кадровому складі підприємства.

Загальна середньооблікова чисельність штатних працівників зменшилася з 612 осіб у 2021 році до 588 осіб у 2023 році, що становить відносне зменшення на 3,92%. Це свідчить про незначне скорочення персоналу, яке могло бути пов'язане з оптимізацією роботи або змінами в економічних умовах.

У розрізі стажу роботи можна відзначити, що найбільш суттєве скорочення відбулося серед працівників зі стажем роботи до 1 року. У 2021 році їх кількість становила 12 осіб, у 2022 році вона скоротилася до 2 осіб, а у 2023 році працівників зі стажем до 1 року не було взагалі. Це зменшення на 100% може свідчити про зменшення прийому нових працівників або низьку потребу у залученні кадрів на початковому етапі.

Кількість працівників зі стажем роботи від 1 до 3 років зменшилася незначно – з 92 осіб у 2021 році до 91 особи у 2023 році, що становить відносне зменшення на 1,09%. Аналогічна ситуація спостерігається серед працівників зі стажем від 3 до 5 років, де зменшення чисельності на 1 особу становило 1,02%. Це незначні зміни, які можуть бути пов'язані з природною плинністю кадрів.

Більш суттєві зміни спостерігаються серед працівників зі стажем від 5 до 10 років. У 2021 році їх чисельність складала 155 осіб, а у 2023 році зменшилася до 152 осіб, що становить скорочення на 1,94%. Це також вказує на стабільність у цій категорії працівників.

Працівники зі стажем від 10 до 20 років зазнали дещо більшого скорочення. Їх чисельність зменшилася на 6 осіб, що становить 4,44% у порівнянні з 2021 роком. Це свідчить про певний рівень кадрової плинності серед більш досвідчених працівників, що може бути викликано виходом на пенсію або іншими причинами.

Серед працівників зі стажем більше 20 років також відбулося незначне зменшення чисельності – з 120 осіб у 2021 році до 119 осіб у 2023 році, що становить скорочення на 0,83%. Це свідчить про стабільність серед найбільш досвідчених працівників, які довгий час працюють на підприємстві і, ймовірно, мають високий рівень кваліфікації.

Таким чином, загалом можна зробити висновок, що структура персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» за стажем роботи є досить стабільною, хоча й

спостерігається загальне скорочення чисельності працівників. Найбільше скорочення відбулося серед працівників зі стажем до 1 року, що може свідчити про зменшення кадрового поповнення або стабілізацію персоналу. У той же час, кількість працівників із середнім та великим стажем залишається відносно незмінною, що говорить про надійність колективу та утримання досвідчених кадрів.

Аналіз показників руху персоналу є важливим інструментом для оцінки стабільності трудового колективу та ефективності управління кадровими ресурсами на підприємстві. Для ТОВ «Пирятинський сирзавод» аналіз руху персоналу є особливо важливим, оскільки він допомагає виявити тенденції у зміні чисельності працівників, визначити причини звільнень, а також оцінити ефективність політики підприємства щодо підбору та утримання кваліфікованих кадрів. Рух персоналу впливає на продуктивність, організаційний клімат та розвиток підприємства загалом, тому аналіз цих показників є важливою складовою кадрового планування та управління. Аналіз показників руху персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод» представлений в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Аналіз показників руху персоналу ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Показники	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р	
	2021	2022	2023	+/-	%
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	612	610	588	-24	-3,92
Прийнято працівників, осіб	12	0	0	-12	-100,00
Вибуло працівників, осіб, у тому числі:	3	2	22	19	633,33
– за власним бажанням;	3	2	10	7	233,33
– з причин порушення трудової дисципліни;	0	0	0	0	0
– через скорочення штату;	0	0	12	12	0
– з інших причин.	0	0	0	0	0
Коефіцієнт обороту з прийняття	0,019	0	0	-0,02	X
Коефіцієнт обороту з вибуття	0,001	0,003	0,037	0,04	X
Коефіцієнт плинності персоналу	0,019	0,003	0,017	-0,002	X

Джерело: складено за даними підприємства

Один із найбільш значущих показників – це прийом нових працівників. У 2021 році на підприємство було прийнято 12 осіб, тоді як у 2022 та 2023 роках нових прийомів не було. Це може свідчити про припинення розширення штату або відсутність потреби в нових працівниках через стабільність або скорочення обсягів виробництва. Зменшення кількості прийнятих працівників на 100% вказує на можливі кадрові труднощі або стратегію підприємства, спрямовану на утримання наявних кадрів без залучення нових.

На відміну від прийомів, кількість працівників, які вибули з підприємства, суттєво зросла. Якщо у 2021 році було звільнено лише 3 особи, а у 2022 році – 2, то в 2023 році цей показник досягнув 22 осіб, що становить зростання на 633,33%. Основною причиною цього збільшення стали звільнення за власним бажанням, кількість яких зросла з 3 у 2021 році до 10 у 2023 році (збільшення на 233,33%). Це може свідчити про незадоволеність працівників умовами праці або інші причини, які змушували їх залишати робочі місця.

Також у 2023 році з'явився новий фактор вибуття працівників – скорочення штатів, що призвело до звільнення 12 осіб. Це свідчить про зміну стратегії підприємства, можливо, пов'язану з оптимізацією витрат або скороченням виробничих потужностей. Звільнення через порушення трудової дисципліни та з інших причин за досліджуваний період не відбувалися, що свідчить про стабільну ситуацію у сфері внутрішньої дисципліни та управління персоналом.

Коефіцієнт обороту з прийняття працівників у 2021 році становив 0,019, проте у 2022 та 2023 роках він дорівнював нулю, що підтверджує припинення прийому нових кадрів. Натомість коефіцієнт обороту з вибуття значно збільшився: з 0,001 у 2021 році до 0,037 у 2023 році, що свідчить про значне зростання плинності персоналу.

Коефіцієнт плинності персоналу, який відображає частку працівників, що залишили підприємство за власним бажанням, дещо змінювався протягом періоду. У 2021 році цей показник становив 0,019, у 2022 році знизився до 0,003, але у 2023 році знову виріс до 0,017. Це може вказувати на нестабільну ситуацію з утриманням працівників, а також на зростаючу конкуренцію на ринку праці або внутрішні

проблеми підприємства.

Зарубіжний досвід аналізу фінансового стану підприємств і оцінки їхньої схильності до банкрутства набув особливого значення в умовах глобалізації. Економетричні моделі, такі як двохфакторна модель оцінки ймовірності банкрутства, модель Альтмана, модель Конана і Гольдера, модель Спрінгейта та модель Фулмера, є одними з найвідоміших інструментів, що використовуються для передбачення банкрутства. Ці моделі були розроблені на основі фінансових даних підприємств із розвинених економік і широко застосовувалися для прогнозування фінансових ризиків на міжнародному рівні. Вони допомогли визначити ключові показники, що вказують на можливе банкрутство, а також сприяли вдосконаленню управління фінансовою стійкістю підприємств.

Однак, коли мова йде про українські підприємства, зарубіжні моделі прогнозування банкрутства можуть не повністю враховувати специфічні умови, властиві економічному середовищу країни. Український ринок має свої особливості, які пов'язані з відмінною законодавчою базою, рівнем інфляції, нестабільністю національної валюти та іншими факторами. Через ці фактори пряме використання зарубіжних моделей без їх адаптації може призводити до неточних або спотворених результатів при оцінці фінансового стану вітчизняних підприємств.

У зв'язку з цим, в Україні розроблено та широко застосовується модель діагностики банкрутства, запропонована О.О. Терещенком. Ця модель побудована на методології дискримінантного аналізу з використанням фінансових показників, які більш точно відображають реалії функціонування українських підприємств. Особливість моделі Терещенка полягає в тому, що вона враховує специфічні економічні умови України, такі як нестабільність ринку, вплив державного регулювання, рівень оподаткування та інші важливі чинники.

Модель О.О. Терещенка є цінним інструментом для фінансових аналітиків і менеджерів, які прагнуть оцінити ймовірність банкрутства підприємства. Вона дозволяє на основі аналізу фінансової звітності визначити, наскільки стабільним є фінансовий стан компанії, чи здатна вона виконувати свої фінансові зобов'язання

в короткостроковій та довгостроковій перспективі. Ця модель забезпечує глибше розуміння фінансової стійкості підприємств в умовах українського бізнес-середовища, що допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Крім того, модель Терещенка є важливим елементом у процесі антикризового управління на українських підприємствах. Вона дозволяє не тільки передбачити потенційні проблеми, але й допомагає керівникам вчасно реагувати на загрози, що виникають у фінансовій діяльності компанії.

Таким чином, використання таких моделей, адаптованих до національних особливостей, як модель Терещенка, стає ключовим інструментом для забезпечення фінансової стабільності українських підприємств і зниження ризику їхнього банкрутства.

Формула оцінки схильності до банкрутства за моделлю О. О. Терещенка має наступний вигляд:

$$ІБ = 1,5x_1 + 0,08x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0,3x_5 + 0,1x_6$$

Якщо $ІБ > 2$, підприємство вважається фінансово стабільним, і ризик банкрутства мінімальний. Це свідчить про надійний фінансовий стан компанії, яка демонструє позитивні показники та має міцну основу для подальшої діяльності.

Якщо $ІБ$ знаходиться в межах від 1 до 2, фінансова ситуація підприємства є нестабільною, однак на даний момент загроза банкрутства відсутня. У цьому випадку рекомендується впровадити антикризові заходи для покращення фінансового стану та відновлення стабільності.

Якщо $ІБ$ становить від 0 до 1, підприємство знаходиться під загрозою банкрутства. Якщо не будуть впроваджені санаційні заходи для виправлення ситуації, фінансовий колапс стає можливим. Це сигнал про необхідність негайної реакції для запобігання банкрутству.

Якщо $ІБ$ менше 0, підприємство може бути на межі банкрутства або вже в критичному стані. У такій ситуації необхідні термінові дії та радикальні санаційні заходи, інакше банкрутство буде майже неминучим.

Оцінка банкрутства для ТОВ «Пирятинський сирзавод» за моделлю О.О. Терещенка показана в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Оцінка банкрутства за моделлю О.О. Терещенка
ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023–2021 рр.

Показники	Методика розрахунку		Роки		
	Формула	Код рядка	2021	2022	2023
X ₁	Прибуток / зобов'язання	(ф. 2 2350 або 2355)/ ф.1 к. 1595 + 1695);	0,09	-0,07	0,21
X ₂	валюта балансу / зобов'язання	(ф. 1 к. 1300)/ (ф.1 к. 1595 + 1695);	1,32	1,14	1,36
X ₃	прибуток / валюта балансу	(ф. 2 к. 2350 або 2355)/ (ф. к. 1300);	0,07	-0,06	0,15
X ₄	прибуток / виручка від реалізації	(ф.2 к. 2350 або 2355)/ (ф.2 к. 2000);	0,002	-0,03	0,06
X ₅	Запаси / виручка від реалізації	(ф.1 1100)/ (ф. 2 к. 2000);	0,103	0,18	0,14
X ₆	виручка від реалізації / валюта балансу	(ф. 2 2000) / (ф. 1 к. 1300);	2,72	2,23	2,45
ІБ			4,305	3,39	4,37

Джерело: складено автором за основі [48]

За результатами оцінки банкрутства за моделлю О.О. Терещенка для ТОВ «Пирятинський сирзавод» за період 2021–2023 років показник інтегрального банкрутства (ІБ) перевищував критичне значення 2, що вказує на стабільний фінансовий стан підприємства. Значення ІБ у 2021 році становило 4,305, у 2022 році – 3,39, а в 2023 році – 4,37, що свідчить про відсутність загрози банкрутства в цей період. Позитивна динаміка показників свідчить про ефективне фінансове управління, вміння підприємства адаптуватися до змін і забезпечувати фінансову стійкість. Проведений аналіз рівня економічної безпеки підтверджує здатність підприємства ефективно планувати свої стратегії розвитку та залишатися конкурентоспроможним у своєму сегменті.

Аналіз і оцінка економічної безпеки господарської діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023 рік наведені в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Аналіз і оцінка рівня економічної безпеки господарської діяльності ТОВ
«Пирятинський сирзавод» за 2023 рік

Показники		Сума, тис.грн	
Чистий прибуток (ЧП)		113 548	
Чистий дохід (ЧД)		1 753 605	
Витрати (ВВ)		1 561 371	
Розрахунок рівня економічної безпеки діяльності підприємства			
Найменування	Алгоритм розрахунку	Розрахунок	Величина показника
Постійні витрати (ПВ)	AB+BЗ	20 642+70 542	91184
Змінні витрати (ЗВ)	ВВ-ПВ	1 561 371-91 184	1470187
Валовий прибуток (ВП)	ЧД-Соб	1 753 605-1 526 469	227136
Валова прибутковість чистого доходу (ПВ _{чд})	ВП : ЧД	227 136/1 753 605	0,12
Витратомісткість чистого доходу за змінними витратами (ВМ _{чд})	ЗВ : ЧД	1 470 187/1 753 605	0,83
Чистий дохід, який забезпечує беззбиткову діяльність (ЧД _б)	ПВ : ПВ _{чд}	91184/0,12	759 866,6
Змінні витрати, які забезпечують беззбиткову діяльність (ЗВ _б)	ЧД _б * ВМ _{чд}	759 866,6*0,83	630 689,27
Рівень економічної безпеки (К _б)	(ЧД-ЧД _б)/ЧД	(1753605-759866,6)/1753605	0,57

Джерело: складено авторами за основі []

На основі цього можна створити графічне відображення оцінки рівня економічної стійкості його господарської діяльності протягом 2023 року. (Рис.2.3)

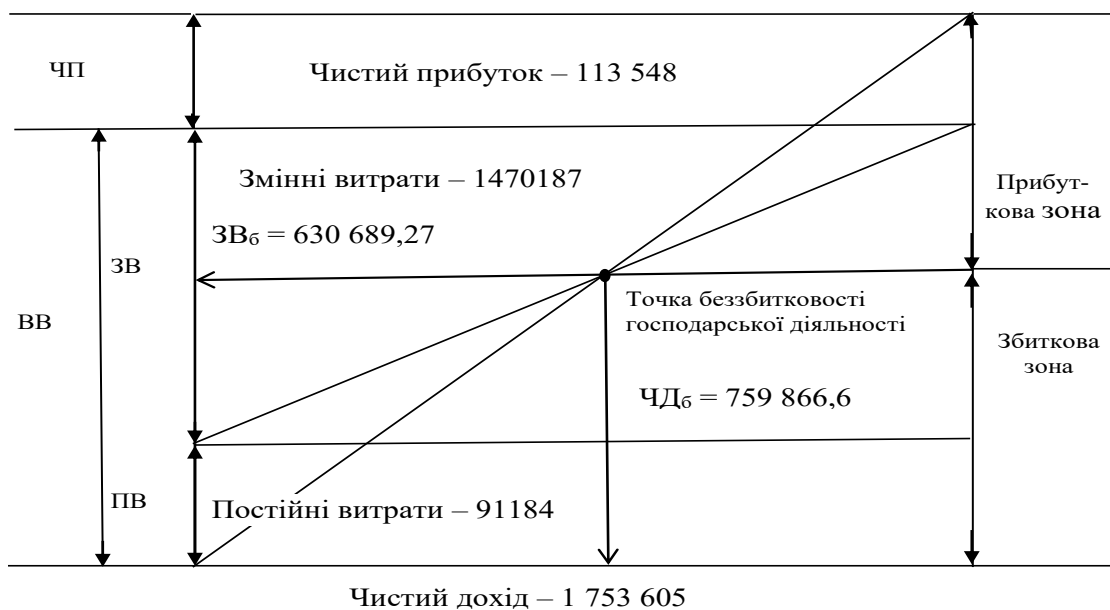

Рис. 2.3. Графічне зображення оцінки рівня економічної безпеки господарської діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» у 2023 року, тис. грн.

Проведений аналіз рівня економічної безпеки ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023 рік показав, що підприємство функціонувало на рівні достатньої економічної безпеки. Коефіцієнт економічної безпеки (K_6) дорівнював 0,57, що згідно з класифікацією рівня безпеки свідчить про достатню безпеку господарської діяльності. Це вказує на те, що підприємство має певний запас стійкості, здатне адаптуватися до ринкових умов і подолати економічні виклики та ризики.

Достатній рівень економічної безпеки демонструє здатність підприємства підтримувати свою діяльність в умовах конкурентного середовища, зберігаючи при цьому фінансову стабільність і стійкість до кризових ситуацій. Умовно достатня безпека вказує на те, що підприємство може дозволити собі зберігати баланс між доходами та витратами, що є важливою передумовою для подальшого розвитку та зростання.

Управління ефективністю використання основних засобів є критично важливою складовою ефективного управління підприємством, оскільки воно дозволяє забезпечити оптимальне використання ресурсів, знизити непотрібні втрати та максимізувати прибуток. ТОВ «Пирятинський сирзавод» показало здатність успішно управляти своїми виробничими ресурсами, що є запорукою подальшого успішного розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

Зважаючи на поточний стан економічної безпеки, підприємство знаходиться в достатньо стабільному фінансовому положенні, що дозволяє йому планувати подальші кроки з метою зміцнення своїх позицій на ринку, а також підвищення ефективності використання основних засобів і господарської діяльності в цілому.

2.3. Оцінка системи управління основними засобами ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Ефективне управління основними засобами є ключовим фактором для забезпечення стабільного функціонування підприємства та його конкурентоспроможності на ринку. Основні засоби є фундаментальною частиною виробничого процесу, і від того, наскільки раціонально та результативно

підприємство використовує свої активи, залежить його здатність генерувати прибуток та підтримувати економічну безпеку. У цьому контексті аналіз системи управління ефективністю використання основних засобів є важливою складовою загального аналізу діяльності підприємства.

ТОВ «Пирятинський сирзавод», як одне з провідних підприємств вітчизняної молочної промисловості, активно використовує свої основні засоби для підтримки виробничого процесу та задоволення попиту на свою продукцію. Від ефективності використання цих засобів залежить не тільки виробнича потужність, але й можливість підприємства залишатися фінансово стабільним і конкурентоспроможним у довгостроковій перспективі [12 с. 224].

Система управління основними засобами передбачає координацію різних етапів їхнього використання: від планування та придбання до технічного обслуговування і модернізації. Важливими аспектами є також контроль за рівнем зносу, інвестування в оновлення та вдосконалення виробничого обладнання, а також раціональне використання потужностей для досягнення максимального результату з мінімальними витратами. Відтак, ефективне управління основними засобами не тільки впливає на рівень витрат, а й визначає здатність підприємства адаптуватися до змін ринку, підвищувати рентабельність та покращувати якість продукції.

Мета цього розділу полягає в аналізі існуючої системи управління основними засобами на ТОВ «Пирятинський сирзавод», оцінці її ефективності та визначенні можливих напрямків удосконалення. Особливу увагу буде приділено аналізу показників використання основних засобів, зокрема рівня їх зносу, завантаженості виробничих потужностей та рентабельності активів. Також буде розглянуто роль інноваційних підходів та інвестицій у модернізацію основних засобів як ключових елементів підвищення ефективності виробництва.

Таким чином, аналіз системи управління ефективністю використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» дозволить виявити наявні резерви для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємства, що є важливим фактором його стійкого розвитку в умовах динамічних змін на ринку.

У період з 2021 по 2023 роки ТОВ «Пирятинський сирзавод» відбулись зміни у вартості основних виробничих засобів, що є важливим показником економічної діяльності підприємства. Динаміка вартості основних засобів може свідчити про модернізацію виробництва, амортизацію активів, інвестиції в оновлення обладнання та технологічний розвиток підприємства. Аналіз цих змін дає змогу оцінити, як підприємство адаптувалося до економічних викликів, зокрема впливу інфляційних процесів, змін вартості сировини та енергоресурсів, а також впливу зовнішніх факторів на виробничі потужності та ефективність діяльності.

Динаміка чисто балансової вартості основних виробничих засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» у 2023-2021 рр., тис грн представлено в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Динаміка балансової вартості основних виробничих засобів

ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023-2021 рік

Показники	Рік			Відхилення 2023 р. до 2021 р	
	2021	2022	2023	+/-	%
Земля	120	120	120	0	0
Будинки і споруди	30457	61309	53354	22897	75,18
Машини та обладнання	33169	31036	29459	-3710	-11,19
Транспортні засоби та автомобілі	3127	2714	1358	-1769	-56,57
Інші основні засоби	18365	1904	1362	-17003	-92,58
Незавершене будівництво і невстановлене обладнання	11757	1529	-	-	-
Всього	96995	98612	85686	-11309	-11,66

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Протягом 2023-2021 років відбулися значні коливання у вартості різних видів активів, що свідчить про зміну напрямків інвестиційної та виробничої політики підприємства.

По-перше, вартість землі залишилася стабільною на рівні 120 тис. грн протягом усіх трьох років, що є свідченням відсутності змін у використанні земельних ресурсів підприємства або придбання нових ділянок. Це може свідчити про те, що у найближчій перспективі розширення виробничих площ не планувалося або не потребувалося.

Найбільше зростання вартості спостерігалось у категорії «Будинки і споруди», де вартість активів зросла на 75,18% у 2023 році порівняно з 2021 роком. Це свідчить про активні інвестиції в інфраструктуру підприємства, можливо, через оновлення будівель або зведення нових споруд. Така динаміка може бути пов'язана із модернізацією виробничих потужностей або підвищенням стандартів виробництва.

У категорії «Машини та обладнання» спостерігається зниження вартості на 11,19%. Це може вказувати на амортизацію обладнання або його часткове списання. Також існує ймовірність, що підприємство не вносило значних інвестицій у оновлення обладнання, що може свідчити про стабільність технологічного процесу або ж про потребу в модернізації у майбутньому.

Значне зменшення вартості спостерігається у категорії «Транспортні засоби та автомобілі», де вартість активів знизилася на 56,57%. Це може свідчити про списання транспортних засобів або про оптимізацію транспортного парку, що, можливо, було зумовлено економією ресурсів або переходом на інші форми логістики.

Категорія «Інші основні засоби» зазнала найбільшого скорочення вартості – на 92,58%. Це свідчить про суттєві зміни у використанні допоміжних активів підприємства. Ймовірно, відбулося значне скорочення обсягів або повне списання деяких допоміжних засобів, що не використовувалися ефективно або стали застарілими.

Щодо «Незавершеного будівництва і невстановленого обладнання», варто відзначити зменшення цього показника до нуля у 2023 році. Це може означати завершення раніше розпочатих проєктів або відсутність нових інвестицій у будівництво та встановлення обладнання на підприємстві.

Загалом, загальна вартість основних засобів знизилася на 11,66% у 2023 році порівняно з 2021 роком. Це свідчить про загальну тенденцію до скорочення активів підприємства, яка, можливо, є результатом оптимізації витрат або зміни стратегії розвитку. Однак варто звернути увагу на зростання інвестицій у будинки та споруди, що може вказувати на спроби підприємства зміцнити свою

інфраструктуру та підготуватися до майбутнього розвитку.

Для кращого розуміння та візуалізації інформації дані представлені в графічному вигляді (див. рис. 2.4).

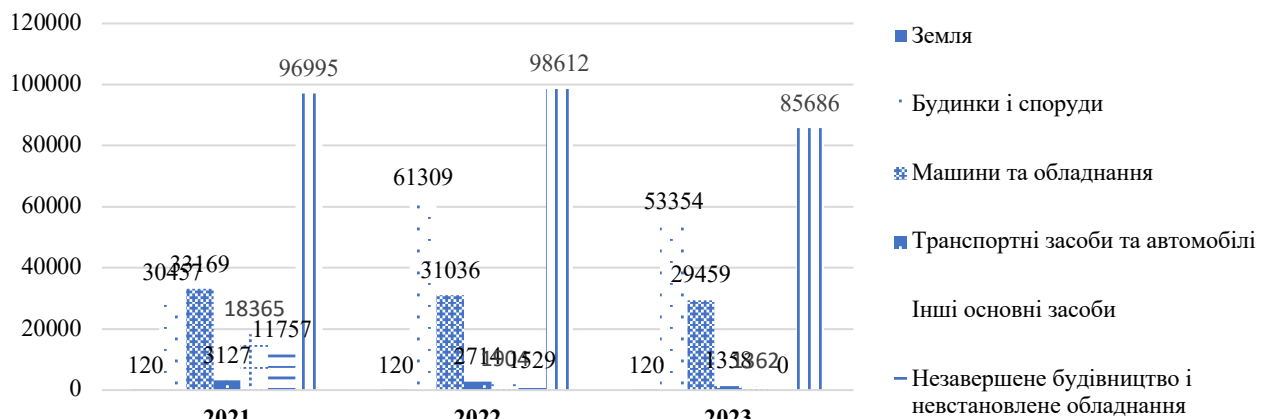

Рис. 2.4. Динаміка чисто балансової вартості основних виробничих засобів
ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023-2021 рік

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Аналіз руху основних засобів є важливим етапом у фінансовому управлінні підприємством, оскільки основні засоби становлять суттєву частину активів компанії та відіграють ключову роль у її виробничій діяльності. У таблиці 2.18 представлено інформацію про рух основних засобів за звітний період, яка включає дані про балансова вартість на початок і кінець звітного періоду, первісну (переоцінену) вартість, знос, а також обсяги придбання і вибуття основних засобів.

Таблиця 2.18

Аналіз руху основних виробничих засобів
ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023-2022 рік

Показники	Рік		Відхилення 2023 р. до 2021 р	
	2022	2023	+/-	%
1	2	3	4	5
Земля:				
Надходження	0	0	-	-
Переміщення	0	0	-	-
Вибуття	0	0	-	-
Первісна вартість	120	120	120	0
Будинки і споруди:				
Надходження	33311	3632	-29679	-89,1
Переміщення	0	2574	2574	-

Продовження табл. 2.18

1	2	3	4	5
Вибуття	0	318	318	-
Первісна вартість	100885	101625	740	0,74
Машини та обладнання:				
Надходження	14534	10998	-3536	-24,33
Переміщення	0	21	21	-
Вибуття	4554	563	-3991	-87,64
Первісна вартість	189823	200237	10414	5,49
Транспортні засоби та автомобілі:				
Надходження	1281	0	-1281	-100
Переміщення	0	0	0	-
Вибуття	0	1175	1175	-
Первісна вартість	16561	15386	-1175	-7,09498
Інші основні засоби:				
Надходження	1571	414	-1157	-73,65
Переміщення	17361	402	-16959	-97,68
Вибуття	21	98	77	366,67
Первісна вартість	6033	5947	-86	-1,43
Незавершене будівництво і невстановлене обладнання:				
Надходження	40830	32358	-8472	-20,75
Переміщення	51058	33887	-17171	-33,63
Вибуття	0	0	0	-
Первісна вартість	1529	0	-1529	-100
Первісна вартість основних виробничих засобів:				
Надходження	91527	47402	-44125	-48,21
Переміщення	68419	36884	-31535	-46,09
Вибуття	4575	2154	-2421	-52,92
Разом	314951	323315	8364	2,66

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Аналіз цих показників дозволяє оцінити ефективність використання основних засобів, виявити тенденції у їхньому оновленні та зносі, а також сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо управління активами. В результаті, ефективний моніторинг та управління основними засобами забезпечать стабільний розвиток підприємства та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Аналіз руху основних виробничих засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023-2022 рік показує загальне зростання первісної вартості активів на 2,66%. Земля не зазнала змін за аналізований період, її первісна вартість залишилася на рівні 120 тис. грн.

Будинки і споруди показали значне скорочення надходжень на 89,1%, що свідчить про зниження інвестицій у будівельні проекти. Однак, спостерігається

невелике збільшення первісної вартості на 0,74%. Машини та обладнання зменшилися за обсягом надходжень на 24,33%, але первісна вартість зросла на 5,49%, що може вказувати на оновлення або покращення існуючого обладнання. Транспортні засоби та автомобілі зазнали значного скорочення надходжень (-100%), тоді як вибуття складало 1175 тис. грн, що призвело до загального зменшення первісної вартості на 7,09%. Інші основні засоби також продемонстрували зниження надходжень на 73,65%, а переміщення зменшилося на 97,68%, що вказує на скорочення активності в цій категорії. Первісна вартість знизилася незначно – на 1,43%. Незавершене будівництво і невстановлене обладнання зазнало серйозного падіння в надходженнях (-20,75%) та переміщеннях (-33,63%), а також повне вибуття первісної вартості (-100%), що свідчить про завершення або припинення відповідних проєктів.

Отже, попри загальне зростання вартості активів підприємства, значне зменшення інвестицій у будівництво, обладнання та транспортні засоби може свідчити про певні труднощі у фінансуванні або переорієнтацію на ефективніше використання існуючих ресурсів.

Амортизація є важливим елементом обліку основних засобів та нематеріальних активів, що дозволяє поступово розподіляти їхню вартість на витрати протягом строку їх корисного використання. Для ТОВ «Пирятинський сирзавод» амортизаційна політика має велике значення, оскільки підприємство активно використовує обладнання та технології для виробництва молочних продуктів.

Таблиця 2.19 відображає аналіз накопиченої амортизації за 2022 та 2023 роки, що дозволяє оцінити ефективність використання основних засобів, вплив амортизації на фінансові результати підприємства та динаміку зносу активів у виробничому процесі. Порівняльний аналіз цих двох років дозволяє зробити висновки щодо змін у структурі основних засобів та їх амортизації, а також проаналізувати фактори, що могли вплинути на такі зміни.

Таблиця 2.19

Аналіз накопичення амортизації
ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2022-2023 роки

Показники	Рік		Відхилення 2023 р. до 2021 р	
	2022	2023	+/-	%
Земля:				
Амортизаційні нарахування за рік	0	0	0	0
Вибуття	0	0	0	0
Амортизація станом на:	0	0	0	0
Будинки і споруди:				
Амортизаційні нарахування за рік	2459	8833	6374	259,21
Вибуття	0	168	168	0
Амортизація станом на:	39576	48241	8665	21,89
Машини та обладнання:				
Амортизаційні нарахування за рік	16663	12549	-4114	-24,69
Вибуття	4550	558	-3992	-87,74
Амортизація станом на:	158787	170778	11991	7,55
Транспортні засоби та автомобілі:				
Амортизаційні нарахування за рік	1694	1356	-338	-19,95
Вибуття	0	1175	1175	0
Амортизація станом на:	13847	14028	181	1,31
Інші основні засоби:				
Амортизаційні нарахування за рік	671	546	-125	-18,63
Вибуття	21	90	69	328,57
Амортизація станом на:	4129	4585	456	11,04
Незавершене будівництво і невстановлене обладнання:				
Амортизаційні нарахування за рік	0	0	0	0
Вибуття	0	0	0	0
Амортизація станом на:	0	0	0	0
Всього				
Амортизаційні нарахування	21487	23284	1797	8,36
Вибуття	4571	1991	-2580	-56,44
Амортизація станом на:	216339	237632	21293	9,84

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Загальні амортизаційні нарахування збільшилися на 8,36%, що свідчить про активніше використання активів або зміну їх оцінки. Основний приріст амортизації відбувся за рахунок будинків і споруд, де амортизаційні нарахування зросли на 259,21%, що може бути наслідком модернізації або введення в експлуатацію нових споруд. Водночас у сегменті машин і обладнання спостерігається зниження амортизаційних нарахувань на 24,69%, що може свідчити про зменшення обсягів використання або продаж частини обладнання. Вибуття машин та обладнання

також знизилося на 87,74%, що вказує на поступову оптимізацію технічного парку підприємства. Незважаючи на деяке зниження амортизаційних нарахувань у таких категоріях, як транспортні засоби (-19,95%) та інші основні засоби (-18,63%), загальний обсяг амортизації підприємства виріс на 9,84%, що свідчить про збільшення накопиченого зносу активів. Це може вказувати на необхідність подальших інвестицій у оновлення виробничих потужностей або підтримку технічного стану основних засобів на належному рівні.

Амортизаційна віддача є одним із ключових показників, що відображає ефективність використання основних засобів підприємства. Цей показник демонструє, скільки прибутку підприємство отримує на кожен гривню, вкладену в амортизаційні нарахування. Розрахунок амортизаційної віддачі дозволяє оцінити результативність використання матеріальних активів у виробничому процесі та виявити потенційні резерви для підвищення ефективності управління основними засобами.

Таблиця 2.20 містить дані для розрахунку амортизаційної віддачі за 2023-2022 рік, що дозволить проаналізувати динаміку цього показника та його вплив на загальні фінансові результати підприємства.

Таблиця 2.20

Розрахунок амортизаційної віддачі для ТОВ «Пирятинський сирзавод»
за 2022-2023 роки

№	Показники	Роки		Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
		2022	2023	+/-	%
1	Чистий дохід, тис. грн.	1404740	1753605	348865	24,83
2	Амортизація, тис. грн	216339	237632	21293	9,84
3	Коефіцієнт амортизаційної віддачі	6,49	7,38	0,89	13,65

Джерело: складено авторами на основі звітності підприємства

Аналіз показує, що у 2023 році підприємство збільшило чистий дохід на 24,83%, що є позитивним результатом діяльності. Амортизаційні нарахування також зросли на 9,84%, що вказує на зростання використання або введення в експлуатацію нових основних засобів. Коефіцієнт амортизаційної віддачі збільшився на 13,65%, досягнувши рівня 7,38 у 2023 році порівняно з 6,49 у 2022

році. Це означає, що на кожну гривню, витрачену на амортизацію, підприємство отримує більше доходу, що свідчить про покращення ефективності використання активів. Підприємство демонструє позитивну динаміку управління своїми основними засобами, що сприяє зростанню фінансових результатів.

Для подальшої оцінки ефективності використання основних засобів важливо провести аналіз технічного стану обладнання, який визначається тривалістю його експлуатації та інтенсивністю використання. Важливими аспектами є також своєчасне проведення різних видів ремонтів, оновлення та модернізації обладнання. Період експлуатації та рівень зношеності основних засобів дозволяють зробити висновки щодо їхньої придатності для подальшого використання.

Середній вік обладнання можна визначити шляхом множення середини вікового інтервалу основних засобів кожної групи на частку цієї вікової групи за такою формулою:

$$B_c = B_i \times \text{Ч} / 100$$

де B_c – середній вік групи основних засобів, років; B_i – середина вікового інтервалу i -ї групи основних засобів, років; Ч – частка i -ї групи основних засобів, %.

Розрахунок тривалості експлуатації основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023 рік:

1. $B_{c \text{ будівлі}} = (0 \times 2,5 + 0 \times 7,5 + 0,8 \times 15 + 99,2 \times 25) / 100 = 24,92$ роки
2. $B_{c \text{ транспорт}} = (30,67 \times 2,5 + 11,75 \times 7,5 + 18,54 \times 15 + 39,04 \times 25) / 100 = 14,19$ роки
3. $B_{c \text{ обладнання}} = (14,54 \times 2,5 + 10,36 \times 7,5 + 38,56 \times 15 + 36,54 \times 25) / 100 = 16,06$ роки
4. $B_{c \text{ комп. техніка}} = (100 \times 2,5 + 0 \times 7,5 + 0 \times 15 + 0 \times 25) / 100 = 2,5$ роки
5. $B_{c \text{ основ фонди}} = (13,9 \times 2,5 + 8,5 \times 7,5 + 28,7 \times 15 + 48,9 \times 25) / 100 = 17,33$ роки

Аналіз тривалості експлуатації основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2023 рік наведено у таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Аналіз тривалості експлуатації основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Показники	Вікові групи у % до підсумку					Середній вік основних засобів, років
	до 5 років	5-10 років	10-20 років	більше 20 років	Всього	
1.Будинки і споруди	-	-	0,8	99,2	100	24,92
2.Транспортні засоби та автомобілі	14,54	10,36	38,56	39,04	100	14,19
3.Машини та обладнання	14,54	10,	36	38,56	100	16,06
4. Комп'ютерна техніка	100	-	-	-	100	2,5
Всього	13,90	8,5	28,7	48,9	100	17,33

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

По-перше, найбільш зношеними активами є «Будинки і споруди», де 99,2% засобів належать до вікової групи понад 20 років. Середній вік цієї групи становить 24,92 роки, що свідчить про тривалу експлуатацію без значного оновлення або модернізації. Така ситуація може вказувати на необхідність термінового оновлення будівельної інфраструктури підприємства для підвищення її ефективності та безпеки. Тривалий період використання споруд може стати причиною зниження продуктивності та збільшення витрат на ремонт і обслуговування.

Транспортні засоби та автомобілі підприємства мають значно молодший вік порівняно з будинками та спорудами. Частка транспортних засобів, які експлуатуються більше 20 років, становить 39,04%, а середній вік цієї групи активів – 14,19 років. Це вказує на поступове оновлення автопарку, однак майже 40% транспортних засобів вже потребують заміни або капітального ремонту. Важливим кроком для підприємства буде продовження оновлення автопарку для підвищення ефективності логістики та зниження витрат на експлуатацію застарілих транспортних засобів.

Щодо групи «Машини та обладнання», аналіз показує середній вік основних фондів на рівні 16,06 років. Більшість обладнання (38,56%) належить до групи з терміном використання від 10 до 20 років, що свідчить про певний рівень оновлення. Однак значна частка (36,54%) все ще належить до категорії понад 20 років. Це вказує на потенційні проблеми з ефективністю виробничого процесу,

адже застаріле обладнання може не відповідати сучасним стандартам продуктивності та вимогам ринку. Тому важливим завданням підприємства має стати модернізація обладнання для забезпечення конкурентоспроможності та зниження витрат на обслуговування.

Комп'ютерна техніка на підприємстві перебуває в найкращому технічному стані. Уся техніка належить до вікової групи до 5 років, а середній вік становить 2,5 роки. Це свідчить про активне оновлення та підтримку сучасних технологій в інформаційних системах підприємства. Така політика дозволяє ТОВ «Пирятинський сирзавод» залишатися на рівні з сучасними тенденціями у сфері автоматизації та цифровізації бізнесу, що позитивно впливає на загальну ефективність виробничих і управлінських процесів. Загалом середній вік основних засобів підприємства становить 17,33 років. Це свідчить про те, що значна частина активів підприємства вже перебуває на пізньому етапі експлуатації, що вимагає підвищеної уваги до модернізації. Особливо це стосується будівель, споруд та обладнання, які складають основну частину засобів підприємства і потребують оновлення для підвищення продуктивності, енергоефективності та відповідності сучасним стандартам. Важливим завданням для ТОВ «Пирятинський сирзавод» на найближчі роки є розробка стратегії оновлення основних засобів з акцентом на підвищення ефективності та зниження витрат на обслуговування застарілих фондів.

Аналіз показників, що характеризують забезпечення, стан та ефективність використання основних засобів, є важливим етапом у дослідженні діяльності підприємства. Він дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство управляє своїми матеріально-технічними ресурсами, зокрема основними засобами, та виявити можливі проблеми й перспективи для розвитку. У представленій таблиці 2.22 наведені показники роботи ТОВ «Пирятинський сирзавод» за період 2022-2023 років.

Таблиця 2.22

Аналіз показників, що характеризують забезпечення, стан та ефективність використання основних засобів

Показники	Рік		Відхилення 2023 р. до 2022 р	
	2022	2023	+/-	%
Показники, які характеризують забезпечення підприємства основними засобами:				
Фондомісткість	0,07	0,05	-0,02	-28,57
Фондоозброєність	160,33	156,71	-3,62	-2,26
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	0,16	0,12	-0,04	-25,00
Показники, які характеризують стан основних виробничих засобів:				
Коефіцієнт спрацювання (зносу) основних засобів	0,68	0,73	0,05	7,35
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,31	0,26	-0,05	-16,13
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,29	0,15	-0,14	-48,28
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,014	0,006	-0,01	-57,14
Коефіцієнт приросту основних засобів	0,28	0,14	-0,14	-50,00
Показники, які характеризують ефективність використання основних засобів				
Фондовіддача	14,36	19,03	4,67	32,52
Операційна рентабельність основних засобів	65,04	246,49	181,45	278,98

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

У 2023 році спостерігається зниження фондомісткості з 0,07 до 0,05, що свідчить про зменшення частки основних засобів у собівартості продукції на 28,57%. Це може вказувати на ефективніше використання ресурсів або на скорочення капіталомісткості виробництва. Фондоозброєність знизилась на 2,26% (з 160,33 до 156,71), що свідчить про деяке зменшення забезпеченості працівників основними засобами, через значне скорочення основних засобів. Зниження коефіцієнта реальної вартості основних засобів у майні підприємства на 25% (з 0,16 до 0,12) вказує на зменшення частки основних засобів у загальній структурі майна підприємства, що може бути ознакою їхнього фізичного або морального старіння.

Аналіз коефіцієнтів, що характеризують стан основних засобів, показує зростання коефіцієнта спрацювання (зносу) з 0,68 до 0,73, що вказує на збільшення рівня зношеності засобів на 7,35%. Це свідчить про необхідність оновлення основних засобів. Коефіцієнт придатності зменшився на 16,13% (з 0,31 до 0,26), що вказує на зниження частки придатних до експлуатації основних засобів. Зниження коефіцієнта оновлення з 0,29 до 0,15 (-48,28%) та коефіцієнта вибуття з 0,014 до

0,006 (-57,14%) свідчить про значне скорочення інвестицій у придбання нових основних засобів та їх оновлення. Також коефіцієнт приросту основних засобів знизився на 50% (з 0,28 до 0,14), що вказує на низькі темпи нарощування виробничих потужностей.

Незважаючи на погіршення деяких показників, ефективність використання основних засобів суттєво зросла. Фондовіддача підвищилась на 32,52% (з 14,36 до 19,03), що свідчить про збільшення обсягу продукції, виробленої на одиницю вартості основних засобів. Це може бути результатом оптимізації виробничих процесів та впровадження інновацій. Операційна рентабельність основних засобів різко зросла на 278,98% (з 65,04 до 246,49), що вказує на значне збільшення прибутковості підприємства від використання основних засобів.

Отже, аналіз показників діяльності підприємства свідчить про необхідність вирішення певних проблем, пов'язаних із забезпеченням, станом та ефективністю використання основних засобів. Особливо важливим стає питання оновлення основних засобів, покращення їх стану та підвищення інвестицій у виробничі потужності. У зв'язку з цим, доцільно детально розглянути фактори, що негативно впливають на виробничу діяльність ТОВ «Пирятинський сирзавод», і визначити основні проблеми, які потребують вирішення.

«Дерево проблем» є важливим інструментом для виявлення та аналізу причинно-наслідкових зв'язків, які обумовлюють наявність складнощів у діяльності підприємства. Такий підхід дає змогу не лише ідентифікувати ключові труднощі, але й розробити стратегічні заходи для їх подолання, спрямовані на підвищення рентабельності та конкурентоспроможності підприємства. Використання «Дерева проблем» для ТОВ «Пирятинський сирзавод» (див. рис. 2.5) допоможе структурувати ці виклики, виділивши головні причини погіршення показників та виявивши основні напрями для поліпшення діяльності підприємства.

Аналіз проблем, з управлінням ефективністю використання основних засобів на ТОВ «Пирятинський сирзавод», демонструє комплексний характер труднощів, що перешкоджають ефективній діяльності підприємства. Основні проблеми пов'язані зі станом основних засобів, фінансовими обмеженнями, управлінськими

недоліками та технологічною відсталістю, що утворюють причинно-наслідкові зв'язки, які негативно впливають на загальний результат роботи заводу.

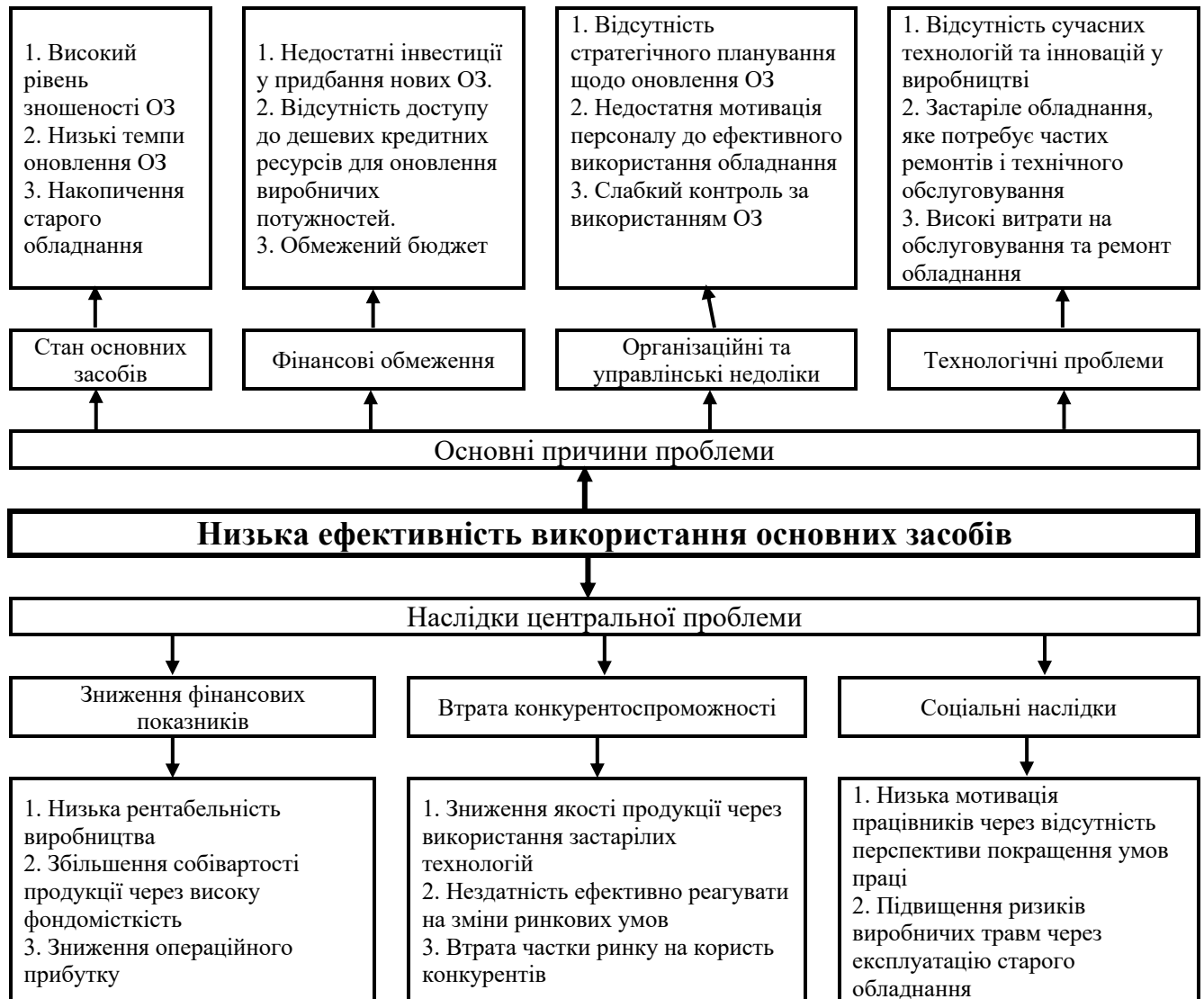

Рис. 2.5 Дерево проблем ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Ключові причини низької ефективності включають високий рівень зношеності основних засобів і низькі темпи їх оновлення. Погіршення коефіцієнтів спрацювання і придатності свідчить про роботу на застарілих потужностях, що підвищує витрати на обслуговування. Фінансові обмеження у вигляді низької прибутковості та відсутності доступу до кредитних ресурсів обмежують можливості для модернізації, що призводить до зниження рентабельності та конкурентоспроможності.

Також управлінські недоліки, зокрема відсутність чіткого плану оновлення

та слабкий контроль за використанням основних засобів, погіршують ефективність управління. Це доповнюється низькою мотивацією персоналу через відсутність перспектив оновлення обладнання.

Проблеми зі станом основних засобів мають серйозні наслідки, зокрема зниження фінансових показників, зростання собівартості продукції, а також втрату конкурентних переваг через використання застарілих технологій. Соціальні аспекти також важливі, оскільки низька мотивація працівників і підвищений ризик виробничих травм негативно впливають на продуктивність.

Висновок до розділу 2

Здійснено всебічний аналіз фінансово-економічної діяльності та стану управління ефективністю використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод».

На основі аналізу тенденцій розвитку галузі функціонування підприємства встановлено, що ринок молочної продукції України, попри низку економічних викликів, має стабільну динаміку. У галузі спостерігається висока конкуренція, яка зумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій та оптимізації використання ресурсів. Умови функціонування підприємств залежать як від внутрішніх чинників, таких як собівартість продукції та ефективність виробництва, так і від зовнішніх, включаючи зміни попиту та державне регулювання.

Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Пирятинський сирзавод» показала, що підприємство демонструє стабільні фінансові результати. Основними показниками, що впливають на ефективність діяльності, є рентабельність, оборотність активів та ліквідність. Проте виявлено певні ризики, зокрема залежність від сировинної бази та необхідність модернізації виробничих потужностей для підвищення конкурентоспроможності.

Оцінка системи управління ефективністю використання основних засобів засвідчила, що ТОВ «Пирятинський сирзавод» має значний потенціал для підвищення продуктивності основних засобів. Впровадження сучасних методів

аналізу та контролю за використанням основних засобів сприятиме покращенню їх технічного стану та зниженню витрат на обслуговування. Проте необхідно зосередитися на оновленні обладнання, оптимізації виробничих процесів та підвищенні рівня автоматизації.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать про необхідність продовження роботи над удосконаленням системи управління ефективністю використання ресурсів підприємства, орієнтуючись на інноваційні рішення, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності ТОВ «Пирятинський сирзавод» у сучасних умовах.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ «ПІРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»

3.1. Організаційно-методичні засади підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Аналіз «дерева проблем» ТОВ «Пирятинський сирзавод» показав, що основними причинами зниження ефективності використання основних засобів є їх технічна застарілість, нерегулярне технічне обслуговування та нераціональне планування використання виробничих потужностей. Крім того, недостатній рівень інвестицій у модернізацію та автоматизацію виробничих процесів значно знижує конкурентоспроможність підприємства, адже сучасний ринок вимагає високої якості продукції та оптимальних витрат на її виробництво.

Умовою для розв'язання цих проблем є запровадження комплексного підходу до управління основними засобами.

Аналіз витрат підприємства за період 2012–2023 років (див. рис. 3.1) дає змогу визначити основні чинники, що впливали на збільшення витрат на обслуговування та ремонт обладнання. Систематизація цих даних забезпечить базу для прогнозування витрат у майбутньому, що, своєю чергою, допоможе оптимізувати бюджетування та управління фінансовими потоками.

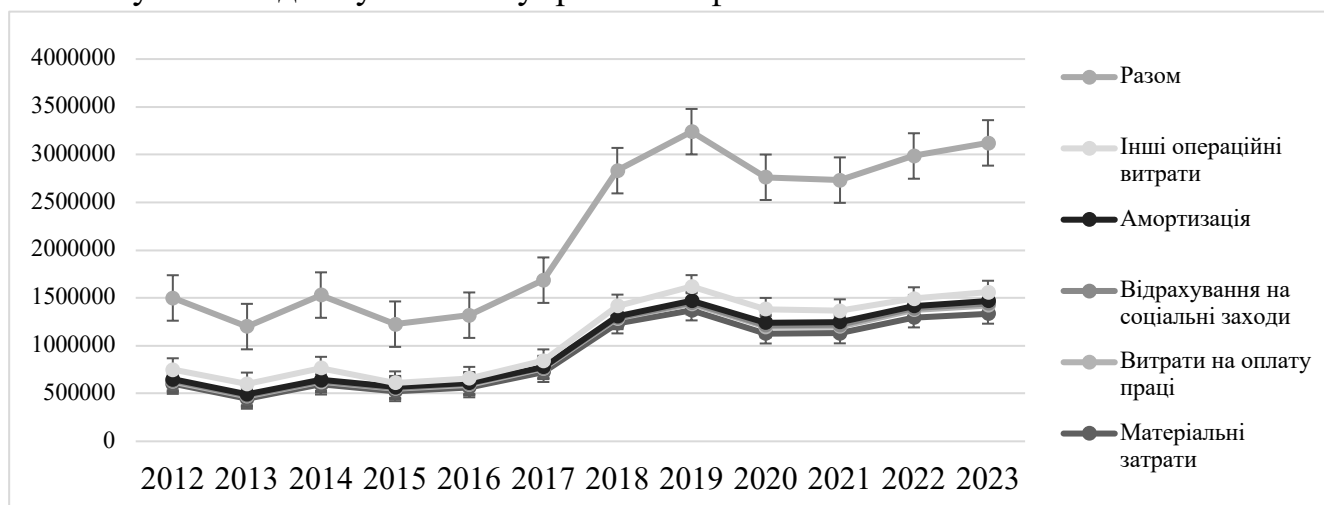

Рис 3.1. Динаміка витрат ТОВ «Пирятинський сирзавод»
за 2012-2023 рр. (тис. грн)

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства

Для забезпечення більш чіткого та зрозумілого аналізу даних, пропонується оформити наведену інформацію у вигляді таблиці. Це дозволить наочно представити дані, що сприятиме полегшенню їх порівняння та подальшого аналізу.

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки витрат

ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2012-2023 рр. (тис. грн)

Роки	Мат. затрати	Витрати на о. п.	Відрах. на соц. заходи	Аморт.	Інші операційні витрати	Разом	Відхилення	
							+/-	%
2012	601510	25230	8750	13751	100798	750039	-	-
2013	446042	25051	8755	12345	108083	600276	-155468	-25,85
2014	594639	27636	9561	11120	122204	765160	148597	33,31
2015	525223	25878	8425	10383	43009	612918	-69416	-11,67
2016	565600	26268	9200	9861	49055	659984	40377	7,69
2017	725828	36481	7831	10158	62859	843157	160228	28,33
2018	1234336	50520	10816	11678	108838	1416188	508508	70,06
2019	1370275	67949	14299	18309	149224	1620056	135939	11,01
2020	1128727	70 319	14976	29085	138502	1381609	-241548	-17,63
2021	1130194	72 072	16377	30098	117 812	1366553	1467	0,13
2022	1296969	78129	18681	23529	75576	1492884	166775	14,76
2023	1335940	86170	21884	25989	91388	1561371	38971	3,00

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства

Протягом аналізованого періоду спостерігається тенденція до значного зростання матеріальних витрат. Від 601,510 тис. грн у 2012 році до 1,335,940 тис. грн у 2023 році, з піком у 2022 році. Це зростання може свідчити про підвищення цін на сировину або збільшення обсягів виробництва, що напряду впливає на використання основних засобів, оскільки збільшується навантаження на обладнання. Високі матеріальні затрати вимагають ефективного управління ресурсами та забезпечення безперебійної роботи техніки.

Зарплатні витрати також поступово зростають з 25,230 тис. грн у 2012 році до 86,170 тис. грн у 2023 році. Підвищення витрат на оплату праці, ймовірно, пов'язане з індексацією заробітних плат, що може бути результатом розширення виробництва. Важливо забезпечувати відповідну кількість кваліфікованого персоналу для ефективного управління основними засобами та їх технічного обслуговування.

Зростання витрат на соціальні відрахування (від 8750 тис. грн у 2012 до 21884 тис. грн у 2023) відбиває збільшення витрат на забезпечення соціальних гарантій працівникам. Це важливо для підтримання мотивації персоналу, відповідального за експлуатацію основних засобів.

Амортизаційні витрати демонструють поступове збільшення — з 13,751 тис. грн у 2012 до 25,989 тис. грн у 2023 році. Це вказує на те, що основні засоби старіють, і підприємство повинно планувати своєчасне оновлення або модернізацію обладнання для уникнення проблем із простоем або неефективністю у майбутньому. Підвищення амортизації свідчить про необхідність стратегічного управління процесом оновлення активів.

Інші операційні витрати також зросли з 100,798 тис. грн у 2012 році до 91,388 тис. грн у 2023 році. Цей тип витрат може включати різні операційні витрати, пов'язані з обслуговуванням основних засобів, ремонтом обладнання, енергоресурсами тощо. Їх зростання підкреслює необхідність оптимізації витрат на підтримку та управління основними засобами, щоб зменшити операційні витрати.

На основі проведеного аналізу динаміки витрат ТОВ «Пирятинський сирзавод» за період 2012–2023 років можна зробити висновок, що підприємство стикається із систематичним зростанням витрат у ключових категоріях, таких як матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація та інші операційні витрати. Це вказує на необхідність прогнозування майбутніх витрат з метою більш ефективного управління фінансовими ресурсами та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

З огляду на виявлені тенденції, наступним кроком має стати прогнозування витрат господарської діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод», за допомогою моделі середніх групових точок є не лише важливим інструментом для планування бюджету, але й критичною частиною підвищення ефективності управління використанням основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод». Ефективне управління основними засобами (ОЗ) безпосередньо впливає на витрати підприємства, його продуктивність та довгострокову конкурентоспроможність. Це

означає, що підприємству потрібно орієнтуватися на стратегічне планування та оптимізацію ресурсів у декількох аспектах:

Для прогнозування витрат господарської діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» було застосовано модель середніх групових точок, яка обчислюється за такими формулами (3.1), (3.2), (3.3):

$$y = b_0 + b_1 \times t \quad (3.1);$$

$$b_1 = \frac{y_n - y_1}{t_n - t_1} \quad (3.2);$$

$$b_0 = y_1 - b_1 \times t_1 \quad (3.3);$$

де t_1 - середнє значення періоду за 2012-2017 рр.; y_1 - середнє значення витрат за 2012-2017 рр.; t_2 - середнє значення періоду за 2018-2023 рр.; y_2 - середнє значення витрат за 2018-2023 рр.,

Підставивши отримані дані в зазначені формули, були отримані прогнозні показники, представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок показників для прогнозування витрат господарської діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» за моделлю середніх групових точок

Показники	Мат. з	Витрати на оплату праці	Відрах. на соц. заходи	Аморт.	Інші о. в.	Разом
t_1	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
y_1	576473,67	27757,33	8753,67	11269,67	81001,33	705255,67
t_2	8,5	8,5	8,5	8,5	8,5	8,5
y_2	1249406,83	70859,83	16172,17	23114,67	113556,67	1473110,17
b_1	112155,53	7183,75	1236,42	1974,17	5425,89	127975,75
b_0	296084,85	9797,96	5662,63	6334,25	67436,61	385316,29

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

На основі отриманих коефіцієнтів можна побудувати прогнозну модель для кожної категорії витрат. Прогнозовані витрати обчислюються за рівнянням:

Матеріальні витрати: $Y = 296084,85 + 112155,53 \times t$

Витрати на оплату праці: $Y = 9797,96 + 7183,75 \times t$

Відрахування на соц. заходи: $Y = 5662,63 + 1236,42 \times t$

Амортизація: $Y = 6334,25 + 1974,17 \times t$

Інші операційні витрати: $Y = 67436,61 + 5425,89 \times t$

Загальні витрати: $Y = 385316,29 + 127975,75 \times t$

Таблиця 3.3 представляє прогнозовані витрати підприємства на період з 2023 по 2027 роки, розраховані на основі моделі середніх групових точок. Таблиця надає детальний аналіз очікуваних витрат на господарську діяльність ТОВ «Пирятинський сирзавод», що дозволяє підприємству краще планувати свої ресурси і адаптуватися до можливих економічних змін у найближчі роки.

Таблиця 3.3

Прогнозування витрат господарської діяльності
ТОВ «Пирятинський сирзавод» за моделлю середніх групових точок

Роки		Мат. з	Витрати на оп. п	Відрах. на соц. заходи	Аморт.	Інші оп. в	Разом	Т	Відхилення витрат %
Фактичні	2012	601510	25230	8750	13751	100798	750039	0	-
	2013	446042	25051	8755	12345	108083	600276	1	-19,97
	2014	594639	27636	9561	11120	122204	765160	2	27,47
	2015	525223	25878	8425	10383	43009	612918	3	-19,90
	2016	565600	26268	9200	9861	49055	659984	4	7,68
	2017	725828	36481	7831	10158	62859	843157	5	27,75
	2018	1234336	50520	10816	11678	108838	1416188	6	67,96
	2019	1370275	67949	14299	18309	149224	1620056	7	14,40
	2020	1128727	70 319	14976	29085	138502	1381609	8	-14,72
	2021	1130194	72 072	16377	30098	117 812	1366553	9	-1,09
	2022	1296969	78129	18681	23529	75576	1492884	10	9,24
	2023	1335940	86170	21884	25989	91388	1561371	11	4,59
Прогнозні	2024	1641951,18	96002,96	20499,63	30024,25	132547,28	1921025,29	12	23,03
	2025	1754106,71	103186,71	21736,04	31998,42	137973,17	2049001,04	13	6,66
	2026	1866262,24	110370,46	22972,46	33972,58	143399,06	2176976,79	14	6,25
	2027	1978417,76	117554,21	24208,88	35946,75	148824,94	2304952,54	15	5,88
	2028	2090573,29	124737,96	25445,29	37920,92	154250,83	2432928,29	16	5,55

Джерело: складено автором на основі власних досліджень.

Згідно з прогнозами, витрати на операційну діяльність підприємства продовжуватимуть зростати, однак темпи їхнього збільшення поступово знижуватимуться. У 2024 році прогнозується значний приріст на 23,03%, після чого до 2028 року темпи зростання витрат коливатимуться в межах 5,55%-6,66% щорічно. Це може свідчити про стабілізацію економічної ситуації та поступове збалансування витрат.

Основною статтею витрат залишаються матеріальні витрати, які визначають

загальну динаміку операційних витрат підприємства. Їх збільшення протягом усього періоду вказує на зростання цін на сировину або збільшення обсягів виробництва. Соціальні відрахування, амортизація та інші операційні витрати також демонструють поступове зростання, що свідчить про збільшення витрат на оплату праці, модернізацію обладнання та зростання цін на інші ресурси.

Амортизаційні витрати, що є складовою операційних витрат, відображають стан управління використанням основних засобів на підприємстві. Зростання амортизаційних витрат у 2018-2023 роках свідчить про активне оновлення та модернізацію обладнання, що сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів. Поступове збільшення цих витрат може бути наслідком оновлення парку обладнання та його амортизації, що, у свою чергу, знижує ризик простоїв і збільшує продуктивність.

Ефективне управління основними засобами є важливим фактором для зменшення витрат, пов'язаних з їх експлуатацією. Оновлення основних засобів дозволяє підприємству використовувати новітні технології, що позитивно впливає на якість продукції та оптимізацію операційних витрат. Надалі важливо приділяти увагу плановому оновленню основних засобів та впровадженню сучасних технологій.

Зміни у відхиленні витрат протягом аналізованого періоду показують чергування періодів зростання і зниження, що може свідчити про вплив як внутрішніх управлінських рішень, так і зовнішніх факторів, таких як ринкова кон'юнктура.

Для досягнення ефективного управління використанням основних засобів на підприємстві одним із найефективніших інструментів є впровадження сучасних інформаційних систем, які автоматизують управлінські процеси та забезпечують більш точний облік основних засобів. Інтеграція таких систем дозволяє не лише зменшувати операційні витрати, але й підвищувати контроль за станом обладнання, планувати його заміну та ремонт, знижувати ризики простоїв і зношення.

Для полегшення розуміння результатів прогнозування витрат на господарську діяльність ТОВ «Пирятинський сирзавод» за допомогою моделі середніх групових точок, ці результати були представлені у вигляді рис. 3.2.

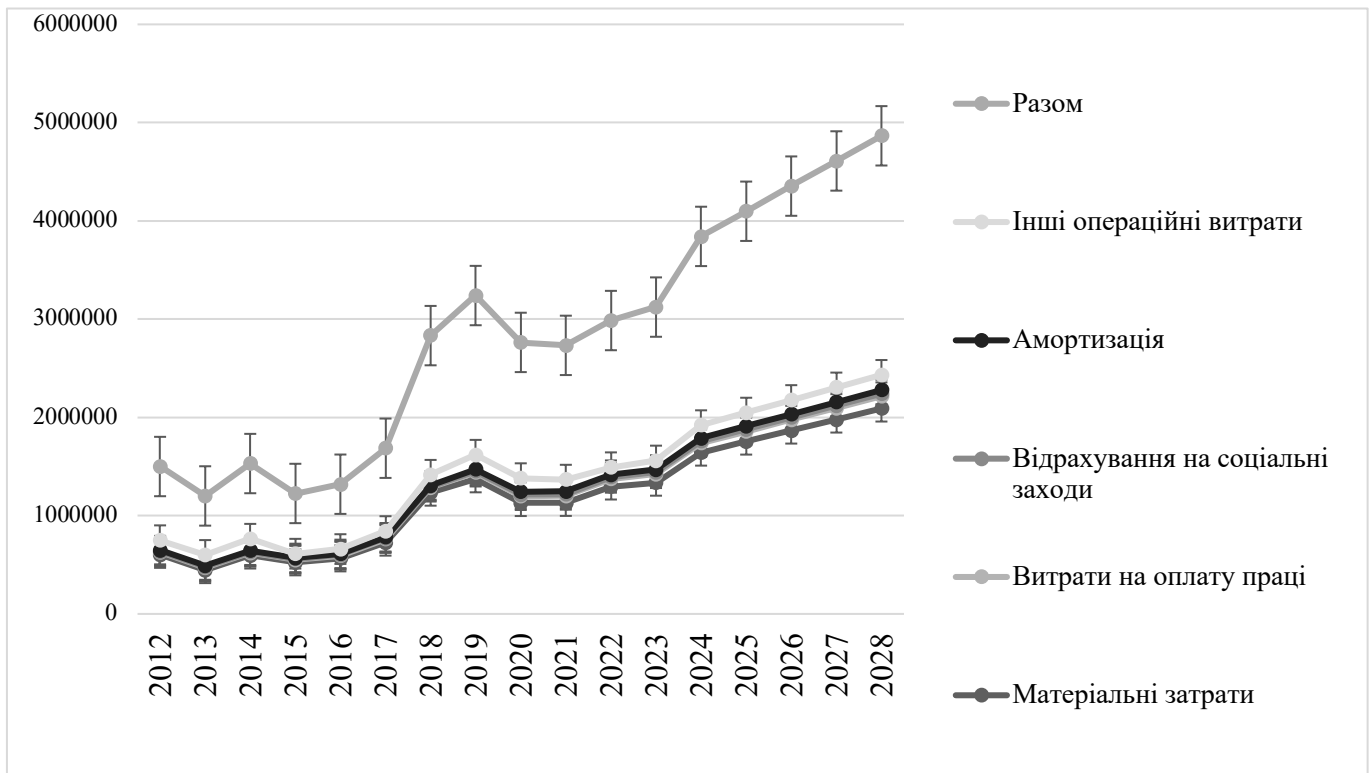

Рис 3.2. Прогнозування витрат господарської діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» за моделлю середніх групових точок

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Інформаційні системи для управління основними засобами відіграють ключову роль у підвищенні ефективності підприємства, зменшенні витрат на обслуговування та оптимізації управлінських процесів. Вибір відповідної системи залежить від багатьох факторів, таких як масштаби підприємства, специфіка його діяльності, обсяги і складність основних засобів, а також стратегічні цілі підприємства. Існує багато різних інформаційних систем, а саме: ERP (Enterprise Resource Planning), BAS (Business Automation Software), EAM (Enterprise Asset Management) і CMMS (Computerized Maintenance Management System). Кожна з цих систем має свої особливості, переваги та недоліки, що варто враховувати при виборі найбільш відповідного рішення для підприємства.

Далі в таблиці представлені порівняльні характеристики різних інформаційних систем, що допоможе визначити найбільш ефективне рішення для

забезпечення належного управління використанням основних засобів на ТОВ «Пирятинський сирзавод» з урахуванням його специфіки діяльності та стратегічних завдань.

Таблиця 3.4

Аналіз сучасних інформаційних систем, які можна застосувати для забезпечення ефективного управління основними засобами на ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Назва інформаційної системи	
ERP (Enterprise Resource Planning):	
Опис	Інтегровані системи управління підприємством, що охоплюють різні бізнес-процеси: фінанси, логістику, виробництво, HR
Переваги	- Забезпечує повну інтеграцію управлінських і виробничих процесів - Підвищує прозорість операцій - Підтримує масштабованість
Недоліки	- Складне впровадження і налаштування - Висока вартість ліцензій і обслуговування
Рекомендоване використання	Підходить для великих підприємств із комплексною структурою управління
BAS (Business Automation Software):	
Опис	Системи автоматизації бізнес-процесів, включаючи облік основних засобів, управління ресурсами та операціями
Переваги	- Доступність у впровадженні та використанні - Легко налаштовується під специфічні потреби підприємства
Недоліки	- Менш масштабовані, ніж ERP - Обмежені можливості інтеграції з іншими системами
Рекомендоване використання	Підходить для середніх і малих підприємств, які потребують швидкої автоматизації
EAM (Enterprise Asset Management):	
Опис	Системи управління основними засобами, що включають облік, технічне обслуговування, планування ремонтів і управління зношенням
Переваги	- Оптимізує управління життєвим циклом основних засобів. - Підвищує ефективність обслуговування і знижує витрати на ремонти
Недоліки	- Висока вартість впровадження - Вимагає спеціалізованих знань для налаштування і використання
Рекомендоване використання	Рекомендується для підприємств з великою кількістю обладнання і складною інфраструктурою
CMMS (Computerized Maintenance Management System):	
Опис	Спеціалізовані системи для автоматизації технічного обслуговування і управління ремонтами обладнання
Переваги	- Підвищує ефективність планування ремонтів і обслуговування - Знижує час простоїв обладнання - Простота у використанні
Недоліки	- Обмежені можливості для інтеграції з іншими бізнес-процесами - Не охоплює фінансовий облік
Рекомендоване використання	Підходить для підприємств, які потребують покращення управління ремонтами і обслуговуванням

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

На основі порівняння сучасних інформаційних систем для управління основними засобами (ERP, BAS, EAM, CMMS) можна зробити такі висновки:

ERP-системи забезпечують комплексне управління всіма аспектами діяльності підприємства, що включає фінанси, логістику, виробництво та управління основними засобами. Вони підходять для великих підприємств із складною структурою бізнес-процесів, однак їх висока вартість і складність впровадження можуть бути бар'єром для підприємства середнього розміру, такого як ТОВ «Пирятинський сирзавод».

BAS-системи є доступним рішенням для автоматизації окремих бізнес-процесів і підходять для середніх підприємств, які не потребують складної інтеграції. Вони легко налаштовуються під специфічні потреби підприємства, але мають обмежені можливості масштабування.

EAM-системи оптимізують управління життєвим циклом основних засобів, що є важливим для підприємств із великим парком обладнання. Такі системи дозволяють підвищити ефективність технічного обслуговування та ремонту, що знижує ризики простоїв і додаткових витрат. Однак впровадження EAM може бути витратним і вимагати спеціалізованих знань.

CMMS-системи орієнтовані на управління технічним обслуговуванням і ремонтом обладнання. Вони прості у використанні, але не охоплюють широкий спектр управлінських процесів і мають обмежені можливості інтеграції.

Зважаючи на специфіку діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод», оптимальним варіантом буде впровадження EAM-системи. Оскільки підприємство займається виробництвом, йому важливо забезпечити ефективне управління основними засобами, особливо обладнанням, яке є критичним для безперервності виробничого процесу. EAM-система для ТОВ «Пирятинський сирзавод» дозволить ефективно управляти життєвим циклом обладнання, забезпечуючи планування технічного обслуговування і ремонтів. Регулярне обслуговування зменшить витрати на непередбачені ремонти і уникне тривалих простоїв. Крім того, покращення технічного стану обладнання підвищить ефективність виробництва і

якість продукції. Таким чином, ЕАМ-система стане ключовим інструментом для оптимізації управління основними засобами та зниження операційних витрат.

3.2. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Одним із важливих резервів підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» є впровадження сучасної ЕАМ-системи (Enterprise Asset Management). Ця система дозволяє централізовано управляти всіма аспектами, пов'язаними з експлуатацією, технічним обслуговуванням та модернізацією основних засобів підприємства.

ЕАМ-системи (Enterprise Asset Management) є потужними інструментами для управління основними засобами підприємства, що забезпечують інтегроване планування, контроль та оптимізацію всіх аспектів життєвого циклу активів. Їх впровадження дозволяє підприємствам ефективніше використовувати обладнання, знижувати витрати на технічне обслуговування та ремонти, а також покращувати загальну продуктивність виробництва.

ЕАМ-системи охоплюють широкий спектр функцій, включаючи управління технічним обслуговуванням, моніторинг стану активів у реальному часі, оптимізацію запасів запасних частин, інтеграцію з ERP-системами та створення аналітичних звітів для оцінки ефективності.

Однією з ключових переваг є можливість прогнозування технічних потреб, що дозволяє зменшити кількість аварійних ремонтів та скоротити простої обладнання. Завдяки своєчасному технічному обслуговуванню підприємства можуть продовжити термін служби основних засобів і знизити загальні витрати на їх експлуатацію.

ЕАМ-системи також сприяють більш раціональному використанню ресурсів завдяки автоматизації процесів управління активами. Це дає змогу скоротити витрати на запасні частини та енергоспоживання, одночасно підвищуючи продуктивність праці персоналу. Крім того, завдяки інтеграції з іншими бізнес-

системами, такими як фінансовий облік чи логістика, ЕАМ-системи забезпечують узгодженість даних і сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Системи управління активами дозволяють підприємствам зосередитися на профілактичному обслуговуванні та скороченні витрат, пов'язаних із неефективністю та простоем. У сучасних умовах використання таких технологій стає важливим фактором конкурентоспроможності, адже вони забезпечують високу надійність виробничих процесів і зменшення ризиків, пов'язаних із зносом обладнання [4, с. 2-5].

Для оцінки доцільності впровадження ЕАМ-системи (Enterprise Asset Management) для підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» важливо врахувати як внутрішні характеристики підприємства, так і вплив зовнішнього середовища. З цією метою використовується метод SWOT -аналізу.

TOWS-матриця (SWOT-аналіз) — це стратегічний інструмент, який дозволяє компанії оцінити свою внутрішню ситуацію (сили та слабкості) та зовнішнє середовище (можливості та загрози) для прийняття ефективних управлінських рішень. В табл. 3.5 представлено TOWS-аналіз для доцільності впровадження ЕАМ-системи в ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Аналіз TOWS для доцільності впровадження ЕАМ-системи (Enterprise Asset Management) в ТОВ «Пирятинський сирзавод» вказує на потенційні переваги, можливості, а також виклики, які необхідно врахувати для успішної реалізації цього проекту.

Сильні сторони підприємства (висока якість продукції, наявність досвідченого персоналу та стабільна клієнтська база) створюють хороші передумови для інтеграції сучасних рішень, таких як ЕАМ. Інфраструктура підприємства може бути швидко адаптована для впровадження таких систем, що дозволить підприємству скористатися перевагами цифровізації в управлінні активами.

Проте слабкі сторони (зношеність обладнання, відсутність інтегрованої системи обліку основних засобів і обмежений бюджет) є суттєвими бар'єрами.

Вони вимагають ретельного планування впровадження ЕАМ, зокрема використання зовнішніх джерел фінансування, таких як державні програми підтримки або гранти. Впровадження системи в поетапному режимі та проведення навчання персоналу мінімізують ризики та підвищують ефективність.

Таблиця 3.5

SWOT-аналіз для доцільності впровадження ЕАМ-системи в
ТОВ «Пирятинський сирзавод»

1	2	3
SWOT -аналіз	Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses):
	S1. Висока якість продукції та репутація бренду. S2. Вже існуюча інфраструктура для виробництва та зберігання. S3. Досвідчений персонал в управлінні виробництвом. S4. Стабільна клієнтська база та постійні партнери/	W1. Зношеність обладнання. W2. Невідповідність деяких процесів сучасним стандартам управління активами. W3. Відсутність інтегрованої системи обліку основних засобів. W4. Обмежений бюджет для технологічних інновацій.
Можливості (Opportunities)	S-O (Використання сильних сторін для використання можливостей)	W-O (Подолання слабкостей завдяки можливостям):
O1. Зростання попиту на молочну продукцію. O2. Державні програми підтримки модернізації харчової промисловості. промисловості. O3. Розвиток цифрових технологій у сфері управління активами. O4. Можливість інтеграції з іншими ІТ-рішеннями для підвищення ефективності.	SO1. Використати наявну інфраструктуру та досвід персоналу для швидкого впровадження ЕАМ-системи, щоб оптимізувати обслуговування обладнання. SO2. Використати державну підтримку для фінансування впровадження інновацій у сфері управління основними засобами. SO3. Інтегрувати ЕАМ із наявними ІТ-рішеннями для підвищення якості обліку.	WO1. Впровадження ЕАМ для мінімізації зношеності обладнання шляхом покращеного планування технічного обслуговування. WO2. Використання державних грантів або лізингу для зменшення фінансового навантаження на підприємство. WO3. Розробка навчальних програм для персоналу щодо використання ЕАМ.
Загрози (Threats)	S-T (Використання сильних сторін для подолання слабкостей)	W-T (Зменшення слабкостей та зменшення загроз)
T1. Конкуренція з боку інших виробників молочної продукції. T2. Волатильність цін на сировину. T3. Ризики збоїв у виробничому процесі через технічні несправності. T4. Вимоги щодо екологічності та енергоефективності обладнання.	ST1. Використовувати репутацію бренду та якість продукції для підтримки стабільного прибутку під час модернізації. ST1. Завдяки стабільній клієнтській базі забезпечити безперебійне фінансування процесу впровадження ЕАМ-системи.	WT1. Мінімізувати ризики через поетапне впровадження системи, що дозволить зменшити фінансове навантаження. WT2. Використовувати прогнозування за допомогою ЕАМ для запобігання можливим зупинкам виробництва через технічні несправності.

Джерело: Складено автором на основі власних досліджень

Можливості зовнішнього середовища — зростання попиту на молочну продукцію, державна підтримка модернізації харчової промисловості, розвиток

цифрових технологій — створюють умови для інноваційного розвитку. Інтеграція ЕАМ із іншими ІТ-рішеннями підвищить якість планування, моніторингу та обслуговування обладнання.

Серед загроз найбільший вплив мають конкуренція, волатильність цін на сировину та вимоги до екологічності. Для їх мінімізації необхідно використовувати переваги ЕАМ у прогнозуванні технічного обслуговування, зниженні енерговитрат і забезпеченні стабільного функціонування виробничих процесів.

Впровадження ЕАМ-системи на ТОВ «Пирятинський сирзавод» є стратегічно доцільним рішенням, яке сприятиме покращенню управління основними засобами, підвищенню ефективності виробництва та зменшенню витрат. Завдяки модернізації обладнання, яка стане можливою з використанням ЕАМ, підприємство зможе покращити планування технічного обслуговування, знизити зношеність основних засобів, мінімізувати аварійні зупинки та збільшити продуктивність. Це створить умови для стабільної роботи виробничих ліній та забезпечить безперервність виробничого процесу.

Важливим аспектом є оптимізація витрат, яка стане реальною завдяки моніторингу стану обладнання в реальному часі. Це дозволить прогнозувати необхідність заміни або ремонту деталей, уникати зайвих витрат на обслуговування та раціонально використовувати ресурси. Підвищення кваліфікації персоналу через розробку програм навчання допоможе співробітникам швидко адаптуватися до роботи з новими технологіями, що мінімізує ризик людських помилок та підвищить ефективність управління активами.

Інтеграція ЕАМ із фінансовими та виробничими системами підприємства дозволить оптимізувати облік та планування. Це забезпечить точний облік основних засобів, прозорість процесів та ефективне управління витратами. Використання зовнішніх ресурсів, таких як державні програми підтримки, гранти або лізинг обладнання, допоможе зменшити фінансовий тиск на підприємство під час впровадження інновацій.

Крім того, функціонал ЕАМ сприятиме впровадженню енергозберігаючих рішень та зниженню енергоспоживання. Це відповідає сучасним екологічним

стандартам і дозволить підприємству зменшити витрати на енергію, підвищуючи екологічність виробничих процесів. Таким чином, реалізація ЕАМ сприятиме не лише покращенню виробничої ефективності, а й посиленню конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Отже, впровадження ЕАМ-системи стане основою для інноваційного розвитку ТОВ «Пирятинський сирзавод», підвищення ефективності використання основних засобів і створення умов для довгострокового успіху. Це дозволить підприємству не лише адаптуватися до сучасних умов ринку, але й впроваджувати нові підходи до управління, забезпечуючи стабільність і перспективи для зростання.

3.3 Оцінка ефективності запропонованих заходів

У сучасних умовах динамічного розвитку бізнесу та високої конкуренції підприємства харчової промисловості стикаються з численними викликами. Для досягнення стратегічних цілей важливим завданням стає впровадження ефективних управлінських рішень, які дозволяють підприємствам адаптуватися до нових умов і залишатися конкурентоспроможними. Одним із найбільш дієвих інструментів, що сприяють оптимізації бізнес-процесів і сталому розвитку, є система управління активами підприємства (ЕАМ — Enterprise Asset Management).

ТОВ «Пирятинський сирзавод», одне з провідних підприємств молочної промисловості в Україні, стикається з необхідністю модернізації управлінських та виробничих процесів. Підвищення ефективності експлуатації технічних активів, оптимізація внутрішніх витрат і зміцнення позицій бренду на ринку є ключовими завданнями для підприємства. У зв'язку із цим впровадження ЕАМ-системи є стратегічно важливим кроком. Основні засоби є одним із найважливіших активів ТОВ «Пирятинський сирзавод». Їх ефективне використання визначає продуктивність підприємства, якість кінцевої продукції та загальний фінансовий результат. Впровадження ЕАМ-системи забезпечить комплексний підхід до управління основними засобами

Розробка програмного забезпечення для ЕАМ-системи передбачає початкові витрати у розмірі 50 тис. грн, а щорічні витрати на підтримку становитимуть 400 тис. грн. У той же час підприємство зможе скоротити свої витрати на 5% і збільшити доходи на 2%.

Розрахунок базується на середньорічному доході підприємства, що становить 31 584 тис. грн. Скорочення витрат очікується на рівні 78 069 тис. грн, що у підсумку дає річний ефект у розмірі 109 653 тис. грн. Проведені розрахунки для ТОВ «Пирятинський сирзавод» відображені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Проміжні результати розрахунків інвестиційного проекту для
ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Рік	CF _i	I _i	КД _i , d=35%	CF _i *КД _i , d=35%	I _i *КД _i	C _j
1	109 653	450	0,741	81252,9	333,45	81252,9
2	109 653	400	0,548	60089,8	219,2	141343
3	109 653	400	0,406	44519,1	162,4	185862
Разом	328 959	1250	x	185862	715,05	x

Джерело: складено автором на основі проведених досліджень

$$NPV = \sum(CF_i * КД_i) - \sum(I_i * КД_i) \quad (3.4)$$

Чиста приведена вартість (NPV) = 185 862 – 715,05 = 185 146,95 тис. грн.

Цей показник свідчить, що дисконтовані доходи суттєво перевищують дисконтовані витрати, що робить проєкт вигідним.

$$PI = \sum(CF_i * КД_i) / \sum(I_i * КД_i) \quad (3.5)$$

Індекс рентабельності інвестицій (PI) = 185 862 / 715,05 = 260

Це означає, що на кожну гривню вкладених інвестицій підприємство отримає 260 грн доходу. Значення значно перевищує 1, що свідчить про високу рентабельність.

Дисконтований період окупності (DPP) = 1 + (715,05 – 81 252,9) / 60 089,8

DPP ≈ 0,34 року (близько 4 місяців).

Це демонструє, що проєкт окупиться вже у перший рік після впровадження системи, забезпечуючи швидке повернення вкладених коштів.

Результати проведеного аналізу та розрахунків свідчать про високу ефективність впровадження ЕАМ-системи на ТОВ «Пирятинський сирзавод». Одним із ключових аспектів цього проєкту є суттєве підвищення ефективності використання основних засобів підприємства, що має вирішальне значення для стабільності виробничих процесів, зменшення витрат і підвищення конкурентоспроможності.

Впровадження ЕАМ-системи дозволить автоматизувати управління основними засобами, забезпечивши прозорість і контроль за їхнім станом, використанням і технічним обслуговуванням.

Завдяки впровадженню ЕАМ-системи підприємство отримає змогу краще планувати й контролювати використання обладнання. Це дозволить знизити ризик його простоїв і поломок, що особливо важливо для безперервного виробничого циклу.

Автоматизація та аналітичні можливості системи дозволять запровадити попереджувальний підхід до обслуговування обладнання. Це сприятиме зменшенню витрат на аварійні ремонти та подовженню терміну служби основних засобів, що знижує амортизаційні витрати. Зменшення частоти простоїв обладнання через несправності забезпечить максимальне використання наявних активів, що дозволить підвищити загальну продуктивність підприємства.

Результати розрахунків свідчать про можливість скорочення операційних витрат підприємства на 5% завдяки впровадженню ЕАМ-системи. Це зменшення досягається завдяки раціональному використанню основних засобів, оптимізації ремонтів і автоматизації процесів моніторингу.

Інтеграція ЕАМ-системи забезпечить доступ керівництва до актуальної інформації про стан і ефективність використання кожного активу. Це дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо модернізації, заміни чи оптимізації роботи основних засобів.

За результатами розрахунків, дисконтований період окупності проєкту становить приблизно 4 місяці. Такий короткий термін окупності свідчить про високу ефективність вкладень у систему, що дозволить підприємству отримати

фінансові вигоди вже у перший рік після впровадження.

Завдяки оптимізації виробничих процесів і скороченню витрат, підприємство зможе запропонувати споживачам більш якісний продукт за конкурентною ціною, зміцнюючи свої позиції на ринку.

Після впровадження ЕАМ-системи підприємство отримає стабільну платформу для подальшої цифровізації та інтеграції нових технологій, що забезпечить його стійкий розвиток у майбутньому.

Розрахунки також підтверджують фінансову ефективність проєкту. Чиста приведена вартість (NPV) у розмірі 185 146,95 тис. грн свідчить про значне перевищення доходів над витратами. Індекс рентабельності інвестицій ($PI = 260$) демонструє високий рівень прибутковості, а короткий дисконтований період окупності (0,34 року) підтверджує доцільність реалізації проєкту в найкоротші терміни.

Підсумовуючи, впровадження ЕАМ-системи для управління основними засобами ТОВ «Пирятинський сирзавод» є не лише економічно вигідним, але й стратегічно необхідним кроком. Воно забезпечить підвищення ефективності роботи обладнання, скорочення витрат, стабільність виробничих процесів і конкурентні переваги на ринку.

Висновки до розділу 3

У процесі дослідження було розглянуто основні аспекти ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод», визначено резерви для їх оптимізації та запропоновано практичні заходи для підвищення ефективності їх використання.

Організаційно-методичні засади підвищення ефективності використання основних засобів зосереджені на створенні умов для модернізації обладнання, впровадження сучасних інформаційних систем управління активами, таких як ЕАМ, та оптимізації технологічних процесів. Застарілі методи обліку, недостатнє планування технічного обслуговування та відсутність інтеграції між підрозділами негативно впливають на продуктивність і конкурентоспроможність підприємства.

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, який включає як організаційні, так і технологічні інновації.

Резерви підвищення ефективності використання основних засобів включають модернізацію обладнання для зменшення рівня зношеності, оптимізацію витрат за рахунок впровадження моніторингу стану активів у реальному часі, підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення прозорого обліку активів. Впровадження ЕАМ дозволить автоматизувати процеси управління активами, забезпечити прогнозування необхідності технічного обслуговування, знизити ризики аварійних зупинок і збільшити ефективність використання ресурсів.

Оцінка ефективності запропонованих заходів свідчать про фінансову ефективність проєкту. Чиста приведена вартість (NPV) у розмірі 185 146,95 тис. грн свідчить про значне перевищення доходів над витратами. Індекс рентабельності інвестицій ($PI = 260$) демонструє високий рівень прибутковості, а короткий дисконтований період окупності (0,34 року) підтверджує доцільність реалізації проєкту в найкоротші терміни.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми управління ефективністю використання основних засобів підприємства, зокрема ТОВ «Пирятинський сирзавод», було визначено, що:

1. Основні засоби є важливим компонентом матеріально-технічної бази підприємства, від ефективності використання яких значною мірою залежить конкурентоспроможність і фінансовий стан підприємства. Вивчення теоретичних аспектів управління основними засобами дозволило сформулювати ключові принципи, що лежать в основі їхнього ефективного використання, а також запропонувати методи, що дозволяють оптимізувати цей процес.

2. Система управління ефективністю використання основних засобів охоплює планування, організацію, контроль та аналіз усіх процесів, пов'язаних із функціонуванням основних засобів. Важливими етапами цього процесу є розробка стратегії управління, моніторинг технічного стану активів, своєчасне оновлення та модернізація, що дозволяє забезпечити довгострокову експлуатацію засобів із мінімальними витратами.

3. Методичні засади управління ефективністю базуються на використанні різноманітних інструментів і показників, таких як коефіцієнти ефективності, амортизації, фондівіддачі, які дозволяють оцінити стан та ефективність використання основних засобів.

4. На основі аналізу тенденцій розвитку галузі функціонування підприємства встановлено, що ринок молочної продукції України, попри низку економічних викликів, має стабільну динаміку. У галузі спостерігається висока конкуренція, яка зумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій та оптимізації використання ресурсів.

5. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Пирятинський сирзавод» показала, що підприємство демонструє стабільні фінансові результати. Проте виявлено певні ризики, зокрема залежність від сировинної бази та необхідність модернізації виробничих потужностей для підвищення конкурентоспроможності.

6. Оцінка системи управління використанням основних засобів засвідчила,

що ТОВ «Пирятинський сирзавод» має значний потенціал для підвищення продуктивності основних засобів. Впровадження сучасних методів аналізу та контролю за використанням основних засобів сприятиме покращенню їх технічного стану та зниженню витрат на обслуговування. Проте необхідно зосередитися на оновленні обладнання, оптимізації виробничих процесів та підвищенні рівня автоматизації.

7. Організаційно-методичні засади підвищення ефективності використання основних засобів зосереджені на створенні умов для модернізації обладнання, впровадження сучасних інформаційних систем управління активами, таких як ЕАМ, та оптимізації технологічних процесів.

8. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів включають модернізацію обладнання для зменшення рівня зношеності, оптимізацію витрат за рахунок впровадження моніторингу стану активів у реальному часі, підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення прозорого обліку активів. Впровадження ЕАМ дозволить автоматизувати процеси управління активами, забезпечити прогнозування необхідності технічного обслуговування, знизити ризики аварійних зупинок і збільшити ефективність використання ресурсів.

9. Оцінка ефективності запропонованих заходів засвідчила їх високу фінансову доцільність. Розрахунки, зокрема, показали значну фінансову ефективність проєкту з інвестиціями в модернізацію активів: чиста приведена вартість (NPV) склала 185 146,95 тис. грн, а індекс рентабельності інвестицій (PI = 260) підтвердив високу прибутковість інвестицій. Короткий період окупності (0,34 року) свідчить про доцільність і швидкість реалізації запропонованих заходів.

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» є ключовим фактором для покращення фінансових показників підприємства, підвищення його конкурентоспроможності на ринку молочної продукції. Реалізація запропонованих заходів, зокрема впровадження новітніх інформаційних технологій і модернізація обладнання, дозволить значно покращити технічний стан активів, знизити витрати на обслуговування та забезпечити стабільний розвиток підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бибик С.П., Сюта Г.М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання. За ред. С. Я. Єрмоленко (ред.). Харків: Фоліо, 2016. 623 с.
2. Бондар Н.М. Економіка підприємства: навч. посіб.: Видавництво А.С.К., 2014. 400 с.
3. Бондарчук В.В., Грицишен Д.О. Моделювання процесу управління основними засобами будівельних підприємств на основі показників економічного аналізу. Вісник Житомирського технологічного університету. 2015. № 1 (17). С. 305-320.
4. Борисюк І. О. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів. Науковий вісник НЛТУ. 2018. № 18. С. 2-5.
5. Борисюк І. О. Управління активами підприємства. Науковий вісник НЛТУ. 2020. 70 с.
6. Бутинець Т.А. Основні засоби: точка зору економіста. Проблеми теорії та методології обліку, контролю і аналізу. 2019. Вип. 2 (23). С. 22-36.
7. Величко О.В. Основні засоби як складова ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств регіону. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент. бізнес. 2020. Вип. 181 (4). С. 76—85.
8. Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Шило В.П. Бухгалтерський фінансовий облік: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 536 с.
9. Войнаренко М.П., Овод Л.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування механізму управління амортизаційною політикою підприємства. Економіка: реалії часу. 2013. № 5. С. 192-198.
10. Гейвич Л.В., Ніколаєнко С.М., Скоморохова С.Ю. Сучасна концепція амортизаційної політики підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 4. С. 65-67.
11. Геращенко І.О., Стрижко О.А. Управління ефективністю використання основних засобів. Держава і регіони. 2015. № 4 (53). С. 23-28.

12. Герчанівська С.В., Стемковська І.В. Теоретичні підходи до трактування економічної сутності основних засобів. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3(08). С. 334-349.
13. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури. 2014. 488 с.
14. Глівенко С.В. Економічне прогнозування: навчальний посібник для економічних спеціальностей. Суми: Університетська книга. 2017. 257 с.
15. Горбачова Л.В., Іонін Є.Є. Облік основних засобів: вітчизняний та зарубіжний досвід. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. № 1. Том 10. С. 153-157.
16. Городянська Л.В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку і аналізу: монографія. Київ: КНЕУ, 2018. 224 с.
17. Громова І.В., Коваленко О.В. Напрями підвищення використання основних фондів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. Вип. 7. С. 20-27.
18. Гужел Ю. Основні засоби в новому податковому обліку. Баланс. 2018. № 10. С.3-5.
19. Дєєва Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб.: Центр учбової літератури, 2017. 328 с.
20. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Волоська Н.Р. Сутність поняття «основні засоби». Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 4(04). 131 с.
21. Дробишева О.О. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві. Економічний вісник ЗДІА. 2014. Вип. 7. 76 с.
22. Ебер Б. С., Бондар Т. П., Зайцева О. Б., Ковальов А. І., Скиба Г. В. Економічний аналіз підприємства: навч. посіб для студ ВНЗ. Хмельницький державний університет. 2014. 420 с.
23. Єгорова І.С. Основні засоби: відповіді на актуальні бухгалтерські запитання: практичне керівництво серії «Бібліотека «Баланс». Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб». 2020. № 18. С. 144.

24. Єпіфанова І. Ю. Аналіз відтворення і використання основних засобів підприємств Вінниччини. Економічний простір. 2020. № 58. С. 172–177.
25. Жадан Т.А., Лозова Н.В. Економічна сутність основних засобів підприємства: обліковий аспект. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 8. С. 11.
26. Житна І.П. Тацій І.В., Житний П.Є. Економічний аналіз: навч. посіб. ЛСНУ ім. В. Даля, 2006. 296 с.
27. Жуков В.С. Математичні методи та моделі в економіці: навч. посібник. В.С. Жуков, В.С. Остапчук, О.І. Сторубльов. К. Знання. 2016. 230 с.
28. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2016. 356 с.
29. Загородиш А.Г., Усач Б.Ф., Хом'як Р.Л. Бухгалтерський облік і аудит підприємницької діяльності: навч. посіб. Львів. Високий Замок. 2018. 208 с.
30. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2017. 172 с.
31. Зінченко О.В., Радіонова Н.Й., Хаустова Є.Б. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 340 с.
32. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. Київ: ЗнанняПрес, 2014. 190 с.
33. Кадацька А.М. Економічний зміст та функції амортизації основних засобів. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 13. С. 572-575.
34. Ковальчук Н.О., Побіжан Т.А. Аналіз стану основних засобів на підприємствах України. Молодий вчений. 2017. № 10 (50). С. 910-914.
35. Козаченко, В.М. Проблеми використання основних виробничих фондів в Україні та світі. В.М. Козаченко, О.В. Романенко. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 3. Т.1. С. 160-165.
36. Костюнік О.В., Наконечна А.А. Економічний зміст та класифікація основних засобів. Науковий вісний Херсонського державного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 21. Частина 1. С. 177 -182.

37. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451 с.
38. Крута Л.С. Аналіз ефективності використання основних засобів на сільськогосподарському підприємстві. Л.С. Крута, А.В. Хомюк. Управління розвитком. 2017. № 4. С. 75 - 79.
39. Кулакова С.Ю. Теоретичні основи відтворення основних фондів підприємства в сучасних умовах. С.Ю. Кулакова, А.С. Кордубан. Ефективна економіка. 2015. № 6. С. 112- 120.
40. Кулаковська Т.А., Духова О.М. Оцінка ефективності використання та відтворення основних фондів підприємств: методичний аспект. Причорноморські економічні студії . 2018. Випуск 25. 47-52 с.
41. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика: монографія. Рівне : Нац. ун-т вод. госп., 2005. 369 с.
42. Леонова Ю.О. Особливості обліку основних засобів в умовах дії Податкового кодексу України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 16. С. 87-96.
43. Макущенко С.Л., Саєнко О.Р. Особливості обліку основних засобів. Актуальні питання обліку та аналізу: теорія та практика : збірник статей молодих вчених. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 58-63.
44. Макущенко С.Л., Скорнякова Ю.Б. Вдосконалення системи показників оцінки ефективності використання основних засобів. Збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2019. С. 150-152.
45. Макущенко С.Л., Скорнякова Ю.Б. Основні засоби підприємства: питання облікової ідентифікації та відображення в обліку. Обліковоаналітичне забезпечення управління розвитком підприємства: збірник статей молодих вчених. Випуск 4 / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. С. 71-82.
46. Макущенко С.Л., Скорнякова Ю.Б. Проблемні аспекти відображення в обліку реалізації основних засобів. Матеріали Міжнародної науковопрактичної

конференції «Перспективи сталого розвитку економіки: національний та регіональний аспекти». Дніпро: НО «Перспектива», 2019. С. 95-99.

47. Медвідь Л.Г., Харинович-Яворська Д.О. Економічний аналіз і контроль як інформаційне забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання. Науковий вісник Херсонського університету. 2014. Випуск 9-1. Частина 1. С. 220 - 228.

48. Михайлов А.М. Основні засоби: визначення та класифікація. Вісник Сумського державного аграрного університету. 2021. Вип. 1(10). С. 156-159.

49. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». Дата оновлення: 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.

50. Неміш Ю.В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. Аграрна економіка. 2012. № 3-4. Т. 5. С. 181-187.

51. Омельченко Л. Механізм оновлення основних виробничих фондів підприємства. Економіка: проблеми теорії та практики. 2012. Вип. 125. С. 25-29.

52. Основні засоби: відповіді на актуальні бухгалтерські запитання: практичне керівництво серії «Бібліотека «Баланс». Головний редактор І. Єгорова.. – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб». 2020. № 18. С. 144.

53. Офіційний сайт ТОВ «Пирятинський сирзавод». URL: <https://milkalliance.com.ua/company/enterprises/piryatinskij-sirzavod/>.

54. Паславська В. Удосконалення механізму управління ефективністю використання основних виробничих фондів на молокопереробних підприємствах. Галицький економічний вісник. 2020 р. №4 (29). С. 130-134.

55. Плахтій Т.Ф. Облік витрат на ремонт та модернізацію основних засобів: бухгалтерські та податкові наслідки. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 4. С. 108-116.

56. Подгорна Ю.Ю. Нормативне забезпечення як основа організації обліку основних засобів. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 28-29 жовтня 2021 р.: В 2 т. Том 1. Дніпро: Видавничо-поліграфічний центр «Гарант СВ», 2021. С. 42.

57. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник.: Центр навчальної літератури. 2017. 488 с.
58. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: навч. посіб.: КНЕУ, 2020. 528 с.
59. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92.
60. Пуйда Г.В. Прийняття рішень по вибору альтернативних форм оновлення та фінансування основних засобів. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2020. Т. 19, Вип. 3(2). С. 190-193.
61. Саванчук Т.М. Класифікація основних засобів та їх оцінка при надходженні і вибутті в системі обліку підприємства. Т.М.Саванчук, Ю.Ю. Подгорна. Облік, контроль, оподаткування та фінансово-економічна безпека: стан та удосконалення Колективна монографія. За заг. ред. І.П. Приходька. Дніпро: Пороги. 2021. 103 с.
62. Самбурська Н.І. Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами: теорія і практика (на прикладі підприємств водопровідно-каналізаційного господарства): монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ. 2015. 289 с.
63. Сегеда С.А. Теоретичні підходи до класифікації основних фондів підприємств аграрної сфери. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2020. № 4. С. 97-102.
64. Семеген Л. Методика обліку витрат на поліпшення та утримання інших необоротних матеріальних активів. Економічний аналіз. 2020. Вип. 6. С. 321-325.
65. Скорнякова Ю.Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. 120 с.
66. Скорнякова Ю.Б. Витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліково-податковий аспект. Інвестиції: практика та досвід. Науково-практичний журнал. 2019. № 12. С. 37-42.
67. Скорнякова Ю.Б. Теорія бухгалтерського обліку: основи обліку: конспект лекцій. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2019. 90 с.

68. Танчин А.І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві: система показників оцінки та напрями їх підвищення. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Економіка. 2017. № 4 (32). С. 77-80.
69. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік на підприємствах України з різними формами власності : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2013. 782 с.
70. Харченко Н.В. Ефективність використання основних засобів виробництва на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 11. С. 18 - 26.
71. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства. Держава та регіони. 2019. № 6. С. 212–215.
72. Черненко С.К. Природа основних засобів: монографія. Рівне. Арніка. 2016. 84 с.
73. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ. 2003. 56 с.
74. Швець Н. В. Проблемні питання аналізу основних засобів підприємства. Бізнес Інформ. 2012 р. № 8. С. 159–162
75. Якімова Л.П. Аналіз основних засобів підприємства: проблемно-прогностичний підхід. Інноваційна економіка. 2020. № 5-6. С. 155-161. DOI: 10.37332/2309-1533.2020.5-6.20

ДОДАТКИ